

11124-1/129-2

Udarnik

M A J - J U N - J U L 9 3 3

№ 5-6

UDARNİK

SƏVETSKƏJ QİTƏRATURA
KOMI XUDOZESTVOA
Z U R N A L
ЛЕЗӘНЬ VKP(B) OK da ORGKOMİTET
№ 5—6 — M A J — J U N

С
Р
І
В
Д
В
І
Г
І
П
І

- НОБДИНСА ВІТТОР—Кујин мильлард
ТІМА ВЕНЬ—Өтк... даскујим мильона лыдыо
ПЕДҖ-ГЕНЬ—Ыгја ва вылын
ІЗЈУР-ІВАН—домехәөн мыж
ЈОГОР КОЛЕГОВ—Перјам тыр победа . . .
” —Лөгые сыланкыв
” —Төлыо кусбәом
ВАҖ ГҖЕП—Венин—Веним
” —Вөв жылые частушкајас
ВЫЛ ПАШ—Көмі партизанјаслән сыланкыв
ЛУЗДОР ВАГ — Векыд тужәд
ПАВ. ДОРОҖЫН—Лодман
” Кыләдчыојаслән сыланкыв
БАЈАРСА ІВАН—Оләм сер бергач јас
ВЫЛ ПАШ—другы
ЈЕВГЕНІЈ ЗАБЕЛІН—Вомынса колхозчыкјасал
СІМ ВАҖ—Пародіјјас: Павел дороҖин, Јогор
Колегов, Выл Паш
ДРУЖЕСКӨЈ ШАРЖЈАС

БІБЛІОГРАФІЈА:

ІЗЈУР ІВАН—Өткн төдчана ыга жылые . . .

О Б Л О Ж К А В. П О Л А К О В Л Ё

№ 5—6 M A J — J U N

1 9 3 3 В

Оз-ын јорт некушом гад:
Мі асним-ын вбчам
Быд сложнбј машина,
Завод,
І быд фабрик,
І быд агрөгат.

Мед бдјбжык классјастом общество течны,
Робочјјас корисны был зајом ледны
Ферт, та был бтказон некод оз варт—
І таво-жб сетам страналы мј
Кујим мйлард!

Ме надејгча,
Кылас кывбур—агитација,
дај чукбстчбм менам
Оз весшбрб пет.

Мед „мбд пјатілетка“—зајом облігација
Быд морт ордын вблы, кыз рапорт—белет!

Сен вынсало
Соціалізмбн отрад,
Сен бзјало
Ленінлбн чукбртбм арт, *)
Сен хорзало
Мусарлбн вылмббчан кад,
І сывбсна
Сетам мј
Кујим мйлард!

Јортбј! Те кылан
Мбд пјатілеткалыс сылбм?
Кылан, кыз горшыс сылбм
Сблбмтб кыпббб былб?

*) арт — ітог, учот, задача.

**МЕД „МБД ПЈАТІЦЕТКА“ ЗАЈОМ ОБЛІГАСІЈА
ВЪД УЗАЛЪШ МОРТ ОРДЫН ВЪЛІ,
КЪЗ РАПОРТ—ВЕЦЕТ!**

ӨТІК... ДАСКУЖІМ МІЛЛОНА ЛЫДЫГ

(„Шојна“ вьет гижодыс төр).

..... Са-оод арса војо воисны мјан војтыр рытыв-лунывыса росеја ічөтік уезднөј карө. Тани вөлі сулалө иалөн полкныс. Четчөдісны зуркыд теплушка вагонјасыс да ыжјасөс-моз вөтлісны вакзалоан кар мөдар помас. Піңсөсө сыла најт-піті собітісны кар улчјас шөрдө, жежыд асдөра нојјаө, којтов-кајтов морт вужөрјас. Чөв-зумыш мунісны, варовјас бырөмаөс... Воші медбөрја надеја бөр гортө бергөдөм вылө. Арса оод војыс-коф шуштөм кылөм өшјіс морөсаныс...

Карыс уыс-нын—некөн бі-ны ва. Сөмын кар мөдар помлаңас, бульвар вылыс, вылө лептөм телега војјас пөвстті да гөгмјас коетөд, муртса-муртса чусалісны тусінік көзалан біпурјас. Тајө беженцы, војнаыс пышјыс крөстана, лагерөн уымөдчөмаөс војкежлө... Кыліс сөс нор шыа бөрдөм чөлафлөн да вөвјаслөн ас гідна-картаыс гажтөмтчана гөрдлөм.

Со-і казармајас. Куза нужөдчөмаөс војмөм-најт корпусјас нольнан боксаңыс, бытвөкө кузмөс, гырыс оод горт (гробјас). Шөрас—плошад, салдат кокпыдөсөн топыда гындөм под. Гажтөма візөдісны равнїкјас вылө пемыд өшына ловја турмајас....

Пыртисны өтік керкаө. Паскыд нилөг-најт посјас-куза катөдісны вылыс судтаас. Некорсө төлөдөлтөм көзыд улурун өвтыштис бакөм јірк-өтенјасоан.

— Н-нооо... воім-тај гуад!...—өөкыда ышловчисны равнїкјас.

— Тан гашкө-і пондасны візны-да?... Тащөм гіднаас?...

— Оз дыр візны...—асымс-жө аслыныс вочавізісны.

Пөртчытөт-разаөтөт водісны куш жоң-вылө, журуланыс асыныс нојјаснысө пуктісны-да. Гөд ешкынөн шебрөдіс војыс ылі-војвыса комі піјанөс. Унмовөісны кокні тревогаа салдат унмөн.

Ез уы Сергеј Вас. Воча өін ез воыс сылөн—шытөг көтөдіс оінванас асыс ноп дөрасө. (Ез прөста бөрд Вас, кыліс сөлөмыс

сылөн, мыјјас тани сіјөс відчыө).

Вас ез-нын вөв тан медвоzza, ез-і медбөрја морт—квајтөд со морт-нын сіјө вөлі куш аслас вөлөст увыс, нуисны сыөз і сыбөрын унаөс-на—пөрысөс і томөс. Вөлі вывті небыд өөлөма, кылана морт сіјө, өөд вөр шөрыс первој туј петыс. Некекыс ез вермысылөн бурасны мывкыдыс, долыс тајө олөмкөд, ез вермы асө лөсөдны, сіјө олөм ногыс мунны...

Асывнас воz-на, лөвтөдчигас, кыліс дөжуриөјлөм лок горша гөлөс:

— Вста—ваај!...—бытвөкө кысаңкө уөі. Велавтөм пөлјаслы кажітчис тајө—„вөјіім!..“, лібө—„сотчїім!..“ кыліг-моз. (да-і сыбөрын на дыр ез велавым равнїкјас тајө локгорша, уыз-кості, ковтөм, јөј морт-моз раввөмыс. Но сөщөм-нын вөлі „пөрадок“).

Повчөм чужөмјасөн, тіралан өөлөмөн вірскөп-четчисны равнїкјас.

Пукоіс лун-і вој полана салдатскөј олөм.

Пондісны вөчөдны мјан војтырөс „кынмырјасыс“ салдатјасө. Ас паскөмјас пөртчөдісны, сөталісны пөдраонїк-коф, најтысла волаалан, кожа-дөра шынемјас. Асыныс палтојас, пінжақјас, сапөгјас донтөм-донөн лоі зузавалны асланыс начальствоы-жө кадрөвөј звөднөјјаслы да өтделөннөјјаслы. Најө, ічөтік Круппјас-моз, војнаөн озырмөдчисны щөщ, нөналісны радөвөј „сөрөј“ салдатөс. Быд, взылыс воөм парвіја јөз, наалы вөлі кивыс: оң нөбовтасјасөн нөбалісны новобранцылыс көлуј да өпекуірујітісны базар вылын, вузавалісны кујім-донөн, лібө буржыкторјасө мөдбөдалісны гортаныс, заптысісны-чөжісны коркө кежлө. (Том салдатлы сек кадө вөлі запрөвітөны казарма гөгөрыс возө петавлыны).

Кор вөлі јансөдчыны Васлы аслас көлуыскөд, өд медбөрја јітөдыс-нын сіјө вөлі гортмскөд, гортса олөмыскөд. Равнїкјаслөн гортса нақтыра нојјас регім-і режмалісны.

Ноп дөрөшкө ратникјас вундаісны намод-
јас ыло. Сы бөрү сесса нинь-ни гортса
көлуј ез кол, кол-кө колі кодлөн-кө сөмн
носөвөј чышјан да табак кошол бөрө колөм
одем жылыс казтыланпом.

Пондисны муштурутны „велодны“: вескөдны
гөрбјас, топөдны гөрвожост кокјас, чатөрт-
ны јур, „кыскыны“ кынөм... Вежны ветлас і
став. Зөң часөч өтө мөстөмн гынөдөдөсны,
кокпөкјас пыктөвмөн—корөны гора кокшы.
І сулавныд он куш, і вослаагад кокјасыд
зүгөдөны, кіјасыд бытөкө абу аслад, вее блөм-
јалөны,—ставыс торкоіс. Јурыд-кө өшјыштөма—
щөкалыад затнөтөны, гөрбыд-кө вунөма—кула-
көң гымөптасы, бөрыд-кө чургөдчыштөма—пі-
чөс помалөны... Туны вывті, гынөсөјлөн нөш-
палч ветлігмоз, ветлө салдат туша вывті на-
чалнікаөн кулакыс да приклад поммс,—бала
мода сөтөны сіз. А рөтвөј офицер оз јандыс
аслас дворанскөј рөд нөмсөс да новөддө
кіјас магајка. Салдат рад возвывті-кө муно—
щөка лыпомө нагајка воропыс заткө, бөрвы-
тыс-кө муно—шашка пуртөс помнас тувкөдө
кыр пом-моз шуны поэтөм інө...

Мөдөсөнін јона інмаіс Иван Јогорлы да
Сергеј Васлы. Најө кыкнаныс вөліны
арел пөвсас мөдөсө рамөс да безөтветнөјөс
(Важ мір! Проклатөј-јорөм оломлад! Лөж
југа гөгөрвоөм!—Кымын морт рам, кымын
сің сөв, жөб-гөл, мөјөж кывзыс-зіл, пөмөд-
төдтөм; кымын морт вескыд, честнөј—
сымын сіңсө зіллісны нарөтны, пөртны
нөшта-нін пөмөсө, морт нөмсө уекөдны,
мырөдөны ловсө!...)

Најө кыкнаныс вөліны неграмотнөјөс.
Јогорыс нөвө велөдчытөм морт, Васыс—
муртса сер-сер толкө төдіс, асылыс мында,
кывшусө. Нөкодныс рөчөн ез гөгөрвоөны.

— Еј, ты, самоједскаја морда!—гөрөдас
Вас ыло, мө Јогор ыло пөжда тушаа,
лавгөдөм порө сіңјаса уңтер, оз-кө мөјкө
налөн артмы.

— Мө абу самоједјас, а....—пөндылас
кодкө артельмыыс вескөдны, но вөмсө вөс-
төмөн щөщ тупкыныыс лөб.

— Молча!... Вөс равно—скоты...

Нырвыло уетөз котрөдөдөсны звөднөјјас
быд нинөм абу мыжыс:—вославныс куштөмыс,
шујга-вескыд кокөн нөпөраө тувтөмыс,
„чөсө сөтны“ куштөмыс і быдторјыс.

Торөдөдөсны Вөсөс мукөдөсы і давај нов-
лөдөдөны чөк-вөлөс мөз: „раз-два, раз-два“...
„Левој!.. Левој!“—ыло щөктасыс котөрт-
ны. Вас ескө көв мөјдтөм ылоджык-ны
котөртөс, мөдым өвө сдук-нын көв чөсөдөны
өшјаснас да кывны пөмјаснас мустөм чужөм-
сө-гөлөссө мучытысысыс. Но стрөг нарөтчан

шыа гөлөс звөднөјлөн бергөдөс бөр: „на—
заад!“ Вајөдөдөс динөчыс да бара. Лөлыс-ны
тырөма Васөдөн, кочөгыс бышкө, өблөмыс
кутлас зік потны, сөвөчыс пөмдөма—уөдө-
чөтчө котрөдө да шуалө, мөдым проклатөј
кокјас оз зүгөбыны: „раз, два, три“... „раз,
два, три“... да быд кујим („три“) шуөм бөрын
аслас вөмулас гөвөнік сөдтө—„щөтыре“...

— „Щөтыре... щөтыре... „щөтыре“...—
јурпөла гөгыл түрөг-мөз лөвтө котрөліг
тырөныс да чөтөктө шујга кок-вылас... (Шөг,
шустөм вөзөдны-кывны)

І пасө лыјөігөн Васөдөн оз інымы, вөрчө
кыыс. Куштөма өскөн рафөтліс-тај гортөс
асөсыс пөлкінік турка-пішчөлөс, вөвјалө вөлі
лыјөны, өвө зарөд кушөн урлы-мө, сөлөлы...
Оз вескөв і штөк жылыс Васөдөн „атакөдөн“
мунөтөн ізөсыс вөчөм чучөлөд,—кыыс дрөг-
муө, ыштө ловја мөртөс бышкө, бөкө вес-
калө, мөбө муртса інмөдчыштөс штөк
јывнас. Сыыс Васөс бара „шөнтөны“.

А рытнас— „под ружјө.“ Сөвтөсны Васөлы
вөщөвөј мөшөк-тырыс лыа да сувтөдөсны
көзыд калөдорө. Сулалө, өтарө гөрбылтчө,
өвөчө мөз мөчкө нурөдө-жынөма нөп, вундө
вөскө вөлысыс, пөлөм лыјөссө поткө-
дө. А сен јөшщө сөдтөд кяд дөскык пунта
винтовка вескыда колө кутны. Рузалө кі,
кусынччө кокјас,—вөт уөб. Көв ескө лет-
чыштны сөвөбердө муртса-көж, но он: звөд-
нөјлөн канцөларја өзөсыс колөсө, сөвөч
тыдалө ставыс, рөгыд гөрөдөс „прөма!“.

І сулалө, сулалө Вас. Асөс өвөвө
вөјтыштө і вөјтыштө төдөлтөгыс. Көтөсөм
өвөлысјас пырыс асылыс тыдалө чужан өкөтыс
лөң нөрыс бөкшөын чөлгыс Рас-јөл шөр
дорын—сөщөм рам, сөщөм муса, сөщөм по-
чтөм ылыны, бергөдтөм важ...

— „Мыжыс? Мөј мыжыс? „—Ачыс оз
вермы-төдөны шөңыны, бергалө јурөс.

— „За царја!“..—Кын нөшкөн сөтыштлө
јур-пөлас нөмсө дөлөбөтөм велөдөм: „за
царја“ Ставсө „за царја“. І батсө „по указу
царја“ судөлісны керка пөста ердтор вы-
лыс турун ышкөмыс вөчөнөј мөстөгыс
вөжын көжлө, і чөжыс Васөдөн куваі „за
царја“, царскөј вөна лөвка өпөрт помөс...
І јурөбөт „за царја“, і куваі „за царја“. І
тајө сулалөмыс „за царја!“..

І сулалө, сулалө. А сы бөрын, вөјнас-
нын (көр сөсө і уөлан!) ковмас-на вурлыны
гөгөр рөчөдөм шычөлөс, кодөс сөдтөд
төлуө өтсөлөннөј пөсөгөс-велөдігөс көсөліс.
Сөсөсө сы бөрын сапөг-на вөсөв дај—„Мөд

вөлі зірдалә! — шуіс зводнәй. — да, медтыккө
вөлі ортысааныс југыд, а пыщкөсыс көт
кур, һајтыс і ваыс сен тыр.

Гор ар-һин ывлаын сулааіс. Зер-лым
вежласіс, кынтіс да көтөдіс. Војым кам-
кынмас му, лунын—һилөг һајт. Гајтөма
віқөдісны куш іза подјас кар сајас, көні
велөдісны ратһыкјасөс абутөм врагөс кыјөд-
һы-лыһыны.

Шөг кырһышјас лебалісны ыбјас вестті,
парсааліг тырјі. „Труп... труп“.. тунааісны
горзісны. Куз лун кыскаөісны ратһыкјас өй-
рөд-вој му вывті, часјасөһн вөрзөдчытөг куј-
ләдасны, Гегдө кі-кок, турдө став тушаыд,
лы вемөһыд јіјас чыыр у-лурыс.

Корјасө-кө пыртласны казармаө, „словес-
ност-вылө пукоөдласвы. Сымы мученнө.
Казарма: помтөм, куз векһыдік туннел код
рөһ-пемыд сарај. Свен пөдөһн оравлытөг
һајт буса һарјас. Һарјас вылын сој кыза
ізас снастјасыс кыөм, сажеһ куза, кык вест
паста, пластјас. Шусө волпаө. Куш, тыртөм
пемыд свенјас. Некытчө, һинөм вылө өінтө
чөвтапын төдмөдыштны, һи шојтчөдыштны,
—јурвемы, һи өбләмлы сөтантор абу. Сөмын
көнсурө өшалөһны бөһбан код көзыд чужөма
портретјас сарјаслөһн (Таө вөлі воө шукаөө
став словесност-наука велөдөһмыс чугун зајја
Рөсөіјалөһн). Һар дорыш вылын дорала гы-
віқөһны ратһыкјас. Шөртмыс сөһын векһыдік
туј-потас велөдысәлы“ ветлымөһ. Лөһ, кылә
кыз кышөдчөһны ізас пөвсыһ пыщјас. Сөһын
ловшы чуқыртөм плешјасыс көзыд, пө-
пычкөмөһ, кылә јуасөһјас отбөһоннөј-
ләһн, зөвдөһләһн: „кыз тітулујтны сјөс, да
сјөс?“ да воча вөһөм ратһыкјаслөһн: „јего
велөчество“... „јего превоскөдітелство“..
„благороднөј“... „высоко“.. „господн“..
Помтөг дугдывтөг, вежлытөг өвітор дөһна-
ләһны. Колө төдһны сарсан да медбөһрја јөф-
рејторөһ—быдөһөс һинөһ, вөчөһ, чинөһ... І сув-
төдһны ратһыкјас өінвоөд дорвыс өурјас мөз
ловтөм полөкалајас-зарһи погонјаса, кызјаса,
шпагаа, шпорја бөһбанјас.

Тралаө, көзыд пөсө шыбытас Васөс, мыјөһн
сыөз өчөред виставны воас. Сөләһмыс өпкө,
өпкө полөһмысла, бөһмө зікөз.. Оз төд, мыј
төдө і сјө оз артмы, оз бертлас кывмыс..
Бара-һа талун һаказаннөһыс һөһынны—һы
тыра һөһыс, ужуһтөг уэтөһмыс, вөдөһмыс-
һөһтөһмыс.

Сіз муштрујтнһн велөдісны врагөс һөһт-
һы, усны-кувһны. А код вөһна? Код һөһна?—
Һөһснө—„за царја, за Рус“ муһ да уө! а
сөһөһ һинөһ еһ јуас. „Мыј вөһна? „Код

вөһна?“—Волас ратһык јурјасө мөһв, да воө
муһтөг бөһр чусалө кусө. „Рус“?! да код-һө
Русыс?! Мыла-һө мјанөс, көһөс, оз пукты-
һы өтвыјө рөч јөһыскөд? Мыла өһөкајтчөһны
мјан вылын і мукод ас өөрһнә јөһјас вылын
шоһ кодјасөс һөдһны сјө-жө Рус вөһнаыс?
Со-і јөһөјјасөс көзөвтөһны быд һөһыс, уөтө-
һны „жыдөһ“, сјө-жө, кыз і мјанөс „морда-
јасөһ“. Абу-өһөј өткод мортыд?“ „да код-һө
врагыс?! Мыјөһн враг лөі сөһөһ-жө һөһөч-
рөбөчөһыс, австрја крөһтаннһныс?!“...—Таз
вөһчөһс вөкөһыс аскөдһыс Вөслөһн.

Ывлаын төла, зерө-слөһтөтө, өһнөһјасө шва
чөдө. Төһыс шулаалө голчөһ өһнөһтас көст-
јасөд, шуһтөһма өјзө—өвтыштлө доккунләө
казармаһн һычкан өбкыд сынөдһыс. Мыла-
бөһрөдөдө, ловја вылыс воөһыс гуалө шуһтөһ
арөһ төһыс казармаө јөршытөм војтырөс..

Лун-вој көһи. Тырө төһыс. „Велөдөһ“
һөһөһы һөһдөһс. Маршөвөј рөһа гөһөһ.—
„Тырмас! Сыр вөһны һнөһмөла. Гөһөһ пуһка
јај. Сөһөһөј. Мыј тан өістыһныс?“ „Чөһт сөт-
һы“ кужөһны, төдөһны быдсаһа „өіјатөһство-
өс“ һнөһн, вөчөһн, чнөһн, көт өһнөһныс һөһөс
өз ачывһны-а; кужөһны-һн өһөһөһныс „шујга-
вөһкөдөһн“; „војеннөј төкһыкаөһ—кужөһны
пөһгөдһны пөһщәл, вөһтырөһн горзыһы „ура“,
кырһышөс аөропланкөд оз сөрөһны... Мыј
сөһөһа колө русскөј салдатыс? Мыј оз төдһны—
сөһи војһа вылас веләләһсны, оз-кө водтөд
медвоөзә һөһрјәтөһскөј пуһыс, а уөө-кө—
рөч сарләһн уна-һа өһ таһөһ пуһка јај-пуһыд“..
—сјө шуөс-рөһтөһс һөһчәһствө.

А ратһыкјас пыр-һа вөһчыөһснһ војһалы
һөһ. Быдөһн-һа һөһөјтөһс гөһтө воһыһны. Ыжыд
өһкөһөһн көһмыөһс дөһмыс Ваө абутөһм јөһыд.
Ез кыв јөһ. —Војһа ез һөһөһ. Һөһөһә-вөһра
јөһн вылө вөһөһөһн бырө.

— Тыдалө өтвыһыс сарыскөд јөһмыс!..

Ез кыв вөһ-өһваөһн салдатыс көһмөһ. Ез
кыв і гөһтсајасыс (һөһ-һөһөһыс, һыв-пөһөһ)
закава мөһбөһнөһс, кыз өіөјас, „јөһдөһрө көс-
јөһјас“.. Һнөһм ез өтсөв.

Пөһөһз докәһәјтнһны Васөс. Һөһтчөһс, төјө-
өһс, лөһөһөһс, зікөз урөһснөһ-вөһөһс, өдвә һы-
өһөһыс көһи. Стаһнас пыркөдһснһ, мыј вөлі
Ваө пыщкөһыснһ. Шуј. Рөдәһны һөһдөһс өһөһт
вылө вөһөһ.

— Көт өһкө рөһыджык-һн пөһлөһја вы-
лас!.. Матыһжык-һн һөһ.

Мөһмөһс Вөслөһ колөһмыс. Пөһтөдһснһ-кө-
мөдһснһ, вөһтөдһснһ-дәрјөдһснһ кувһныс, да
һөһрөһөј рөһөһн Вөслөс төвөһрышјасыскөд мөдө-
дһснһ бөһ, жыввыјө шуј һнөһм төдтөм һө-
мөһсјасөс-мөз пуһка јај-вылө..

... Кык пөһөһ сөһһн-і гөһләс Ваө гөһтас.
Өвөһсө—һөһта вылас во-һөһчөһыс, да һнөһм ез

кужлы шуныс, зоннас тырлі поклонјасоң, но поклонјас вѳліны гырыооо— „от неба до сырој землі“... Мѳдсѳ—покодѳ петан рытјанас. А гортсаңыс сыме еща,—ѳвик, сѳз-жѳ пок-лонјас-тырѳн. Сы-мында і долі быд-ставыс. (Гѳль олоѳм, жугыла кылоѳм вылоѳм! Шуд-та-лантѳтѳг морт-нем вуждѳм. Нѳнѳмѳн тѳдѳчѳдѳтѳм нем-пом!).

Вѳлі прѳшсалнѳј Медбѳрја рыт казармаың. Аскі југдѳмѳн-щѳщ вѳрѳѳдчыны покодѳ. Ратнѳкјас лѳсѳѳдчыны-сѳвтчыны—голѳѳдчыны покоднѳј пѳртјасѳн, кѳртзырјасѳн, палатка бѳдјасѳн—зімлаісны топыджыка. Раѳасісны кѳртаісны... Шылаалісны нојјасыѳ лішнѳј ѳѳктѳдјас. Гѳжалісны гортјасѳ пѳѳмѳјас: бат-мамла, чој-вокла, ічмоңјасла, мусукјасла... Лыд-лаалісны гортыс воѳм медбѳрја пісмѳјас. Вуроісны, дѳмѳісны... Мукѳдыс, кодлѳн ештѳ-ма, прѳстѳ туплаѳісны нар вылың: курітчыны ызгысны, гудѳкаісны... Бус-щың сулааліс ка-зармаың. Увтас ара шонділѳн медбѳрја вод-са југѳрјасыс ѳѳкыда тырісны нылоѳдѳм ѳшнјасѳд...

Вас сѳз-жѳ мыјкѳ нокоіс, но нѳнѳм кіас ез пыр конѳрлѳн. Сесеа руз-паз кѳлујсѳ коліс да матыстчыс аскѳдыс щѳщја Вонѳ-друмыс дѳнѳ. Нѳзжѳнѳк пукоіс сы-дѳнѳ нар вылоѳ, ышловѳіс, да лѳна шуіс:

— Вај меным пісмѳ гѳж...

— Ачыд ѳд те кужан?

— Ме ог... Менам оз артмы. Тенад лѳ-сыджык лѳѳ...—шуіс Вас, зігѳдіс Вонѳѳс да ыр-нораа бѳрѳзіс...

Улыс нар-выло кымынѳн нѳжѳѳдчыны чо-рыд ізас жгут выло кык друг да лѳѳѳдчыны гѳжың.

— Но, мыј-нѳ гѳжам?

— Ачыд ѳд буржыка тѳдан те,—меноым і асеыд...—верміс сѳмың шуныс Вас да гѳ-жѳ-чѳжыс пыр сыркјаліс.

Вылыс нар вылас јѳрѳкајтчыны, кістісны лыасѳ, буссѳ. Со, војтыштіс пѳв костѳдіс щѳжнѳкыѳ ва, а медырміѳ турѳѳѳн мѳдіс вѳзүвтвы гѳжыѳјас јур выло. Но ез кѳзѳд гѳжыѳјасѳ нѳнѳм—вывтѳ ыжыд нор шог гѳрѳз заѳѳма ѳѳлѳм гѳгѳрныс кык друглѳн да і быдѳнлѳн. Вір-ѳнѳваѳн пызрасѳ ѳѳлѳмыс Васлѳн, дрѳжжѳтѳ гѳжыѳлѳн кіыс... А сен јешщѳ содтѳд, кѳнкѳ нар мѳдар радас кыло сѳз венор гѳлѳсыс Медасов Вѳчѳлѳн. (Мед-бур сылымыс сѳјѳ артель пѳвсаныс) Сыліс ѳнѳ сѳјѳ салдатлы медматіса, інмана сылан-кывсѳ, кѳнѳ кыло став шогыс, вѳѳ вір кіѳтѳ-мыс важ росѳјјаса салдатлыѳ колѳн, ковтѳм војнаас јапонјакѳд. Сѳјѳ-жѳ вѳлі тыдалѳ-кыло і тѳјѳ војнаың.

... „Пла-а-а-чет о-те-е-ец,

плачет жее-на-а мо-ло-да-а-я“...—

—Сыло Вѳчѳ, нормѳѳѳ сѳтѳг-нѳн нор кыла-на ѳѳлѳмјасѳѳ ратнѳкјаслыѳ.

... „Злой рок и судьбу проклиная“...

І вѳчасѳн казармаың зык-ызгѳм назміс, лѳніс і зікѳз кусі; уѳіны ѳтка горшыјас—ѳетчыны Вѳчѳ сыломлы да Вас кыломлы... Став-ныѳѳ пѳкѳрѳтіс-верміс ѳтмоза кылоѳм, плѳнѳѳ бѳетіс пѳсѳна.

—Вај дугды-нѳн, другѳ! Став ѳѳлѳм жу-гѳдѳн...—шыѳѳіс кодкѳ ратнѳкјас пѳвсыс, но сѳщѳм шыѳн—нетѳ ѳлѳдіс, нетѳ щѳктіс вождѳ-на сывны.

А сылыс ез лѳн, пыр ѳтарѳ бѳѳтчыс і бѳѳтчыс. Ез ѳтнасы сѳјѳ сыв, сыліс ставлы. Вајѳдіс сѳнѳваңаныс бѳрѳ колѳм томгаж ѳлѳм-нысѳ, сыыс гажбырѳмсѳ, сѳјѳс бергѳдны поѳ-тѳмсѳ, став шог-пѳчалѳс. Но сѳјѳ нор кылоѳ-кѳд пѳсѳна кыпѳдіс кытыѳкѳ пыдыс вѳчасѳн мѳд пѳлѳс кылоѳм щѳщ—лѳг кыпалѳм тѳјѳ шогсѳ вѳчысјас выло. (Лѳгалыѳј пѳсѳна кыв-јасѳ сылыс кужіс сујны тѳдлытѳг шытѳл ворсѳмјаснас мѳд, асылыс колана смысл).

Пыраваісны кыло казарма мѳдарпомас кадрѳвѳј ротнѳј фѳльдѳбелкѳд. Кываіс код-лѳнкѳ слабінік горѳѳдѳм: „Встѳ!.. Смірно!..“ Но некѳд ез сувт мукѳд лунса моз, ез вѳѳіг вѳрѳѳдчыс. Некѳд тѳдлытѳг најѳ пѳтісны бѳр, бытѳѳ ез і пыравалны.

А Медасов вождѳ-нѳн сыліс. Крепамміс, зу-мамміс јѳнміс гѳлѳс. Ылі, пыді грѳзбаа шыѳн нѳн кыліс, кодсѳыс бѳѳтны став шогыс, ѳінѳваѳыс кодлыѳкѳ вождѳс:

... „Но мы за вас отомстим!..“

И справим кровавую тризну!..“

Кыліс-нѳн тан, кыз саріз гы ызгѳмлѳн пыдысаң кыпалан лѳгалаң шы. Таз шувгыш-тлѳ садмыштлѳ немучыс вѳрпујыс, ылың локтыс ыжыд тѳвныра гым воңын, медвозѳа тѳвру пѳлыштѳмлѳн дѳза брот.

(Тѳдѳмѳн-ѳ, тѳдтѳг—кѳјдыс ускѳѳѳма. Кѳтѳдѳма салдат вірѳн, да сѳнѳваѳн пѳщѳвасѳ. Мед кѳч сѳјѳ, пѳщѳваыс, і кын-на, лым улың, но коркѳ татчѳјас пѳтас шонді да інмас лѳвѳѳдан јуѳрыс сылѳн...)

(Ок, пѳсѳна, пѳсѳна! Сыланкыс, сылѳм! Сѳлѳм сылѳм! Мыјјас он вермы морткѳд вѳчѳвысѳ те?! Оѳ, конѳр Росѳјја імперіја. Нѳнѳм-тѳј тенад шог сылѳм кыңзі ез вѳв! А те улың олыс јѳзјас і сѳјѳ (шогѳѳ) ез кужыны, ез вермывны віставныс нѳ сывныс. Нѳнѳм налѳн ез вѳв,—нѳнѳмомыс нѳнѳм вѳр піјанлѳн. Вѳлі сорні, кыс, но вѳлі—немѳј! Пѳмѳс! Кывтѳм! Гѳжѳд нѳ сылѳм... І мыј вѳлі керны Васлы і мукѳды?! Кыз віставны, мыј сылѳн пыщѳкѳсас ем?—Сѳмың ѳѳитор—

бөрһны. Бөрһны ас пик-вермытөм вöснамс. Бөрһны сы понда, мый оз вермы шувымыс кыч-мый кылö пыщкөсөмс асөбыс).

Помалис пежа. Орі сылысдөн горшы везжасыс, но шытöлжасыс пыр-на довкжалисны казарма [сынöды, печатайтчисны—јіжисны јурвем визжасö, сөлөм везжасö... Помалис-нин гіжысө піемсө. Гіжис сійö Вас нымсан:

... „Муса чойöй, Марйаöй! Гижа ме гусь-öнык тэныд ас йылысь... Ок, кущöм мен шог төдан-кө тэ! Сьöлөмöй оз инась. Таны некущöм правда абу—видöны нөйтöны, накажитöны, да и йенмыс тыдалö абу—война оз помась. Дзикöдзь-нин ме висьмм—кокйас йукалö, бокöй да мөрөсöй дугдывтөг быщкö; больничаö вöйысьсы—оз лэдзьны, нинöм оз веритны. Сапегöй восьса, кок век кынмö, көлуй оз косьмыв—аслад йайнад и косьтан вылысад. Дзикодзь гөгөр жугали, коркө көть и вола гортö—дзьоньвидзьалаун оз ло. Эг-на пывоылы, тойыс вылысад лыа мыда, сьидзь и гызмасьö... Да мый-нин и шуам! Көлуйöс ставсö нин вузавлы да сьойи. Кольи толькө тэнад вышивайтöм носөвей чышйаныд. Тэ дзьольна-на чойö. Велöдчы да сьусьмөдчи. Век тащöм олөм оз ло, коркө-öд сувтлас-жө правдыс му вылас война помасьса да локтам бөр гортйасö... Кутьянос эн-на некытчö сьет-öй, мед олас. Зев йона гаж быри быдöнысь и быдторйысь. Ок, кущöма эськө ме öни гортын кө уджала, мед сьөкыд уджсö му вывсьыс кера, тайö проклятöй Служба дор-смд! Сэтчö сьöлөмсö толькө и йита, мый мө абу тан öтнам, ог öтнам тайö мукасö тьер-пит. Аски мийанöс мөдөдöны нин сесьсьа татысь пöзиция вывсьань нин сесьсьа гижа. Ми ас вөлөсьт увса ставным-на öтлаынöсь. Некоды абу нимкодь тайö войнаыд, став-

нысы ээв шог. Талуи медбөрйа рыт таны казармаын, а аски, аскомьсь би улын нин лоам, и код төдас мый ловö... Но, прöшщай да прөсьтит, муса, дона чойö! Тэнад вок Васö 29 лун нойабр. 1915 во“.

§. „Адресöс öни ог-на төд кытчö веська-лам—кущöм полкө, кущöм ротаö. Йуöрта сз-сьань. Прöшщай!“

■ ■ ■

... „Ез-і вола Вас гортас. Кыч ез волины гортаныс уна-уна морт Вас коддемьс шөjna поле-вылыс. Весег адресыс ез ковмывлы сылөн, кодсө көсьюлис ыстыны бөрја піемöс —медвоzza бөжас-жө-і сущкөлис-услі төв-чөм турун моз...“

Вес вйтчысис Васöс Кутьяныс. Никис лун-жасын жытнык кок-улас, нораа омлалис во-жасын.

Сыр вйтчысис Ваолөн чојыс. Вокысыс мөдөдлөм піемсө жаж пелөсөыс сүзөдас да помтөг лыдчө кыз лысва көтөдас сінжас-сө.

... Нөрыс бокшайн, гожевожын, Расјол шор дорын жугыла сулалö кымынкө керкаа Пасинөк-сікт. Чешкыла козжас да нөгыль бока суспујас öткымынлаын öшнүв јөрјасын сула лөны гувыв памјатныкјас-моз да каңтывлөны уымојасөс. Со—тајö керкаыс абу зонь веретö морт, есіјө керкаыс—мөд, сетыс уөма којмөд, нөлөд... Усөмаөс ылі шөjna поле вылө, воливтөм-вылө...“

Коді палөдас теноыд нор шогтө, рамжугыль чужөма сиктөј!

1933 23/II. Помөздин.

Ы Т Ј А В А В Ы Л Ы Н

(BIGT)

1. ВІЛІШ КУРЈА

Коді пуктываома ташом нѣмсѣ курјалы, неход оз тѣд. Тѣдѣмыс, важ черікыіюјас лѣбѣ тувсалысјас. А вѣлшаан модыс ем сымѣн. Кос ваѣн-кѣ самѣј кулѣмаоанін кос. Берег пѣлѣныс бајјас, куз турун. Секи ваыс воргаѣд моз вѣзувтѣ: кыркѣшјас жужмѣдѣ. Сѣмын-тај зертѣ оз радејт. Муртсыс-кѣ зерыштас, пыр-і боотчас вѣлшааны. Быгзас, гудырмас да оішмѣн адзымѣя туѣ.

Ташѣмі сѣјѣ кос ваѣн. А ѣні-ѣд ытја ва. Муртса-на јѣмс удѣтѣс летчыны јујас вѣлысѣ Вѣлш курјатѣ он-і тѣд. Шунгѣ гѣрдѣв нур ва; бајјаслѣн сѣмын јѣвјасыс тыдыштѣны. Нѣшта-кѣ метр саяс туас, бердасны-і ој кыркѣшјасыс. Нѣ шѣча, зев-нѣн шѣча ваыс пѣтавлѣ кыркѣшјасыс.

Тажѣ Вѣлш курјаѣ-і локтѣсны Вѣлш Шуд пѣчѣвокыс војгѣр.—Најѣ —нолѣвѣо: Гурѣј Олѣш, Пронѣ аја-пѣја да Пыста Иван.

Локтан лунас Гурѣј Олѣш дыр сулалѣс курја вомын. Катыдынжык—запан. Сој кыза цѣнкајас тывјыштѣмны уна оурс кер. Возын сеоѣа оз-нѣн тыдав ваыс: ѣтарѣ керјас, кер-ас да керјас...

Вабергачјасѣн пѣтѣ запан улыс ва. Сѣр-вѣтѣмѣн лебѣ војѣ, бытѣѣ термаѣѣ кытѣѣкѣ воѣдчыны. А курја вомын мыј вѣчѣѣ?! Гурѣј Олѣш шыбыталѣс лыс да ез-і адзѣв сеоѣа: гартыштѣс, друг кыскыштѣс дај воші. Вѣѣдѣ Гурѣј Олѣш вабергач вѣлѣ і јон чукѣрјас чукѣрмѣны сѣнкымдорјасас. Олѣмыс сылы чѣјтѣѣ ташѣм-жѣ вабергачѣн: он-і тѣдлы, кызѣ тенѣ кыскыштас дај оујас ју пѣдѣ-сѣз!...

Мышкыравоыс јон зѣверѣн вѣрѣ ју—полојѣсѣн солкытчалѣма, кыркѣшјасѣѣ бужѣдѣдѣ. Ганѣмны, пѣрлаѣѣдмны ваберд пујас. Мукѣдлѣн туганмыс ваын, а вужјасыс чурвѣѣѣны мусор. Мукѣд пулѣн дѣныс јѣжыд: тѣзѣ јѣ вѣлѣдѣма. І коомѣны, гѣрдѣдѣмны сѣшѣм пу-јасыс.

Курја вомын мѣдар берѣгас вѣлі сулаалѣс козпу. Абу-на-і пѣрыс. Но вѣзув ва кырдѣѣма сы улыс мусѣ, ердмѣдѣма вужјасѣѣ. Муртса, муртса-нѣн кутчысѣ. Жынвыјѣ ганѣѣма, сѣммы бытѣѣ мѣвпалѣ: „усын алѣ не?..“ Нѣбыд тувсов тѣв вѣрѣдѣѣ сылыс гѣна лајјасѣѣ. І чѣјтѣѣ Гурѣј Олѣшлы ловја тајѣ пумы, оз оковѣт пырѣн вабергачѣ, быд ногыс кутчыѣѣ сынѣдас.

Гажтѣм мѣвпјасѣн сѣјѣ војсѣ коллѣдѣс Гурѣј Олѣш.

Колѣ некымын лун. Быд асыв шѣндѣмс пѣтѣ нѣрыс саяс—зѣрдалѣ, гажѣдѣ ылавыв-сѣ. Дај-і тајѣ луно вѣлі јенежыс мыскѣм блудкоѣ. А вѣрыс—езыѣн лѣстаѣѣ да шум-гыштѣ. Оз повѣдѣа дырјѣ моз локыс шувгѣ, а зев небыдѣка, ылыс кылан лѣсыд музы-каѣн.

Кокына да гажаа запан пѣстала јургѣнѣс уд шыјас. Кѣнкѣ кылѣ чер трѣнгѣ, кѣнкѣ тувјасѣѣны, кер кыскѣны... Унжык удзѣлысѣ ѣтпѣвса. Дај ваыс ташѣм гажа лунад абу повѣдѣчаа, лѣг. Јенежыс коѣ-жѣ лѣз да гылыд, кѣѣ кадѣрѣ јѣкты.

Најѣ—нолѣвѣс. Быдѣнлѣн аслас моѣа, аслас характер. Медвоз оішмад четѣѣ со есѣјѣ мортыс, коѣі-тај чѣрк моз четчалѣс лајјалан керјас вѣвѣтѣ. Лапкыдѣк тушаа, терыб сѣвјаса. Куш сылѣн-і кылѣ лечыд гѣлѣсыс:

—Но боотам!.. Кыскѣ, топѣдѣ! Ак, сем-восем!..

А јѣна-жѣ спровор морт. Мукѣдлатѣ кер-јасыс косталѣмны, а сылы нѣнѣм—пыш коѣ. Зев-нѣн кокѣѣвнас бузгыѣлас лѣбѣ багыр вѣлас кымын тасаѣлас.

—Бара-на ег вѣј,—шуыштас да бѣр чет-час. Важыс вѣла быдѣкѣ, јѣткѣ, кыскѣ. Тѣд-чѣ, оз-нѣн первојѣс тувсав. Тајѣ-і ем Пыста Иваныд. Сы вѣлѣ-кѣ вѣѣдѣлан, тајѣ мѣвпш-тан: „таѣм шуда мортыс абу-нѣн вѣлнѣј ѣвет вѣлас“. І те ескѣ ылаан, чѣрыда ылаан. Јуав асыс, вѣстѣлас тѣд аслас олѣм-вѣлѣм јылыс.

Бокөвөй морт-кө тајос-і чајтас бригадирөи: „со-пө-тај коді веокдөлө, камандирныс пыд-ді бурак“. А збылысө Гуреј Олөш бригадирныс. Сува-кө кыјодны на бөрсө, казалан: абу ужаныс сөгласыс. Пыста шуас таз вөч-ны, а Гуреј аслыс ногөн бергөдас. Но зык абу. Пыста быгвө оз-і казавалы нинөм. Гашкө-і гөгөрвө да оз петкөдлы,—код төдас морт-лыо думсө.

Гуреј Олөш сижө зик мөд: оз четчав, оз шөйт, зумыда тувтчалөмөн ветлө, нөжмыфика да лабутнөја вөдйтчө багырнас.

Сук оинкымјаса, шөщөдөм уска,—пыр-і торјалө мукөд фадөјасыс. Германскөј војна вылыо локтөмсаң-нын сижө быд вежон бритчө—дасвіт во чөжөн јона ез-і вежыс. Гортас ем карточка, салдаталигас оңимајтчылөма: шөщөдөм усјаса-жө, „ружө по швам“, кокар-даа картуза. Секи сөмын јуријасыс вөлөм кудритчөны да чужөмыс томжык вөлөма.

Пөчинокас Гуреј Олөш мөд мортөн ов-мөдчис. Сылөн вөлі аслас мөвп, дај өни-на тајө мөвпсө пөжө. дасвіт во—абу зөла кад! Уна ва вивувтис, олөмыс нөл пөв вежөс. А сылөн пыр өви мөвп. Сы вылө вөдөдөмөн нөшта морт-мөд кајисны Выл шуд пөчинокө, шөщ-і Пыста Иван. Ставныс шуд корсөны—креванскөј шуд! А вырнөдөныс налөн—Гуреј Олөш. Сижө вөтаки грамотнөј, газет лыддө. Сы кодатө выл законјастө шөч морт төдө.

Со, шөщ-і тани ужалигөн төдчө сылөн вын: мукөдлыс индөдјассө пыд-ді оз пукты, ас думөн ставсө вөчө. Тыдалө, мортыс вела-

лөма-нын асө нырщикөн чајтны. Веөигтө өи-јас сергыс төдчө тајө: „Лант... Сујитчан шөщ-жө“... Но тазсө, ферт, некор оз шу.

Кор лоі дөбөдөма пыдсө рад, арчелөн кыкисны ул-ут да тасалисны керјас вөмөн. Гуреј Олөш сащкис багырсө да пукөс:

—Шөйтчамө!—шыаөс небыд гөлөснас. Еташөм зумыш чужөма мортлөн да небыд гөлөс!..

—Бара-на тулыс локтис. Крөстанилы —пөльза!—берег пөдөн өиңјассө новлөддиг гарыштис Ыжыд Прөңө. Талөн: ыргөн пөрт коф ыжыд јур да лапыд тош. Коркө, тыдалө, пистөдөн вислөма, чужөм кучикыс ставвас серк, быгвө төрбөканјас јирөмны. Пыслөн —Ичөт Прөңөдөн—сещөм-жө мжыд јур. Сыл-кө өшөдны багыслыс төшсө да кокавын-кө чужөмсө, он-і төд код-кодыс.

—да, өем-вөсем! Нөламынөд тулыс-нын шуд корса, а оз сур,—јурнас пыркөитис Пыста Иван.—Со, ми куритчам тани. Шуныкө, ылаанас нөмкофасам,—а немпомным... матыс-мө. Лун колө—бура здолој, гу дорад өви вөколөн матысмин! І некызи те таыс он мын! Мортыд со карјас зымөдө, јерөпланјасөң кымөр сајасті лебалө, а смертөс оз вермы панөвты. Мөвпыштла да страк бөстө: мөва, му вылас кымын морт ем—ужалөны, лубитчөны да гажөдчөны... А век-жө-нын бы-дөнаы өмерт локтас! Вот-і ов, өем-вөсем!.. Важөн өмөј олөм вөлі мөнам? Нем чөж асөым шуд корси—ег ады! А пөрысми... Нөужелі шудсө адыгөт гуө пыра? Ме вот кывлі пөрыс јөзсан..

Виҗабөж вөрпункт-ын Којушев Ів-лөн бригада песө мөр

Фото Пельмеговлөн.

—Но кываін-кө-і шан,—вомаіс Ыжыд Пронь.—Ме тај кываі-жө: көнкө-пө чіпаня-сөс амытөны. Те ен мөјд, мыј век мөјдөн сорнітан! Вај мыјкө пөльза жылыс төлкуж-тышт. Сіз өд, Олексеј Петровіч?—жуаліс Гуреј Олөшаныс, но сіјө весігтө сінтасјассө ез вөрчөдөм: гашкө ез кываы, гашкө і, кываіс да ез окөйт шыаоны. Сылөн важысан-нын сещөм модасы: век зумыш, век мөвпалө, быгтө вундөма асыс кімеб да сөсө дум-нас-і корсө.

Ыжыд Пронь ез кут відчысыны сылыс вөчакыв. Бөр Пысталаң бергөдчіс.

—Но прімервө, мі тан ужалам текөд, Иван.—Сіз!.. Ладвө!.. Значіт ужалам. Вот те-і вістав: пөльза алі абу?

Пысталаң вомыс пондываліс нумжавны, но өдјөжык бөр вескаліс. Ыжыд Проньөс пө-чінөкын пөльза туялысөн шуөны. Мыјкө дөз-мөдчывлас-жө јөзлы!

—Пөльзатөг сөрт-нын огө ужалө,—дөз-мөдчан гебжыс моз шөвыштчіс Пыста. Но Проньөдөн тајөн сөлөмыс ез-на бурмы.

—Нет, те, Иван, лүчкі вістав: кушөм пөльза да кодлы пөльза? Кытчө тајө вөрсө нуөны? Те ен шөнаө: ме ог дур, а збылыс жуала—менам сөлөмөј та вөсна вюө.

—Кытчө?—сөрөктіс Пыста.—Он-өмөј төд, сем-восем! Есчө нуөны,—вөр сажө—індіс кінас.—Пабрікајасө да заводјасө.

—Вот, вот, пасөбө—наздоровјө! Сіз-кө, робочөјјаслы нуөны. А мі ужав тани! Вот те-і пөльза,—кокніа долыштіс да тошсө траккітіс Ыжыд Пронь. Тыдалө, вөлісті сөлөмыс бурміс аслас кывјасөн.

—Стој, другө!.. Ме мөд ног чайта: крес-танілы тетнікаыс колө-жө,—мөвпыштөм бө-рын, чорыда кутчыс Пыста.—Тетнікаыд, сы мор, со!.. Јерманіяын-пө емөс сещөм набрікајас—өві өзсөд ловја мөсјас пырөны, а мөдөд кондер да сапөг петөвы. Со-өд көн тетнікаыс!.. Міјан сещөмөс-жө-пө лөсөдны. Суөдны көсјөны, сем-восем!..

—Суөдны дај панјмына,—соркөб сүж-өс Ічөт Пронь. Сылы, тыдалө, вөжөн-нын окөта шуны асыс кыв да бөвөыс відчысө. Ош-код зон, а бөвөыс вежавічө.

—Пукоы!.. Пановтыс!—пукалыс пісө блөдіс Ыжыд Пронь, весігтө ез-і бергөдчыв сылаң. Мыјкө нөшта-на көсјіс шуны да друг выл мөвп јурас чужіс. Тошсө віт чуннас сы-наліг, жуаліс Пысталаыс:

—Сіз, тетніка, шуан! А мыј те-д пөль-завыс тетнікамыс? Чайтан те-д сөтасын сіјөс?.. Те-а-меа јөдінолшөвјјас... Колхоз-кө—да еокө! Вот-і вістав: көн пөльзавыс?

—Ме-өд абу аратор,—дөзміс Пыста Иван.—Ме гашкө колхозын-жө ло-а-да, он-өд төд. Гашкө ме тајө надејаө-і ола-да?—ышловчөс. Сінкымјас вывтөыс кутіс візөдны ва вылө. Тајө абу-нын өнтајја візув Пыста. Оз-нын вөрсөдчыны сінјасыс—зумышө, шөгөс. Чу-жөм кучікыс вөзјөн-вөзјөн чукыртчөс, быгтө ныж јөмөн сет гыжалісны.

—Менө корөвы... Летчы-пө пөчінөкыд. Тіјан-пө абу-жө колхозыс-а... Төрыт-на Гер-геј гарыштліс.

—Но? Мыј?—бокө візөдлөмөн жуаліс Гу-реј Олөш. Сінјасыс повчөм шырпіјанөн че-пөсјісны Пысталаң Пронь аја-піја вылө.

—Мыјкө-тај век-на жал пөчінөкыс... Выл шуд,—курыда нумдіс Пыста Иван.

—Оз-і ков. Пөльза оз-жө ло,—асыс топыд кыв пуктіс Ыжыд Пронь. Піыс вылө візөдөмөн сөсөа сөдтіс:—Етајө, канальөыс, сылаң-жө візөдө... Төда-өд ме тенөмд думтө: гөтрөсан, јукөсан дај колхозө!.. А батыд кыз гаж ов? Сіз алі мыј, тенөмд жуала? Абу окөта бөв-туј талавны? Кыз те чайтан, Олек-сеј Петровіч, колө алі оз талы міјанлыс туј талавны?

Гуреј Олөш вөльдыр ез шыас.

—Сөрт, кушөм бокөң відлавын-өд... Мукөдлаын колхозтөгүд збылыс оз поң. Но міјан... Міјан абу јөзлөнкөд олөмыс,—небы-да боотөс төлкужтыны.—Мукөдлаын, шуам, јөвыс уна, а візүм оз тырмы. Сен колхозтө-гүд лок, тазі вескыда-і колө шуны. Міјан-нө мыј... Сізім овмөс, візјас да мујас сдөвөл. Поңө овны, не-кө еокө!..—Мыјкө көсјіс шу-ны да ез шу. Сөсөа вомсө вөжінтөмөн сөд-тіс:

—Гашкө-і міјанлы лөө колхозтө лөсөдны Он-өд төд, бу-д проклат!

—Колө! Колө, Олексеј Петровіч. Ар-тельнад мөджык-і гарнізаціяыд. Мі вот тан ужалам, а век өөд пөв вылыноө. А, прімер, Сергејјас, најө... Најө нөрматө век тыртөны! Налөн сем-восем, мөд гарнізаціяыс—кол-хознікајас!

—Таковскөјјас!—шың пырыс сөзөдіс Гу-реј Олөш. І тајө өві кывөыс ставсө гөгөрво-өс Пыста Иван. Воңын кө вөлі надејтыштө сы вылө, өві—ставыс јаснө! „Таковскөјјас!“... Пыдө зөблөн став лөглуныс петкөдчыс тајө кывјын.

Огө-тај аслыным ужалө! Пөльза абу-ні, термаоны некытчө-дај: сөерттө он-жө па-новт-а. Мі вот удыштам дај летчам. Ватага-өн летчам, дај пом! Гортад удыштам дај ас-лыд пөльза вөб. А тани-нө мыј? Вернө-өд Олексеј Петровіч?

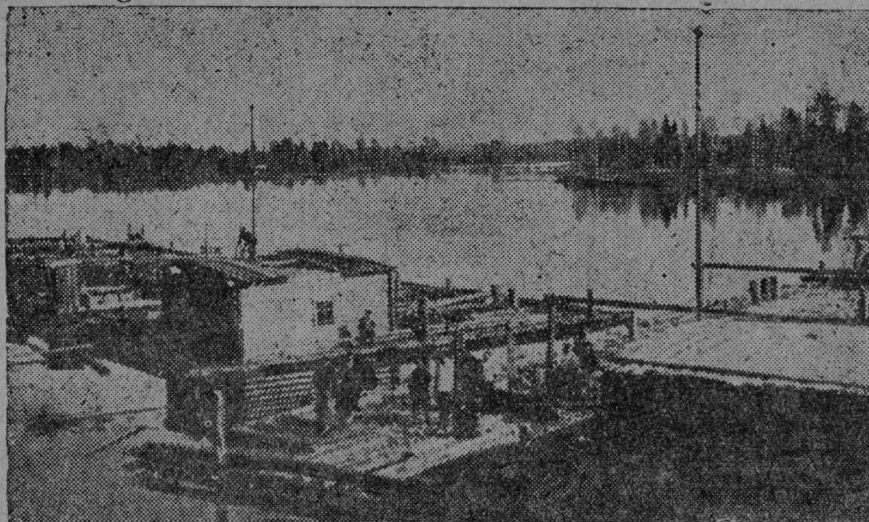

Фото В. Исаковлѣи

Но Гуреј Олѣш бара-нын оз кывзы. Чит-кыртчѣм оивјасыс вѣдѣдѣны поскѣ оерѣн ворсан ва вылѣ, но оз ацзыны. Сѣмнас мѣдлаын —гортас ас овмѣсас... Пеган... Кѣдѣс... Му... Колины ена-па да нывка. Мы-нѣн најѣ? Ез-ѣ вунѣдѣны кѣдѣсѣ весавны? А гашкѣ Пеганыс дојмѣс?

да! Абу тавѣ сылѣн сѣлѣмыс. Меддолыд кадыс сылы волѣс секѣ, кор кајѣс пѣчѣнокѣ да кутѣс бергны мырјас, кутѣс кѣстерјас сотны да му кокны. Секѣ вѣлѣ ыжыд надеја, секѣ вѣлѣ уна вын! А ѣвѣ... Сѣн кым дорын кык ыжыд чукур, быгѣтѣ ош гыжыштѣма, да морѣстыр лѣг. А мы-нѣн вылѣ? Код вылѣ? Ез-кѣ ескѣ чусалышт важ надејасыс, гашкѣ ескѣ ез ѣ ов. Надејасыскѣд ѣтѣщѣ ачыс пѣрыомѣ, а-ѣд том на, комын ѣкмыса!

Ѡ бара думвылас Гуреј Олѣшлы уѣи курја нѣрмысн ганем козпу...

2. ЗЕРА КЫМѢР

Летѣ шѣндѣ,—жѣм ранаыс моз резѣны аѣдѣ југѣрјас. Јулѣн шу-га берегыс зарнѣдѣн лѣстасѣ, а вескѣдыс сулалѣ аѣм да вѣдѣдѣчѣ лѣн ваѣ... Јурѣи оз вѣрѣзы...

Контѣрамы пѣтѣс сотруднѣк да ордѣжоан пѣв вылѣ пасѣс брѣгадаслыс лунја уж.

Запанъ вылын кодјаскѣ век-на мышкыра-сѣны, но оз-нын кыв ватагалѣн уж. Сѣмын бѣнјас бердѣ вѣзувлѣн нѣртѣчымыс палѣѣдѣ рятја лѣнсѣ.

Стѣлѣвѣјыс, кѣн ѣѣѣны ужалысјас, сѣмын весѣта да кујѣм етена. Ку-нъ пывавјас сайын

паңасѣдѣны вѣјтыр. Наалы тыдалѣ ју нѣрыс са-јѣ летчыс шѣндѣ да пѣжарѣн ыпјалыс кыв.

Пыста Иван казавалѣс сотруднѣкыс гѣжа-сѣм. Термаѣдѣмѣн кѣвтѣс да четѣс. Сојысјас сорнѣтѣны ас костас. Сѣтѣч чышјана нывјас вѣмнысѣ тупкышталѣмѣн пылсјалѣны.

Вескѣда-моз Пыста Иван пѣтѣс стѣлѣвѣјыс-да гѣгѣр вѣдѣдѣлѣм бѣрмы мунѣс ордѣжоан пѣв дорѣ. Зарнѣасѣны медѣн гѣжѣм лыдпасјас. Рудѣв тошдорјас кутчысѣмѣн Пыста вѣдѣдѣчѣ на вылѣ, тѣкѣтѣ вѣрѣны аслас вѣмдорјасыс.

— Унаѣ талун?—горѣдѣсны стѣлѣвѣјоан. Пыста Иван здѣрѣгнѣтѣс да вѣдѣдѣлѣс. Перѣлѣ вылѣ лѣчкысѣмѣн сенѣ сулалѣ Ічѣт Прѣнѣ. Шѣщѣ ѣ мукѣдѣјас вѣдѣдѣны.

— Сѣзѣмдас кык,—шуыштѣс да бѣр бер-гѣдѣс.

— Кодјас-нын талун черѣпак вылас?

— Иван слад, мы-нѣн мышкасѣн?

— Шѣпмѣма.

— Ха, бара-ѣд кѣнкѣ параѣн лѣвѣтѣны: черѣпак да рак!

Тѣдѣ Пыста—оз лѣкыс шѣмонѣтны. Ар-вѣлад век-тај сѣзѣ: кодѣскѣ пыр сѣралѣны. Но талун сѣлѣмыс вѣрѣсѣ сылѣн. Крута бер-гѣдѣчѣмѣн горѣдѣс наалы:

— Мы-нѣн гѣрдланнѣд—зѣрѣн вердѣсны ѣмѣј?... Талун сладѣјас черѣпак вылад, сем-воесѣ!—таз шуѣс, но сѣлѣмыс ез бурмы. Кѣв ескѣ-ѣ ез сѣвны черѣпака вылѣ, да гы-рыс ѣдјас абуѣс-жѣ. Налѣн сѣзѣмдас кык прѣчѣнтсѣ, пасѣјѣма пода морт улѣ.

— Вермѣм-на ескѣ-ѣ унѣжык да нѣрјасыс лѣкѣс,—кылыс ыжыд Прѣнѣлѣн гѣлѣс. Ку-шѣм-кѣ сладѣјаскѣд најѣ пѣтѣсны стѣлѣвѣјыс.

— Ставным-öd öткoд нөрјөн пурјасам.

— Öткoдөн ескö да, мыј ползайс сес.

Ва дорö чуқöртчöны томјöз. Кутчысöмөн ветлöдлöны нывјас—мукöд горöдлöны сывны, но лад оз-на боот. Кор вөр-васö чашнитас стальнöй гөлöса гудöк, кор полöшуйтчас рытја јöлöгбасы, секі лыбас прамöј гажыс.

— Иван дадлы копыр,—кодкö вөрчöдiс Пыстаöс. Гөлöс сөрвiыс сiјö пыр-i казалис локтысöс.

— А-а, сем-восем, Гергеј!—кiасiс куз тушаа зонкöд. Сылөн јурас красноармејскöј жартуз,—кор јурсö пыркнитлö, вөрчылöны сöд јурсiјасыс. Гимнасторка воровникас тöдчöны ветлiча тујјас.

— Вiзöда вот,—пöв вылö оiнјаснас iндiс Пыста Иван.—Ставыс тан тыдалö: тiјан оо да вiт, а мијан оiзимдас кык... Мыла мiоа, ми век бöрывöс? Шуны-кö Гергеј те гачтöгыд-на котравлин, а ме, керјас дорад бертчывалiнiн. Став скуссö тöда... А вот, вiзöд... I забеднö мем öнi, оöлöмöј пуö! Нем чöж керјас лезi да кылöддi, а ужавны ег велав! Важöнтö, тöдан-ö, буржујјаслы вöмi ми жугодчым... Ме кöт i абу аратор да сöлöмнам гөгөрвоа: öнi абу важ прижимыд, ставыс, значiт, асланым ползав вылö. Колö ескö кык кода ужавны, мед, сем-восем, сiнöйд бi петö! Вiзöддан да, нормамыд весiг оз тыр. Серт сеса скöрман!.. Нан сојнытö-öd гортын вермам... Ек, ог вермы тед вiставны, мыј келö... со кöнi!.. Тани ставыс, сем-восем!—аосö морöсас таркмитiс. Сесеа Гергејс сојöдыс бостöмөн нуöдiс бокö.

— Воны-жö мыјкö вiстала... Вiзöда ме да шуа аслым: мiоа, тiјан гарнизацијасыс мöд-жык. Кöсја теңыд јуавым мыјкö... Кöсја тi моз-жö! На вескыд кiöс: Адзан гадјассö? Со кызi вартчöма, пу кыре код. Адзан—ужыо оз пов! На, боот, сем-восем! А најöс—чöрту! Сен абу ме сөрвi гарнизацијасыс.

— Чöвлы Иван дад.—Пысталыс кiсö кутöмөн шыасiс Гергеј.—Мијанлы зев нимкод.. Те код ужалытö рад ескö боотам. Те—он эдајт! Тöдам... Но колö думыштыны...

— Мыј жылыс, сем-восем? Со ме ставнам! Алы нö?.. Ту-ту-ту-у!.. Сiз, сiз, Гергеј. Ен шу сесеа нiнöм. Ладнö, мед—чорыда ышловзiс Пыста Иван да бергöдчiс шог пырыс. Ылын, вөр жылын тыдыштö сöмын гөрбыс шондiлөн. Јенез жыныс гөрд. Тöкөтö бокынжык сöд кумылгадiн кыпöдчö кымöр—вöрöыс моз петö. Нöжöникөн, оöкыда сiјö гыжјасö локтö јенез содјöд. Мыјкö ыжыдтор возын моз ывлаыс чöв лантöма.

— Чöвлы, чöвлы, Иван дад. Те ен дöз-мы. Лок пуксам да сорнитыштам.—Гергеј мунiс бадкуст дорö да пукiс.

Курја нöрысаан полыштитс тöвру, дебдыштитс бад корјас да вошi. Сөрöсöылöм ва вылын здук мыöтi бөр гылыдмiс, сöмын берег дорö колiны поскiдiк гыјас. Небыдiка најö оöлкöдчöны утка пiјанөн...

— Ми адзам: абу ладыс тiјан бригадыны. Збыл, абу, мiоа. Но петны, Иван дад, оз поч. Ачыд думышт: те петны, мöд петас... А кодi колö? Тенö жö i кутасын оöмöлтыны: со-шö, пышјiс... Кiотiс бригадасö. Код тöдас, кодјаслы-кö гашкö сiјö-i колö-да!

— А те со мыј жылыс!—нумдiс Пыста Иван. Бөр шылаисны чуқурјасыс да важ кодгажаа сөрöктiс.—Ме чажтi, мiоа, планныд меыо... Ме öд јединöлiчнык. Серт, абу тiјан гарнизацијасыс... Со-тај, сем-восем!

— Мыј кöт јединöлiчнык. Гашкö аскi-жö лоан мiкод.

— Во во,—сöлöмыс кутчысiс Гергеј кiö да кыкыс кымын чорыда пыркнитiс.—Правда шуиң, зонмö, тi код-жö лоа. Дајмöдöмыс правда-жö вiсталин. Ме öнi думыштити да ачим сiз шуа: вернö, вернö Гергеј. Ыжыд Пронö гаралöнiн гортас летчöм жылыс. А мöдыс, Гуреј пiыс, ок, пов!.. Те сiјöс он тöд, а ме тöда. Чајган сiјö ужавны татчö локтiс?... Ту-ту... Сiјö сöмын стрöка короö. Мiоа тај мијан зiк мöд гарнизацијасыс.

— А те вермас, Иван дад. Крiтiкујт!..

— Ладнö ме абу аратор, ескö крiтiкујтi, сем-восем!.. Со-тај најö... Сiрöда мырјас кодöс: бурөн он бертышт. Ме-öд тöда кыкванысö. Ассым чуңјасöс-моз тöда, вот.

Кор Ыжыд Пронö да Гуреј Öлöш матыс-мiсны, Пыста Иван серамөн шöщ корiс пукыны да панiс арвельöј сорыи. Чужöм сөрвiыс бытöтö некушöм шог оз тöдчы, сöмын сiнiјасыс гусөн кыјöдöны локтысјасöс.

Гынмöм кымöр пыр јовжыка паскалö. Вiзöдны кутан да он казав возö локтöмсö, бытöтö пыр öвi-иңын дöжвiзö, пiладор вөр вылö лiчкысöма. Сы возвылын, кызi балö-пiјан мам гөгöрыс, довзöны поскiдiк кымöр-торјас. Мукöдыс лымјезыд дораöс, мукöдыс вурун тупыл кодöс—стајаөн разалöмны.

— Тöла пововдa кöсјö пукыныны,—ворсыс кыа вылö вiзöдiг, вiсталис Гуреј Öлöш.

— Сiз-тај буракö, Öлöкеј Петровiч. Ме примевiтi-жö: шондыс гөрда летчiс. Кушöм-жык лöб ужавныным-а? Кöзыд төв-кö, јона-i мучiтчан без ползы. Кыз чажтö, Гергејс?—јуалис ыжыд Пронö.

— Кресчанинымд спрiвышнöј... Ужалас кытчöз нырвылас оз ус,—бокö вiзöдöмөн

Сергөй пыңди шыаис Гуреј Өлөш. Кодарө, мыј колө гөгөрвонь сылыс кывјассө, сөмын ачыс төдө.

— Жүгөдчөмыд тан мијан абу-таж ескө-да... Горт овмөсын небос ужалам... аславым, —малөсас гарыштіс Пыста Иван.

— Вернө, Иван... Теја-мејалөн кресчан-ској өдлөм, буф проклат! Пөтка-дај сиж ас поз вөснамс төждьөб. Көк сөмын-і оло лад-төгмд... Поэтөм көкөн-таж-і нөмтөны.

Пемдө. Кымөр пласт гундыр моз личкы-еис кыа вылө да нылыштіс. Сөддөдіс курја ва. Сөшөм-жө сөддөс Гуреј Өлөшлөн сөн-јасыс.

— Сөрт, быдөнялөн мијан ем кушөмкө овмөстор: кодлөн-кө мжыджык, кодлөнкө сиз-таж-дај,—сорнө пыріс Сергөј.—Сөсса-і короам сөс куш асыным пөлза. Ем-өд нөш-та мөд... Ыжыджык да коланажык. Со, тани вөр, коді кылөдас, огө кө асыным? Вөрмыс ми-јан, государствөлөн. Асыным мі көзәјева. Ку-шөм-нө көзәян оз кут төждьонь ас овмөс вөснамыс? Шуам, те Прокө, он небос вунды-төгмд кол нантө. Он некөд вылө нафөйтчы...

— Сөрт. да-өд, Сергеј, государствоас абу куш ме өтнам. Мыј ме кылөда тајө вөр-сө да пөлзавыс мем? Та помьс он оз вермы.

— Государство-кө гөл, і те гөл. Кыс те бөстан плугтө да косатө, чертө да чар-латө?... Сизкө те неправ. Мөвпыштылы ачыд, Прокө сөд.

Ез аңзы вочакыв Ыжыд Прокө. Виžөдө сөд кымөр вылө да нускө. Төдчө гырыс із-кјасөн ыжыд јурас бергалөны сөкым мөвп-јас. Став оломьс сьлөн сені ізөб. Сөшөм вескыда, лүчки соқтырнас Сергеј пыраліс сылы сөдлөмас, пузувтіс немөвөјја дојсб, гу-дыртіс мам јөвкөд вөрјаяс пырөм олансер... Оні корө вочакыв. Во-ча-кыв!...

Сөкыда, сөкыда Прокө лептіс јурсө.

— Сизкө... Колө сновтчыны курөг поз-јасыным? Чөрту да матере ставсө ыстыны сөсса мөдөдчыным өтуеја пөлза короны?..

Друг сувтөдіс колкөд сөнјассө да лептіс гө-лөсөб.—Нет, Сергеј!.. Ті менө енө кыскө. Менам дөна аслам кучикөј. Мед көв вартчөм да гаддөс кучикөј, а дөна!..

— Сөрт-жө,—усјассө шылакнөтіс Гуреј Өлөш.—Мөджык кадө мијан чужөылөма, мөд-і сорнө.

— Вернө, Петрөвич, вернө. Мі—пөрыө јөз, оз поз сөвітны,—кокнө лөлыштіс Про-нө, бытвө тајө-і колө вөлі вочакывмыс.

Бадјас пөветөд шаркнөтіс төвру, поснө серөн котөртис курја вөмөд.

Кышөдчыс бадкорјас вылө виžөдіг Сер-геј бара пондіс сөрнөтны.

— Курөг позјыд абу шыбытанатор, Прокө. Овмөсын немас-дөмас. Матере оз ков чуж-јыны. Колө сизі лөбөдчыны, мед асымд пөл-затө бөстны дај өтуејасө он падмөд. Сөла-ныс зөв прөстөј...

— Пөрыс ыјасыд-пө рөшкыдөе,—бокө виžөдөмөн шыаис Гуреј Өлөш.—Чөгасын-кө, бөр оз-кнө суртчыны.

Төввыр чорчө. Мукөд дырјі өдөбөн лич-кысөс бадјас вылө да талалө. Рытја гораа мичаа кылө мөдлапөвса вөрлөн шувгөмыс.

Курја нөрысын ков. Пыркөдө тугансө гыгалан јулан, шөнасө јөн лапаяснас. Мукөд дырјі нөра зуркнөтлө вужбертіыс. Вөк-на көсјө овны. Вөк-на важ моз көсјө вермаоны повөдсөкөд.

3. ТРЕВОГА

Кымөрјас вөјисны зер. Зөң суткі швалгіс, сөсса төкөвө кобыштіс, но кымөрјас ез-на бырны. Најө стајаөн, стајаөн шунгөны улті. Рудмис вөр, подулөзыс көтөсөс.

Запаньын тревога. Бригадірјасыө да запаң администраціјаө котыртіс штаб. Сьлөн мог-лоны быд здук даөбн вермаоны ывлөвыв-көд.

Вөлыш курјалөн оамыс регмд-і тыдөвт-чөс. Первөј кутіс кылавны быг, сөсса быд-сама јогыс. Нөшта-на гудыр лөі ва.

Суткөдчын мысөі ва бөстчөс туны. Сөрт ескө запаңөс крепитөма, нафөја ем. Но... код төдас дырө кутас вөлшасын тајө курја. І та-вөсна быд здук колө лөны даөбн.

Тајө вөјө дыр ез вермы унмовыны Гу-реј Өлөш. Луннас сьлөн кокыс топөваліс керјас костө. Рытјадор төдчыны-кнө кутіс, коклапөныс гөрдөдіс да пыктис. Јукалөмламыс і ез вермы унмовыны.

Өтпир пондывлөс-жө вугыртыны да лөк вөтыс бөр пөлалі. Вөтыс тащөмі:

...Учө мөдкеркаас—кумын. Сөсса друг четчөс да летчөс килчө сөд куза. Ывлөмыс југыд, клуч вөкөд... Лебулын ем сурја, бу-рөщ сетчө кучкө гөж. Кутчыөс сурјө сула-лө. І друг вөрчөсныс өднөкөлка гөгылас. Өтчөд гөгөртисны, дај мөдыс, дај којмөдыс... Сурмөм пон моз бергалөны. Сөсса кыскө лөктис сөд пон—смөл сөд, сөмын сөнбугыла-јасыс јөжыдөе. Жер вөсса вөмас тыдалөны шылакөд лөчыд пөнјас. Вөмкөшөдыс ду-лөвувтө. да-өд вөмөсын моз бура, мичаа төд-чө повлөн быдтор... Уөкөдчөс,—көсјө кокла-бөрсө шапкыны.. Ергө да сөнбугылајаснас вөрсө. Вөтлыөс да вөтлыөс, сөшөма музтіс —вескыд мат!.. А кор пөлаліс—тушөныс по-нө дрөжжөн сьрмө да кистө көчөд нөлөм.

Коркө ичөт дырjыс-на мучитчываліс таяё
вөтнас: кујим во чөж, воjыс-воjө пыр өвитор.

І мыjлаакө өні бара таяё вөт, бурещ таяё
вөjө.

—Буд проклат, амінөj, сват-сват,—сав-
мис да нар вылө пуксөмөн кутіс вашкөдны.

Јірк бердын төкөтө өзjалыштө лампа.
Муртса тыдаалыштөвы учыојас: кодкө гашдөн,
кодкө кымын учө. Мукөд пинаныс гурчкөны.

А ывлаын—страк: шкув да шков, јірк да
тарк сөмын-і кылө. Ошінө аңжыщ туојасөн
точөдчөвы зервојтјас, саркөдчөвы барак өвен
пөлөн.

„Ех-ех-ех! Олөм, олөм... Көні төлкыс, көні
ладыс Мыj ме видчыса? Нынөм огадзы; воj; гу-
дырjукод воj... Кытчө кут ісбырны надејаөj?“
—гора ышлаовзис Гуреј Олөш.

А нөрыс дорын таяё кадө локме шувгіс
кырөм коз. Нгузлаасө пыдөсөзыс вөрө ју.
Кыркөщ дорөз качлөны гыјас. Бызгысөмөн
уобны ваө му көмөгјас: ежаөн, ежаөн чуктө
берөгдор...

—Кодкө олө, али мыj? Таяё те, Петровіч?
—Јурсө лептываліс Ыжыд Пронө. Пукөис да
табак көшөлмас пондіс кышөдчыны.

— Поводфамс, кылан?.. У-у-у... Бытвө
өдд вөр шувгө... Јіркө-і, зыркө-і, шаргө-і,
шомнідор оз тыдав! Гууу... Менам щөщ оз
учы-і. Мөвпјас өдөмітисны, Петровіч,—нөж-
јөнікөн кутіс сорн'тны Ыжыд Пронө. Морт-
гөлөсыс бытвө мыjкө морөсас лчалыштіс
Гуреј Олөшлөн.

— Кык везон саяс өг-нын брїтчыв,—кі-
нас малыштіс чужөмсө.—Зверман тани, буд
проклат. Дая окотатөгид кушөм-нын уж! Гө-
лөмыд-кө оз кыскы...

— А те Петровіч, јонасө ен шогы.

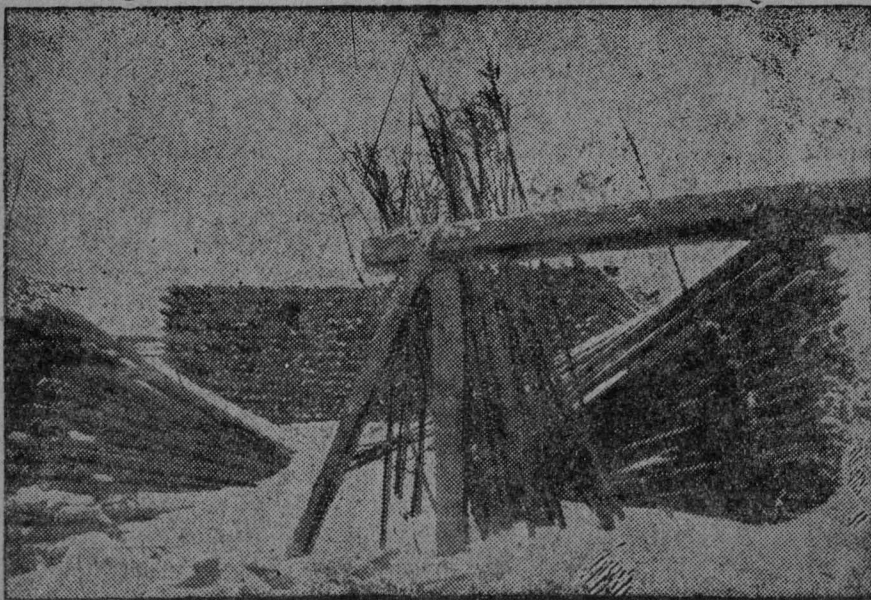
— Кыззы,—копыртчываліс Пронөлан да
пондіс гусөдн шөпкөдны.—Летчам... Өні-жө-і
летчам. А?..

— Часлы,—гмыжыштіс ыжыд јурсө Про-
нө.—Тенад-өд кокыд вөө. Бауөн кысоан
али мыj?

— Чөрту кокөс!.. Кысоа-і бауөн, буд
проклат! Терпїта-на таяё дојтө...

дыр сеаса ез сорн'тны; кызисны төвалыс
шувлалөм. Јурсө пасас сүјөмөн водіс Гуреј
Олөш. Дыр мыс'тї кыліс Ыжыд Пронөлыс
шөпкөдөм:

— Ме вөт мөвпала, Петровіч,—мыjла те
ташөмі?.. Мукөдјас со зилөны; прїмер боөт-
ны, Пыстаөс,—мыj сїјө вїјө? Думајта да
думајта, некыз ог гөгөрво!.. Оз-өд асылс
ужав... Мыjла, миса, абу быд морт өткод?
Пыстаыдкөд, төдан, ме өтламы быдмылім.
Сорн'тчөмөн-жө петім Выл Шуд почїнокад.
Чайтам вөлі: со те, Петровіч, овмөдчїн да
гашкө-і мїјаналы щөщ шуд уоас... Мукөд дыр-
јї ме мөвпавла, кызї да мыjла ташөм өлө-
мөн быдмі. Пыстаыд, со, кушөмкө өтувја
пөльза адзө, а ме ог! Прїмер боөтны, таяё
вөрыд со... Мыj меным? Веккод, мед көч
өні-жө запааныс орас да кывтас. Вот ескө
таяё керсө-кө ме кыскї горт дорө да ескө

Вїчабөж вөрлук-
тын дастөны нур-
јаван нөр

Фото Пельмогөвлөн

выл керка-кө асым шупи, секи—да еокө секи еокө ақи пөлза! Но вот-и вистав, Петрович, мыла ме ташоми?

Гуреј Олош веогтө сојсө ез вөрчөдлы. Пронө видчыоыштис да бара пондис нөжжөник виставшы:

— Суда-кө еокө-и ставсө ачмд гөгөрвоан-а. Вот, Петрович, тең комын сајас, а мем неламаын сајас. Төдлин Кондрат попөс? Ок-и мерлина вөли, көв еокө-и поп-да... Прөвөитас мед господ ташом кывью. Јенбыдун вөли код. Гажаөн-и өбөднәјастө сывалываис. Отпыр, зонмө, вескали сы шөрө. Јөкты-пө кујмура өс сета. Мыј јөј девинкыдылы: рад, көв ју пмдөсөз суныштаан. Но-и јөкти каналылы. Сесса зон во тајө с енгасө вомкөшам новлөд-ли. Коркө кутим купајчыны челаф чукур. Төдан-өд челафрутө: суналам, резом... Либө ва пышкө јурнымөс сујам да гајас лезалам. Хе, инверес... Сиз-жө суји ме јурөс утка моз дај уөкөди деңгатө. А жалы-ыд!.. Те примөвөт Петрович, челафнад да кушом колы мортыв. Но сесса быдми да гөтрәси, шердын тыр челаф лои. Вијсан, вијсан: ужыс ужө шыблаасан... Кертө лезан-и пес вөчан-и, гөран-и... зилан, мед еокө асад кышөмыд пөт. Јөзыд-тај, төдан-өд, небөс китө оз мытчыны. Нуждаө вөгад нөшта конјыштасны: мун-пө, гашкө личыдзык лоө. Вот-и коасан ас лов вөснаыд звер-моз. Сижөн-и быдми, чајта да, ташом өблөма: ачымөс сөмын радејта... Онө пөрысми. Төдөмыс, ташөмөи-и кула: гөрбатө-пө сөмын-нын гу вескөдас. Вот-и мөвпала онө! мыј ме олі? мыј бурсө вөчи? кодө менө бурөн казтыштас?.. Ех-хе! Синва петмөн жал, мыј беспөльзы олі асым немөс. Жал, кызи тај, өнтајаса кујмураыд: вөмис да бөр оз-нын сур. Оз!.. Сиз-өд, Петрович? Петрович?.. Уч-ан-нын?

Асыввоз баракө пырис Пыста Иван. Тајө зик мөд морт-нын. Синјасас төдчө төжыоом. Зумыдзыка тувтчалө-и. Порог дорын пырк-нитис шапкасө.

— Четчөј, мијан бригадалы колө петны дежуритны,—пондис палөдны Пронө ајапја-өс. Гуреј Олош дојмөман сјјөс бөрјисны бригадирө. Та вөсна-и вежөис, лои мөд, тыдалө, өблөмөаныс боотчыс ужө. Талуң көв-и зерис, но запааның уж ез дугөдлыны. Пысталөн бригада медвозыс тыртчис 95 прөчентөз. Куш тајө-нын кыпөдис смыс өблөм.

— Војнас? Шојтчытөг огө-жө петө?—муртса вугырталөм бөрын палалис Ыжыд Пронө. Унмыс нөтө ез вескав. Сесса кодлы-нө окота шоныд баракыс петны мываө, көнө ризјалө көзыд төв, көнө муыс-и ваыс вөрөны? Нөшта-өд војны?

— Ничөво, сем-восем!—чорыв гөлөсөн төкөдис Пыста.—Сергөјадн бригада војсө ви-зис-нын. Онө мијан өчерөд—асывсө овны. Ем полө, мукөдлы өчерөд воас-и. Ме онө на штабыс,—шапа јурнас пыркнитөмөн шуис.—Ваыс кујим сантөметр час туө. Упкө-пушкө сөмын запаң. Кутас оз-а? Оз-нын еокө зер, а кымөра!

Венчыштөм бөрын, Ыжыд Пронө шоны-да пастаөис. Пыс дао-жө-нын. Сы вылө ела-өмы оз поз—төрыт збылыс ударнөја пур-јасис. Батыс сөмын вөли виөдлас да шуас:

— Но, но... Со-тај, вот-тај!

— Ылавывлын немыв-на. Төдчыштө-жө-нын југдөмыс. Код төдас кыс-и руздө асја југыдыс: гөгөр кымөрјас, мөда мөдоыс мөтө-мөс. Леббын өөд шың гыјасөн.

Төлыс—ју мөдарсан. Отарсан тајө еокө-и бур: запаңсө вапанымд кутө. Мөдарсан бара-жө омөл: курјасыс васө пыкө, оз лөз визув-ны. Гашкө зерөмыс несешөма ваыс туө курја-ын, кушөма төв пыкөмыс.

Пыста Иванјас кышөвөтисны запаңти, бон куца мөдарас вужавалисны.

— Да сем-восем!... Страк,—аслыс ныр-улас шуыштис выл бригадир, но веог ачыс ез кывыс асыс гөлөссө. Коса-моз орөддө тө-лыс, пелад жуңгымөз лебө. А бонјас—зелыд-өс, дрөжжитөны. Муртса вермөны кутымы ка-тыдөан личкыс керјасөс.

Та бөрын Пронө аја-пја бијасисны төвсајө Пыста котөртис штабө.

— Выл гујјасөс кытчө пуктывалн?—би дорын пысылыс јуалис Ыжыд Пронө. Тыдалө, вес олігад думывлас гортыс уөи.

— Коли-өд амбарө петкөдны... Мыј-нын сенө митөг?—ышловчис да матөдзык бидорө өибөдчис.

— Кыс-нын коцаинтөгыд... Тани вот чөрт-моз јөжгылаасан би дорын, а керкатө гашкө шыңыв-нын лөзисны. Мыјнө?.. Вот кыз-кө лои јөјјасыдөн прөступка-дај... пом. Мамымд вер-мис сөөдчигөн бикиң уөкөдны. Сешөм-тај сјјө: век сартаса биөи сөөдчө...

Ун вескавөмысла ропкөдчө Ыжыд Про-нө. Мукөд дырји курым шың вескыда чужө-мас пугыртас да секи пыдыоан карскөмөн кызө.

Лөз төдчыным кутис, кысаңкө пыр јонжы-ка руздө луңјугыдыс. Не-кө кымөрјас, өви еокө шонди мытчис-нын зарнө гөрбсө...

Конторамы, табак шың пышкын чукурт-чөма штаб. Тани-и дирөктор, партјачејкаса секретар-и, бригадирјас-и. Мукөдлөн уәтөмла-ныс гөрдөбөдмын сінјасыс, кунооны. Мед ео-кө кызкө вөтлыны увывсө, чигарка бөрсө чигарка пестөмы.

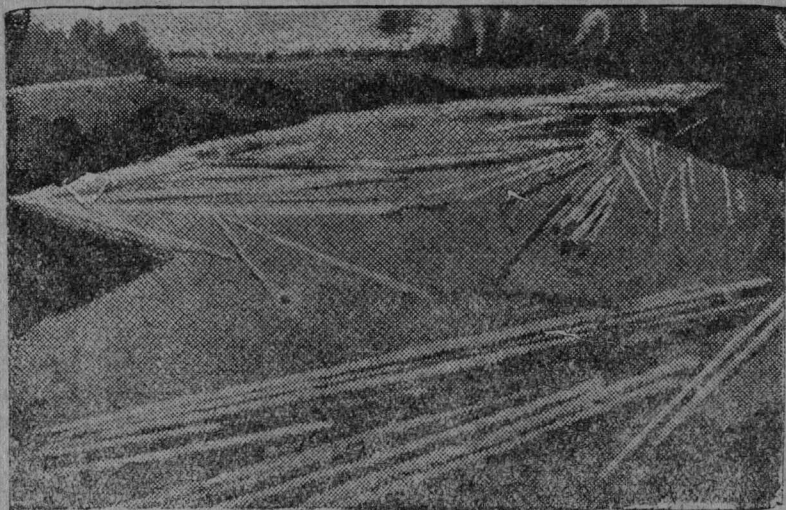

Фото Пелмеговлѣн.

— Ва век-на туѣ. Оні нѣвѣм-на повны—
запань кутас! Но нѣшта-кѣ метр жын кыптас,
асныд гѣгѣрвоанныд, мыј вермас лоны,—бытѣ
тѣ мѣвпалѣг, докладывајтѣ дѣректор.

Војтыр нѣшта-на горша нѣмалѣоны курыд
табак щын. Оти четчывдас да вѣсталас, сы
бѣрын мѣд... „Молнѣја“ лампа тѣпѣктѣмѣн
сотчѣ пызан щѣрын. Порог дорын кодкѣ лѣд-
салѣ кѣртпач: зѣлѣ не камѣдчыны...

— Талун огѣ кутѣ пурѣасны. Ју мѣдла-
пѣлын ем кык јакѣр. Колѣ вајны. Нѣшта
крепитам бѣнјассѣ—мед лок тор оз талав.

Сен-жѣ штаб шуѣс кутчысны тајѣ ужѣ.

Пыста Иван контораыс петѣм мыѣтѣ не-
дыр суламыштѣс. Јурѣд Курѣа вомѣд тыдалѣ
ју, кѣнѣ мѣдар путкыль ветлѣоны гыјас. Сетчѣ
ѣ вѣѣдѣ Пыста Иван.

— Е-ех, сем-восем! Отчыд кѣв сѣлѣмѣс
петкѣдла!...

Прѣнѣ аја-пѣа век-на бѣ дорынѣс. Батыс
паѣб нырвомсѣ зѣбѣмѣн вугралѣ: лѣчыкысас,
лѣчыкысас јурыс да друг зѣбмунлѣ.

— А?.. А?—палалас да гѣгѣр вѣѣдѣ.
Век-на ызгѣ курѣа, гыјасѣн којѣс, пѣмѣссас-
ныс пѣд... Вѣѣдѣс да бара копѣртчас вуг-
равны.

Котѣрѣн локтѣс Пыста Иван да вѣсталис,
мыј щѣктѣс налы вѣчны штаб. Кѣв ескѣ сут-
кѣ сајас-нын узтѣм, но талѣн оз тѣдчы унзѣл.
Гажаа, зѣбоја вѣѣдѣоны оѣнјасыс, а гѣлѣсыс
јѣн.

— Ај-да, пыжѣ! Ју мѣдарѣјакѣрла вужав-
лам! Нолтѣ, Прѣкѣ, пыркнѣтчыс важ сѣдыд-
мос, сем-восем!

Ваисны пыж, пелысјас. Кык багыр щѣщ
пуктѣсны: гашкѣ згѣдѣтчасны-пѣ.

Но Ыжыд Прѣнѣ кутчысѣс сурѣа да
прѣст кѣнас первапасасѣмѣн пондѣс ѣткажѣт-
чыны:

— Мыјнѣ те, Иван?.. Иванушко? Кытѣ
безпользу јуртѣ сујан? О, господѣ-ѣ! Ешщѣм
ва вылѣ?

— Нѣчѣво, Прѣкѣ! Пукысынны... Штаб
щѣктѣс. Лок, лок!

— Мед кѣв перештаб сѣсѣа! Ог, ог!..
Ен-ѣ кор. Кѣв кѣралѣс татчѣ, ог пукы!.. Ме-
нам вок татѣ волѣс-нын, сарство сылы не-
беснѣ-ѣ!.. Пѣсс ог лѣз-нѣ. Пет пыжыс, канал-
лѣ! Щѣкта али ог тед?

Медвоззасѣс ѣчѣт Прѣнѣ ез кывзы батыс-
лыс: ез четчы пыжыс. Локтѣс Герѣј да ку-
јѣмѣн мѣдѣсны курѣа вомлаѣ.

Кѣв-ѣ вабѣр ескѣ, да вапаныдсыс сѣкыд-
жык-на кывтны налы. Пыж ныр гыыс-гыѣ
сѣмын-ѣ четчалѣ. Резыштас, јѣткыштас бѣр-
лаѣ, бара резыштас... Сѣзѣ сынѣг-јѣткасѣг сор
пыр кыссѣсны берѣг дортѣ.

А Ыжыд Прѣнѣ вѣтчѣ да пѣналѣ пѣсѣ-ѣ,
Пыста Иванѣс-ѣ, повѣдѣсѣ-ѣ. Унзѣлыс бѣрѣ-
ма-нѣн. Лашыд тошкыс аслас лѣтгысѣс, бытѣ
тѣ бѣнвѣтѣк вомас куртѣмѣн котѣртѣ берѣг
пѣлѣн.

Пыжа воѣс курѣа вомѣз!

— Нѣрмыс јылын тѣвсајѣ зѣбѣмѣн сула-
лѣ Гурѣј Ѡлѣш. Вѣѣдѣ. Тыдалѣ, сѣмын-на
локтѣма. А мыјла?

— Ен горзы, Прѣкѣ. Оз-жѣ-ѣд тенѣ кыв-
зыны-а, бѣд прѣклат,—шыаѣс сѣјѣ, кор

Ыжыд Пронё сетчөз локтис. Кыкнанныс петисы ерд ылао да кутисны визодны.

Толыс неуна полосног кучкө куржа вомо. Ју модароан стажаон, стажаон локтоны вежгыјас. Мукодыс пазмуноны кыркшө да мусор бөр летчоны јуб, а мукодыс одбөөн пыроны куржао—пыр возо, пыр возо.

Пыжа петис куржаыо. Ічөт Пронё да Пыста Иван сыноны. Опаснојјас суналасны гыо—зік оклучинаоџ бердласны. Мукод дырји ыжыд гы лептас пыж нырсө да весиг ваас оз имывны опаснича допјас.

— О, господој! Загрекі тај... Војасны. Піос војтасны-і проклатојјасым,—сөмын окөстло ыжыд Пронё, кор пыж набөј вывти којыштас ваис.

Пыжа пыр өтдалтчо. Вершөкөн-вершөкөн муноны возо.

— Да, Прокө, мод јөз ми текөд... абу најо радны,—із ылао пукөис да јурсө өшөдіс Гуреј Олош. Бөддыс гола боктис чурвизө, бытөө мод зола јур—коксө дојдөм бөрын бөддасө.

Пронё оз мин горзы. Сөмын визөдө і визөдө гыјас пөвстын суналыс пыж ылао. Лигишмунөма. Ваыө лептөм чері-моз вомтыр-нас кылао вабуссора сынөдсө.

Кор пыжа матыомис модар берөглаң, батлөн морөсыс мичалыштис—сені лөңжык, вадор пујас кутөны төвсө.

— Воисны!.. Воисны-өд, Петровіч,—нимкода пондіс шуавны. Чужөмыс вөвлытөма долыда шпынјалө, і лапыд тошкыс шөщ бытөө радлө—өтарө да модарө өвтчө.

— Нет, другө, Прокө кущөмөн мијан чужылабма, сөщөмөн-і кулам. Мед тајјас тан дурөны... Мунам! Мунам, буд проклат!

Тази висталис Выл шуд почінокыс Гуреј Олош, кодөс вөлі век пример пымдді боөтөны. Гуреј Олош кужө вөдітны му, кужө өвмөссө нуөдны, бура төдө ыла законјас. Но Гуреј Олош ез куж асөыс дасвіт вөва мөвпсө сновтны, і сы вөсна өні.. тани, нөрыс јылас... Ыжыд Пронё медвозыс јөткышөис сшыс:

— Мунны, шуан? А најө со оз повны. Весигтө јурныс абу дона! Січкө, ме неладно сорнитлі, Петровіч: полза ем! Ем полза! Ползатөг ескө најө ез петны гыа ва ылао. А ме—канамлө. Менам көч өөлөм!.. Ог вермы ме өні тас мунны, Петровіч. Муна-кө, јанзім вилөдас. Кызи-нө ме кута пілы өинмас визөдны? Со најө бөр-ын локтоны. Петровіч!.. Олексеј Петровіч, визөдлы-жө—бөр локтоны! Јакөр ем-і... Петровіч!..

Но Гуреј Олош мунис—бөд ылао пыкгалөмөн пыр зурліктис вадор полөн, барак дорө, сөсөа—гортас.

Пыжа бөр локтө. Төвбөртө кокні сөмын вескөдлы бура, мед оз поперөгас. Гыјас сіјө і кыјөдөны: өтарсаң і модарсаң уөкөдчывласны, јіа ваөи резыштласны бөжалысөс.

— Зелөдчылој!..

— Сыныштөј, сыныштөј!..—горзөны нөрөс јылао локтөм војтыр. Налы шөщ-жө нимкод, шөщ-жө радлөны, визөдөны берөг вывсаң.

Кор пыжа кутис матыомыны куржа вомө, модар нөрыссыс друг катовмуні козгыс да гораа шувөмөн сундіктис гыам ваө. Тыдалө ез-мин вермы кучысыны буждөм берөгө...

Јурдіс. Кымөрјас век-на вөвоа-вөвса лебөны руд вөр вывти. Важ-моз-на чорыда пуө ју. Вільид керјас вывти војтыр кмскөны цінка, көсјөны жаг-гөрөдөн кутыи запак...

ДОМЕНЉОН МЫЖ

(Фрагмент јас пјесала)

ПЕРВОЈЈА ГЕРПАС

Гараж. Тракторјас. Ђик педосын пизан, пизан вылын тетрајас. Бокын—пач.

Ывлавылыа кылб бушкб војтб, тирбшитчб пырны гаражб.

Јаков бергалб трактор гбгбр. Пыралаа трактор улб, востылас кытјастикб, кловббчб.

Пырб Макар. Гердбма, јчдбма, аскбдыс пыртб неламын градуса кбчыд, лым. Пырбмбн жбм пбртчысб, чунјассб пблалб.

Макар. Но і поводбда! Абу поводбда, а код-тбдас мыј.

Јаков. А тракторыд?

Макар. Трактортб улыс гаражб колі. Код чбрт ногыс локтан! Но і тбв, бавыд мамыд дум вылад волас.

Јаков (Трактор увсаң). Митб воім, а доменб кбнкб јагын-на... Лоб сылы сечбб тракторсб колны.

Макар. Доменб тај ескбн пукас аслаа ордјмсбмбн. Кыс-нб кругбн дывјбн бв і сменаб... Ме кымымы сылы вбставі.

(Јаков петб трактор улыс, локтб Макар дорб).

Јаков. А кыз те чајташ, Макар, воас оз доменб?

Макар. Ме чајта—оз...

Јаков. А ме чајта—воас.

Макар. Ме чајтлі, мбса, ташбм пургаыд таво оз-нбн ло, а вот бвтб. Тракторнад кер добјаснад чув оз нббав.

Јаков. Доменб абу сещбм, медым трактор кынтыкы. Мб со муртса-на ббравоб ветлім, а сјб-нбн вымыс кайс, дај ббр кбсбб татчбз локны.

Макар. Кор воас јешцб. Моз ескб аскб тракторсб лунтыр ковмы смвдыны.

Јаков. Воас, доменб оз вермы туж шбрб сувтны.

Макар. А мыј сјбб вбчас? Карасіныс бырб, дај лоб сувтны.

(Пырб лазја фадб. Гбгбр вбчбдб).

Макар. Фадббс шонтысны пыріс?

Лазја фадб. Тані тіјан главнбјныд?

Јаков. Абу. А мыј?

Лазја фадб. Да верст кык сајын тіјан бвк морт тракторнаа пбгбб вобма. Отсбг коріс...

Јаков. Мыј сыкбд?...

Лазја фадб. Ме ог тбд. Мыјкб тај сулалб-а. Мед-пб воласны.

Макар. Нбнбм ез кор?

Лазја фадб. Сесса ез...

(Лазја фадб петб)

Макар. Со і тенад доменыд воіс. Кушбмкб вбнттор чегі, дај сувтбс кбнкб. Тпру-пб, доменб! Мыјла-лб ескб мбд мортсб коріс, сен-бд кыкбнбс-нбн... Збјамскбд.

Јаков. Колб кбнкб, сјбн і коріс. Лоб ветлыны, карасіб, бостны-да.

Макар. Кыс јешцб боотан! Складовшкбс бнтај мјјанкбд бкктб летчбс да ез-на во. дај карасінсб-жб сјбб абу корбма.

Јаков. Сурас кб—боета, а пайысб лоб ветлыны.

(Јаков петб. Макар мунб пачдорб, топббчб. Пырб Чередова, кбкчунјылас локтб Макар днб, кјјаснас мышсаныс сылыс снјассб тупкб).

Макар. (Быткөк аслыс). Ме-жө тōда, Чередова...

Чередова. Те тај, зев бұра кужан тōдманыс.

Макар. Міјан вөвалывай пон, кашіс ыма. Сіјө вөлі морттө верст саясаң тōдө. Сіјө-і
шлөдіс.

Чередова. Шөкөлдывајтны те морт. А тракторјастө-кө нуисны?

Макар. Тракторјассө некың нуныс, караіныс абу.

Чередова. Ҷонынас-кө-өд оз нуны, мыјкө вермасына. Вінт кушөмкө.

Макар. Вінтөмс-нө рок пуан алі мыј? Ҷонынас-кө ескө...

Чередова. Вінтөс колөкө ескөи і некодлы оз ков, но вінт тырмытөмыс колө.
А мыј ескөи те зон тракторнас вөчин?

Макар. Ҷон тракторнас? О, ме ескө унатор вөчі. Медвоң ескө гортө пес дод.
кыскі, сөсөа кужөд кыскалі да гіднаб јөрті. Сојны, мајбыр, оз кор. Сарајад петан да
кокшы вылад оз гөрдды.

Чередова Сөсөа?

Макар. Мыј сөсөа? Сөсөа ынөм, тулысын гөрни поңас. Міјан ем кујим гөр: пу гөр,
прөстөј гөр да влуг. Кујимнасө ескө көрталі.

Чередова. Со-өд, тенад весіг сіјөн керныс ынөм. А колхозын-кө—став оөкыд
ужсө бергөдіс. Гөріс, вартіс. Те ескөи доін тракторістөн.

Макар. да ме мыј... Ме абу прөвів. Мыј-кө-тај мам јерепөнітчө.

Чередова. Комсомолад пырөмыс мам-жө јерепөнітчө?

Макар. Чајтан, оз? дај вывті-нін пөслөддыны кутасны. Быдлаын медвоң.

Чередова. да, ковмас лоны быдлаын медвоңын, но пөслөддыны мөкөд оз пөслөдды

Макар. Со бөстам доменөс. Сіјө талун кујим дод летчөдіс катішөдөң дај выльө
вөрла кајіс. Кык лунөи пө кујимыс летчөда...

Чередова. Зев бұр. Сізі колө, а то-өд позор знамјасыд он мынө.

Макар. Бурнас бұр, но талун-на со доменөс пурга сујс да лоас колөкө тракторс
кынтыны туж шөрас.

Чередова. Оз кынты. Ваяс. Најө Зојакөд оз лічөдны.

Макар. Лічөдөмаөе-нін: Отсөг корөма. Јаков со муніс.

Чередова. Те-нө чајтан, сізі-і ставыс кокма шөдас? Лоас став сөкыдсө венны
Пургасө-і, көзыдсө-і, нөшта-на гырыжык торјас-і. Сы вылө і комсомолөчјас.

Вічівса МТС-ын
тракторөн зөр
көзөм вылаөгөрдөи

Фото Пөлмегов-
лби.

(Вывасаң кылб гөлбс Жаковлн, чуксалб Макарс):

— Макар пегав!...

Макар пегб. Чередова мунб трактор дорб, видлалб. Сесса локтб пельсус пыгандорб да заводтб ыставны тетрад.

Назбнк пырб Пырбј, сувтб бџбс дорб, кызбктб. Чередова друг бергбдчб да дыр вџбдб сы вылб).

Чередова. Мыј те вуџбр моз вбтлысан ме ббрыс?

Пырбј. Меным колб текбд сорнџтны суна...

Чередова. (Сувтб). Ен лыот менб некбр сџзџ шувы.

Пырбј. џџк бџџгор кбсџа вџставны...

Чередова. (Торкб быд кыв тбдчбдбмбн). Мџанлы тџџанкбд нџнбм сорнџтны. Сорнџтныв кутам мбдлавын.

Пырбј. Ме со мыј кбсџа сбмын вџставны. Мыј вблџ секџ—бнџ ме сџџбс ставсб дџвџта. дџвџта батбс, ачымбс, ставсб. Лука мџ текбд секџ вбчџм. Но бнџ ме мбд, џ став бблбмбн кбсџа ужавны бур вылб. Ме со арсаыс-нџн тани лескоопыш прџказџкын. Батб бнџ колхозыв-жб...

Чередова. Кбнџ? Колхозын?

Пырбј. Колхозын... завхозб весџб пунктбмабс. Мыј вблбма овмбс—ставыс колхозын.

Чередова. Сесса лант, тырмас. Мбдлавын кутам сорнџтны.

Пырбј. (Скбрыс). А ме тани кбсџа. Сџн на сџн. Морбс на морбс. [Он лыот? Нџнбм вылб пыксыныд?

Чередова. Ме чун гыж мында те воџын бнџ ог пов, важыс тырмас. Мез-ббдчыны те воџын ог кбсџы. Сџџбс ковмас вбчџны теныд. џ кымын регыд сџџб лбас, сымын мџџашлы бур. Кушбма кбсџан ужавны да кушбма ужалан—ме ег-на удџтбдмавны. Сбмын шулыбббвы, поналы пб вылб гбн оз пет. Меным воџдбр кажџтчылыс, мыла мџса сџзџ џбз вермбны вбчџны. А бнџ адџа: мбд ногыс тџ енб џ вермб. Тџ—џверџас, џ џверџаслбн коф тџџан став ужныд. Тенад мыј ем вылыс—сџџб кучџкыд. Сблбмыд тенад важ, кушбмџ секџ вблџ.

Пырбј. Чаџтан, мыј ме век-на важыс?

Чередова. Чаџта-б? Ог чаџт, а вескыда шуа.

Пырбј. Те таџнб мбд гбна?

Чередова. Менан, џџаков Порфџрџџ, гбныс џ сблбмыс важ, сбмын сџнџас џгдџсны да веџбр вбссџс.

Пырбј. џ те менб кбсџан кыџны?

Чередова. Тенб кыџы оз ковмы. Те—шедбмыд-нџн, кбџ сесса век четчав.

Пырбј. Те кыџџн?

Чередова. А мыј кбџ џ ме?

Пырбј. џ повны он кбсџы?

Чередова. Теныс? Кџмд бнџ жеџныд!

(Пырб Макар, вџдбдб на вылб).

Макар. Тџнб лукасны кбсџад?

(Пырбј лыгышмунб, кџас усбны, сесса друг бергбдчбмбн котбртб ылаб).

Чередова. (Ббрсаыс). Вот џверыд!

Макар. Мыј тџџан таџб, бурыс алџ локыс?

Чередова. Бурыс џ локыс, Макарушко. Мыј-нб чуксасбны?

Макар. Сбмен локтбма, карасџныс вбныс абу тырбма, а карасџныс некбн абу Складбвџџџк сџктб летчџс да ез-на во.

Чередова. Бараџасын гашкб ем?

(Котбртбмбн пырбны сбмен да Жаков, видлалбны карасџа доџас, тракторџасыс бакџас вбстылбны). Сбмен. Кбџ сесса мавкы. даџ мавкбмнас нџнбм вбчџныс. Тракторсб-бд кынтыны оз-жб поџ.

Чередова. Бараџасас некбн абу?

Сбмен. Гурџџм таџ быдлаыс да мџтр чукбрмџс. Мыј џ пыр шбџкб кладбвџџџкыс?

Жаков. Кор колб—сџџб век абу. Талун-бд весџб џ клучсб Пырбџыслы абу колбма.

Сбмен. Мыј-жб вбчџны?

Чередова. Еналы, ме вџбдла. Гашкб мџџан ем даџ Вурдовџас орбб пырала.

(Чередова мунб).

Сбмен. Гбласб сылыс колб орбдны.. Мед сбмын карасџн оз сур.

Яков. А тōдан, домен?

Домен. Мыј?

Яков. Оз поџ сїјс... Мыждасны аонымос.

Домен. Заводїтїн-кō вїстав. Тракторсō кытōмыс мыжма-жō.

Яков. Томансō-кō ескōн, мїса, жугōдны...

Домен. (друг сувтō, мыкō думыштō да збоја, чорыда).

— Лок!

(Домен да Яков котōртōны. Нєдыр сулалыштōм бōрын на бōрса вџтчō і Макаp).

Макар. Нє-жō-ōд тракторсō кытыны... Мыј лоны—лоас.

MŌd GERПAC

Гōрд пельс, кушōмјас емōс мїан быд вōрпунктын. Нїгајас, газетјас, сџенгазет, радїо. Пельсын—позор звајя.

Вурдов пукалō пызан сајын, вїдаллō бумагајас, мыкō пасјалō.

Пырō домен.

Вурдов (јурсō лептывтōг, бытō сїјс дыр-ын вїдчысōма). Пукōны.

(Домен оз пукōны, сулалō Вурдов воџын јурсō џшџдомōн.)

Вурдов. Но, вај вїстав, мыј тїјан вōлі.

Домен. Мыј вїставныс? Җїк нїнōм...

Вурдов. Сїџкō, нїнōм вїставныс?

Домен. Вїсталисны-нын кōнкō...

Вурдов. Мєным тєсан ассањыд окота кывны. Кыџї сїјō артмїс?

Домен. Артмїс тај со...

Вурдов. І мыј те думажтан вōчны?

Домен. Мыј-ōд вōчан? Кїссōм ватō он курышт.

Вурдов. Сїјс воџыв колї мōвпыштны. Оз-жō-ōд поџ ставсō сїџ-таџ. Колї мōв-пыштны вōчїгас. Те-жō став јачејкасō нїјтōстїн. Комсомолчлмы сїџї некушōма оз поџ.

Домен. Ферт, ескōн-да. Ме кōсї тракторсō вїјōдны, асōм кōсїсōмōс вōчны.

Вурдов. Колїс кыкнансō бура вōчны. І тракторсō нє кытыны, і складсō нє жу-гōдны да сотны.

Домен. А кыџї?

Вурдов. Колї карасїнсō тырмōдны, бырї-кō—колї короны. Вот ме тєныд, домен, јуала: те, шуам вїжōн муїн туруна лїбō пєсла. Тєнад гужыд орі. Гортад выл гужї абу. Секї ескō мыј те вōчїн? Пырїн кушōмкō даџō ordō да муїн сылыс?... (кост).

А те џнї общєственнōј собствєнносч боотїн дај сотїн нōшта. А-ōд общєственнōј собствєнносчыс подув мїан овмōслōн, мїан стрōлōн. Сїјс колō асōм оїнјастō дорыс буржыка вїџны. А те, комсомольскōј группорг, мыј вōчїн? Жугōдїн склад џџс да сотїн складсō нōшта!

Домен. Мыјла ескōн складовщїкыс муїс?

Вурдов. Колō вōлі, сїјōн і муїс. Сїјō-ōд тај кључсō коллōма.

Домен. Мї јуалїм Пырōјыслыс. Шуїс—абу-пō...

Вурдов. Складас бїаслїд?

Домен. Мїјан пōнар сōрыс вōлі.

Вурдов. Кыџ-нō ескōн складчыс џџїс?

Домен. Мї-ōд егō-жō џзтō. Мї боотїм карасїнсō да петїм, а томансō бōр џшџдїм мыџї вōлі.

Вурдов. Гашкō кодкō курїтчō вōлі?

Домен. Буракō. некод оз... Вурдов јорт! Збылыс џмōј мїјанōс чајтан сотїг?

(Вурдов локтō домен дорō, сувтō сыды паныда да пунктō кїјассō доменлы пельном вылас).

Вурдов. Ме, домен, ег-жō чајтлы, мыј те таџ вōчан, но... (кост).

—...Ме еска тєныд, домен, мыј тї сїјс емō вōчō. І вєсїг шуа, ммї тї сїјс ен вєрмō вōчны. Но сїџкō кодї?... Вот мыј, домен друг. Лїбō мї сїјс корсам, лїбō... Те ачыд гōгōрвоан мыј секї лоас.

Домен. Лōсыд шувы—„корсам“, а оз-кō сур?

Вурдов. Сурны колō, емō-кō тї вōчōј. (Муно џџсдорō). Мед Макаp да Пырōј сдук мыџї локљасны. (Петō. Пырō Зоја. Вєлдыр чōв).

Зоја. Кывтö мырöдöс Вурдовыд?
(домөн мнöм оз шу, ветлöдлö)

Зоја. Мылла мунис кладовщикяс?
(д. мең ветлöдлö).

Зоја. Мылла Пырöймс ключö ез вöтав?
(домөн оз кыв).

Зоја. Мы-нö сеоса, домөн лoас?

домөн. Мыј да мыј! Бытö чeлад... Ме жугöди, ме öзти, ставсö ме вöчи! А ти сö-
мын мыј да мылла.

Зоја. Мылла пучымс домөн? Ставөн мыжабö. А вермис-öд лoны, мыј тiјан би сетчö
кoлiс. Вермис i мöдтор...

домөн. Вермис, вермис... Вермис öмöј лoны, меd ме öзти?
(Пырö Макар, кiјас кабала).

Макар. Виöд, домөн. мыј меным оурис.
(Сетö кабаласö домөнлы).

домөн. (Лыдiд) „Дорогой сын Порфирий.

Уведомляю что нас из колхоза выгнали и мы не знаем что нам делать. Имушество
не отдали, все оставили колхозе, а меня дали суд. Не знаю что присудят. Так што
дорогой сын помощи нам. Приезжай.

Все живы и здоровы. Только вот мать плачет каждый день. Бери справку што ты
работаеш тракторной базе и приезжай

Отец“.

домөн. Но i мыј? А кыс оури?

Макар. Меным Пырöј кофум кoлiс. Ме сiјöс јашшикын вијi. А талун јашшикö
кыри дај оурис.

домөн. Сетам Вурдовы. Меd тöдмаласны мыјыс колхозымс вöтаöмабö.

Зоја. Макар, а те ногөн складыд мыјыс öзiс?

Макар. Kod тöдас. Ме тај ег öзты-я...

Зоја. Те—ен, Јакoв—ез, домөн—ез. Ачыс-öд ез-жö öзiс?

Макар. Гашкö i ачыс-да... Ме тај наперво ег бiаöлыс складас.

домөн. А те шуан—некодöс склад гöгöрöмыс ен адчыс?

(Пырöны Вурдов да Јелoхина).

Вурдов. Макар! Те i меным вöли колян.

Макар. Ме?.. Мылла?..

Вурдов. Кужан-кö iславны—куж i дад кыскавны. Складсö сотид? А ужавныс аски
мыјөн кутад?

Мугицкöј шаб-
ди совхозыи
лöвöдчöвы кö-
ча кeдлö.

Фото Пeлмe-
говлöи

Макар. Ме соті?

Вурдов. Сьерт, ті. Ті-ōd томаксō жугōdid? Ті пираліd складас? Алі ме?

(Макар нінōм оз шу).
Домен. (Чередовалы). Віжōd, дуна, Макар мьј вајс.
(Чередова бостō пісмōсō, лыdдdō).

Вурдов. (Макарлы) Те віжōдывалін бōрвылас склад бōрвыс.

Макар. Ме.

Вурдов. Нєкодōс єн адъыв?

Макар. Ег...

Вурдов. Зік нєкодōс? А кызі адъін бōжōмсō?

Макар. Ме вōлі гаражын, друг кутісны горзыны. Петі да складыо шын петō, а ме сь возвылын-на петалі да віжōдлі.

Вурдов. Омōла, сіжō, віжōдін, Макар. Томан жугōдвы кужід, а віжы єн кужō.
Со-ōd, том жōз, мьј ті вōчінныd. Ташōм торјасыо оз прōсōйтаны.

(Чередова сєтō пісмōсō Вурдовлы, Вурдов лыdдdō)

Макар. Пōліні бōжōз мєнам вуалі. Кор ме мед бōрјаоыс петалі, павьд лоі Пырōј.

Чередова. Кōді? Пырōј?

Макар. да, Пырōј. Ме смыо јєшщō јуалі, складыс, мїса, зōнна. „Мьј сыкōд лос“ шуіс да мувіс лавкаас.

Вурдов. По малō пісмōсō). Но-кō, домен корам татчō Пырєјсō.
(домен петō).

Вурдов. (Макарлы). Пырōјōс, шуан, адъылін? А ачын шуан—нєкодōс-пō єг адъыв.

Макар. Мєнам зікōз сїјō вуаліс.

Вурдов. Кыс тајō пісмōыс?

Макар. Пырōј ме орđō пінжака-гача колліс да сєс уоōма.

Вурдов. Сїз інōс, Јєлохіна јорт. Те вōлōмыд прав.

(Пырō Пырōј, бōрсаныс домен).

Пырōј. Вот і мє!..

Вурдов. Мї адъам, мьј те. Етїјō пісмōыс тєнад? (Пєткōдлō пісмōсō).

Пырōј. Абу... да... мєнам...

Вурдов. Мьјла баттō колхозыс вōтлісны?

Пырōј. Ме ачым ог тōд. Завхозын-тај сєві вōлі-а. Мьјкō сїјōс вєк кулакалōны-да Кулакавьнд-ōд позō... А мє-ōд сь дорыс во-нїн торја.

Вурдов. Мьј те колан вoјнас склад дорас вōчїн?

Пырōј. (Горđōдлō, во зілō кутны ассō). Склад дорын?.. Мє єг вōв сєн... Нōшта јона горđōдō да сєсєа кєлđōдdō.)

Вурдов. Те склад ѓврытōжыс мьјкō вєтлōдлїн склад дортї, а сєсєа мунїн да лав-катō востїн. Мї ставсō тōдам.

Пырōј. Мьј тōдад? Мє єг вōв склад дорас.

Макар. Кыс єн вōв, мє, со, тєнō адъылі і.

Пырōј. Мє муртса ывлабъ петалі. Нїнōм сєсєа єг адъыв.

Домен. Мьјла шуїн, мьј склад кључыс абу мє ордын?

Пырōј. Мєнам кључыс гортын вōлі да дыш вōлі вєтлыныс-да. Мє-ōд єг тōд, мьј караїныс тїянаы сєщōма колō.

Вурдов. Тырмас, Порфірїј Щаков. Мє ставсō тōда. Тōда, мьјыс баттō колхозыс вōтлісны, мьјын сїјō вoјдōр вōлі, і мьј те колан вoј склад дорас вōчїн. Мє тєнō арєстужта.

Пырōј. Мєнō!.. Мьјыс?.. Аоныс ѓятїсны, а мє мьја лоі?

Домен. Кōді ѓзтїс? Мї?

Вурдов. Домен, лант. А вєк-жō, Щаков мє тєнō арєстужта.

Пырōј. Арєстужтан? дај те он вермы арєстужтныс, кōв мє самōј ѓзтї. Он імєїт право. Мє тєкōд-жō гражданїн...

(Сїнјас Пырōјлōм чорїны кын калаїзїб, став тушанас кутїс дрōжжїтны).

Пырōј. да!.. Мє ѓзтї!.. А мєнам батлыс став овмōссō, став ємбурсō боотōмабō да нєкодōс сыыс єз арєстужтны? Батōс оїктыс вōтлыны, мєным со во сажын-кїн лоїс мунын да нєкодōс сыыс оз арєстужтны? Но і боотō да арєстужтō...

Вурдов. Єн горзы Щаков танї тємс нєкод оз пов. Тєнм лоō мїяныс повны дај повōмыд-нїн.

Пырөј. Ме повзі? Ме ег кыскадым некод возын, кызі ті-вокыс кыскадым коркө. Сај ог көсјы... Ме ог-ка чег... Со!..

(Ырыштө кымлөскывы домен вылө, но лыгышмунө да јөжгылтчөмөя гөгөр вичдө).

Домен. Оя лыст? Слабмін? А ме со ескө лыста да оз сулав... Кіос ләкөстим.

(Пыро Габө Павел, сетө бумага Вурдовлм. Вурдов лмддө).

Вурдов. Нуөј тајөс, ме талун-жө летчөдасны сиктө.

(домен да Макар петкөдбны Пырөјөс).

Чередова (Сы бөрсә). Понлы—понлөн і места!..

Вурдов. А ме кызкө кылі, мыј тани мыјкө не тајө. Кыз те чайтан, Чередова јорт?

.....
(Бөр локтөны домен да Макар).

Вурдов. Домен јорт. Талун колхозыс ударнөј бригада петө карасинөн, а өні зик пыр-жө колө уамс гаражыс вајыс кык бөчкасө аскі асыв кешлө.

Домен. Ме летчыла!..

Вурдов. Ог төд, домен, поңас оз тевө сетчө ыстыныс? Но ладнө ветлы івөс.

Макар. А ме доменкөд өтвылыс. Тракторөн кыскам, менам тракторөј бурең сен.

Вурдов. Чередова јорт, аскі чукөртам комсомольскөј собраннө, кутам судыныс доменөс.

(домен, Макар, Вурдов, Чередова да Зоја мунбны).

Габө Павел. (Шенчө). Кушөм чудесајас тани вөліны? А Пырөјис, зырым бедөдыс мыј вөлөм вөчөма.

Лӧгыг ыланкыг

(Кывјас Сікорскајалӧн).

1.

Кеж, кеж, кеж, вај кеж!
Тіјанлы—омерт, палацјас!
Мірын Ванцеттві некор оз вуи,—
Со голскӧ чеп,
Шыыс јон,—
Робочӧј, тышкӧ мун!

2.

Кеж, кеж, кеж, вај кеж!
Тіјанлыы бостам војӧс!
Чорыд расправа вӧчалад ті—
Со голскӧ чеп,
Шыыс јон,
Но вермас вына кі!

3.

Кеж, кеж, кеж, вај кеж!
Пурӧбны лок фашистјас.
Венгерӧс пӧдтӧ чорыд веррор,—
Со голскӧ чеп,
Шыыс јон,—
Вај мечтӧ бурӧс дор!

4.

Кеж, кеж, кеж, вај кеж!
Бурмалыы кӧтам ӧтенјас!
Тырӧма часыд тенад, банкір,—
Со голскӧ чеп,
Шыыс јон,
І кыпӧдчӧ став мір.

5.

Кеж, кеж, кеж, вај кеж!
Индія жуглӧ чепјас,
Властӧ Кітајын бостӧ Сӧвет,—
Со разӧб чеп,
Шыыс јон,—
Робочӧј, тышкӧ пет!

ПЕРЈАМ ТЫР ПОБЕДА

(Вӧрлезыс ударникјаслӧн марш)

Пыр вишкӧ мијан былӧ враг,—
Мі важӧн сіјӧс тӧдам,
І сымын јона јургӧ јар,
Мі перјам тыр победа.

Пріев:

Туж шӧрмыс кеж! Туж шӧрмыс кеж!
Мі некор огӧ појгӧ.
Пыр војӧ вежӧ мулыс еж
Сојузлӧн ыжыд стројка.

Быд арын тӧдам ыжыд мог—
Мед вӧрӧ петны кадын.
А вӧрын некор абу шог,
Кор ужалӧ бригада.

Пріев.

Мі уна лезлім гырыс вӧр,
дај кутам лезны војӧ.
І камгӧ мијан уклад чер;
Выл плавјас бостам воча.

Пріев.

Оз пежао мијан дона ным,
Страналы зарні сетам.
І кытчӧз вӧрын олас амм,
Мі гортӧ огӧ петӧ.

Пріев.

Ударнӧј ужалӧн ӧд оз чин,
дај огӧ вӧчӧ бракӧс.
Быд керјӧн јонмӧ мијан выи—
Быд керјӧн кучкам врагӧс.

Пріев.

Тӧлыг кусӧдӧм

Миҗан карын ем каланча,
 Ньекӧн абу сещӧм мӧд.
 Сени стӧрӧж вӧли Ванчо—
 Пошехоньчяслӧн рӧд.

Асыс смена нулис „бура“:
 Ароа воҗмд кӧт і куч,
 Башка гӧгӧр ветлаӧ жура,
 Воҗтӧ „капелки“ оз уз.

Сіҗӧс ьекод абу виды;
 Часі вартны ез вӧв скуп:
 Куҗим пыҗдӧи клонгас витыс,
 Мед-пӧ лоас „на вес руб“.

Тани слӧ сіҗӧ медӧн,
 Щӧщ пӧжарыо виҗӧ кар,
 Быдлун асыс места тӧдӧ:
 Бытӧ козпу җылын тар.

Ӧви рытӧ воҗза арын,
 Еша пемдӧм бӧрын пыр,
 Ташӧм прічча вӧлі карын,
 Кодӧс Ванчо тӧдас дыр:

Ставыс вӧлі шыҗитӧлӧс,
 Гӧгӧр ладнӧ, гӧгӧр бур;
 Сетчӧ-шӧрӧ кыптӧ тӧлыс—
 Вӧрҗас сажаск мытчӧ җур.

Ванчо оҗывылӧ-нын уоі,
 Рӧкымды вылӧ рӧмыс гӧрд;
 Мортлӧн пыр-і сувтіс җурсі,
 Кӧч те серав, кӧч те бӧрд.

Тӧлыс кыптӧ ферма дорӧ,
 Мытчысис ын гӧгыл җын,
 Ванчо горӧдіс сек гора:
 „Ферма ӧзҗис... Бі-і щын!“

Сеова звӧнитіс тревога,
 Мед команда петас пыр.
 Сек команда кывзис лока,
 Ез-таҗ жуҗав ьебоо дыр.

Виҗӧдісны тӧлыс вылӧ:
 Бытӧ кынтӧм тасті выҗ,
 Нырӧ щын дук весіг кылӧ...
 Колӧ кусны, кӧв мед мыҗ!

Мӧдӧдчисны җіркі-җаркі:
 Медса воҗын ыҗыд уж,
 Бӧрӧыс мерін, туркі-таркі,—
 Тӧлыс адзылас і пуж...

Җіркӧдӧвы шумӧн-гамӧн,
 Вӧвҗас вылыс кіооӧ быҗ;
 Мунӧ пошехонскӧҗ самӧн
 Командаын морт даскык.

Артел Сыктыв-җу-нын вуҗіс
 (Сени вӧҗлі кучер Пед),
 А брандмейстер соҗас пужіс,
 Вылӧ лептіс кучік пьес.

Регымды мысви воіс ферма:
 Гӧрдӧв тӧлыс век-на сен,
 Керка вестын,—сотны вермас...
 Часлы, петкӧдласны звӧн!

Зырӧдісны тӧлыс вылӧ:
 Ствоҗцік бостіс кішка пом,
 Ӧви багыр лептіс вылӧ...
 Тӧлыс, регымды воас пом.

А топорнік увтіс черӧн—
 Ырышоома, сӧмын сӧт...
 Сен машина пыҗӧд зерӧн,
 Ӧви кучер чуҗ ез пӧд.

Тӧлыс каҗалис, мыҗ тазӧн
 Збылыс делӧ лоӧ җуг;
 Садтӧг повзис, сеова назӧн
 Кымӧр сажӧ зебоіс—кук.

Сеода тӧлыс җікӧз рамміс:
 Чуҗ пӧжарнік мытчас җур,
 Удерітны ьебоо оаммас—
 Пырас кымӧр сажӧ—тур.

ВЕНИ М—ВЕНАМ

Севі мінкӧм—
Таві лаз...
Кісӧм кӧті,
Руза паз.
Ротлӧм паокӧм.
Керка пӧв...
Ӧдва ловја
Мӧс лі вӧв.
Бура кылӧ
Jӧртӧд—куш,
Гӧббӧчын кык
Галан—руш,
Керка пӧын
Челад дас...
... „Jенмӧј отсав“!
(Пернапас).

Тащӧм олӧм абу ӧві,
Тажӧ олӧм јона важ.
Шуда олӧмыс-пӧ кӧні,—
Тас-мӧј кылӧ дӧлым гаж?!

.....

Jенежті леблӧс кырныш,
Јона равзис кар-р да кар-р-р!
Та вывтӧна куллӧс барыш,
Гӧллыс вӧрӧналыс сар.

* * *

Jенеж пемді...
Кымӧр лӧв...
Пузис гӧгӧр—
Шызис јӧз.
Пушка шы сеп,
Снарад гым—
Сӧмын кылан,
Гым да зым!
Ружјӧ... Окоп...
Патрон таш.
Коді кымын,—

Коді гаж!
Jенеж тырыс
Порок шын.
Муыс!.. он тӧд
Сыв-ӧ кын.
Ојзӧм... Оксӧм...
Бомба... Бу-ук!
Гӧгӧр кісӧс,
Прак і прук!
Тащӧм шыын
Шудтӧм јӧз,
Перјис аслыс
Вӧла... мез!

Важја олӧмыслам везӧс,
Шурскис... орӧдіс гӧл јӧз.
Чіовітіс став важоа пексӧ,
Мыскваліс став черан вез.

Jенежын леблӧс кырныш
Муӧ шыртыштӧмӧн сещ!
Коді куллӧс гӧллыс барыш
Престоа вылыс уӧі гаж!

Севі ыылӧм—
Тані гаж!
Гӧгӧр вылдӧм—
Абу важ!
Колхоз! Коммуна!
Школа! Клуб!
Јӧвлӧн ыскор
Вӧвтӧм шуд!
Сіктаӧн быдтӧм!
Кароан гор!
сметскӧј садјас!
Скӧтнӧј двор!
Гора трактор!
Зарні су...
Межатӧм,
Колхозвиӧј му!

ВӖВ ЯЛЫГ ЧАСТУШКАЈАС

Лубов жылыг важӗн сываим?
 Онӗ сӗҗӗс сывны дыш.
 Лодыр Педлыг лок уж кылим —
 Сы вылаӗ ми лептим тыш.

Но-ко, Ваҗка, ворсны боотсы,
 Куза паокӗд гудӗк мек!
 Коҗук Пед мед сӗнсӗ востӗ,
 Сулаӗн оз ветам век.

Лодыр коҗук Ваза Педӗ,
 Кывзӗ кулакжасыг пыр.
 Сӗҗӗ вӗвжасысыг җедел
 Абу кӗтӗдӗма ныр.

Аттӗ морӗ—вӗваӗн „горе“ —
 Гӗн паста вест суда җаҗт.
 Вӗв пожавны Педӗ корӗ,
 Вина вылаӗ сӗҗим шаҗт.

Коҗӗр куҗим арӗс җӗбо,
 Ӗдва кыскӗ асыгс кок.
 Верд-те, вӗвтӗ, но-кӗ, —
 Аӗбӗ весаг муса вок.

Но-те, Ванко, мыҗнӗ лантин?
 Жа-ӗм теныд лодыр Пед.
 Обезличка Педӗн татӗн.—
 Мышкас сылы кыҗпу бед.

Колхоз уҗын наҗӗн мунас —
 Сен-кӗ оз ло ӗтӗ вӗв.
 Кер кыскавны муvны ковмас,
 Педӗ вылад он сек сӗв.

Но-кӗ, Ванко, ен-на дӗзмы,
 Гудӗк гӗлӗс оз-на быр.
 Лодыр Ваза Педӗс веҗам
 Ударыкӗн пырыг-выр.

**КОМИ PARTIZANJASLӒN
 ШЫЛАНКЫV**

(Сывӗӗ „Песня приамурских партизан“ ӗгӗн)

Parma vӗrti, zuzьd jagӗd
 Munis gӗrdjaslӗn otrad:
 Medьm koшьп ceҗнь vragӗs,
 Medьm jurgis mezmӗm jag. } Кыккыс.

Vӗгьп ӗьшӗm jirkis, skovgis,
 Gӗgӗr lajkjalis шӗd ьп.
 Vььп alӗj znamja sporgis —
 Boшevikjaslӗn stal'vьп. } Кыккыс.

Dьr-na tӗdнь kutas vӗгьs
 Partizanjaslьs zvoј tьs:
 Кыzi voшtim Aпьv пӗгьs,
 Кыzi paшjim vraglьs кьe. } Кыккыс.

Vojvьv Dvina vura tӗdlis.
 Кыzi кьршsim vragӗs tan.
 Belӗj more saјӗ vӗtlim
 Interventjaslьs deasant. } Кыккыс.

Әни vь udarnӗj изьп
 Mijan zvoјlunпьm оз vь.
 Vrag-kӗ шушsas, seki kuzam
 Sijӗs zugӗdнь zik ры. } Кыккыс.

Везкыд түҗөд

(ВОҢО ГИЖОМ*)

Шондлаһи руд вөр сажо быгылтчөмыс мы-
жөнкө бытто кымыштис муос. Торја-нин сук
вөр пиян... Арса вој коф. Пожөмјас шувгө-
мыс лөһисы, вугралөһы. Сөһын му дини
быдыс томыник вөр пу, мыј ебөссөс ну-
жөдчө вывлянө мөһпалөһөн: „оқ ескө сјјө
козув дорөзыс-кө бидмыны—возөссө мөди
вевтөһыны гырыс пожөмјассө вужөрөн“. Нөһ-
та көһ сурө ухнитлас пу вылын суз, либө
чирөстас војја лебачјас гыж улын сурөһ до-
быча. Сөһөһ бара чөв. Лопи ју дорын гаж-
жык. Вылын берөг јылын, пашкыр пожөмјас
улын һодја би динөһ кајөһы вывлянө би
кывјас да воһөһы Лопи азө, војја көзыд ру
пыщкө.

— Ҷик прөһта өткөһалан, Свежов јорт,
заводса томјөзсө өиктөһыскөд. Нөһы өд мыј?
Сјјим көкјамыс чөһ ужалөһ и ставыс. Сөһрт
сөһөһ һөјө ударһөһөһ ужалөһы, а ми өд...—
дөһмөһ пырыс заводитис Микит да ыһһөһөһ-
мөһ бергөдис чужөһсө мөдөһрө, ез вөһөһ поһөв.

— Абу вөһкыд теһөд сөрһи, Микит—кыв
бөһтис Микүләј—фабрик-заводса ужалөһсө те
өһ-һө төд. Сен, зонһө, абу сөһтөһ сывөдө
иһөд көф ужалөһыд. Абу тувсовја лунө пөһ-
кыд мујас вылын гөрөһкөһыд, кытөһи шөһ-
ди југөрјасөһыс лыбөзыд шөһтөһы... Быд кучик
кыөһ костлы сетө лөләһыны, һимкөһөһыны.
Либө абу веж вијјас вывти, чөһкыд зорјјас
пөһстти ветлөһ көһыд; кыји ми өһи, а һөһсө
бус пыщкыны, лөһтлөһтөһ машинө гым кыщыны.
Мукоһыс пыдын шөһтөһөһыны.

— Микит вөһа шуөһ пыдди пукоһс да
вөрөһөһыштис бөһдјөн һөдјөһыс вөһдөһрөһөһ пөһсө,
көһ, өһкө һинөһмөһ вөһли чик. Здук мытөһи вөдөһс
мыш вылас, сөһлыштис вывлянө да көдлыкө
бытто вөһөһ шуөһ: „Социөһлизм стрөһтөһөһ, бур
өлөһ“.

— Оз өһөһ сөһөһ вывөд вө?—Свежөһы
өһн бөһжөһс миһөһтөһөһ, јуөһлис Микүләј Микит-
лыс.

— Зөв јөһөһ вөһөһ.. Ми вөһти өвөһим, шуһы
көһ, өһти поһсө мөд поһыскөд вөһыдлыс јитөһим.
Һөһөһыд оз тырмы—иөһөһөһ. Либө пөһтөһ керөһ-
өһы заводдөһ ветлөһ, кујим дөд һөһөһ вөһөһн.
Өһөһ да өһөһ ас вөһөһөһыд.

— Те һөһөһкө колхозөһс оз ас вөһөһөһыс
өһөһы? Сјјө өд тијөһөһы, бөһыдкөд, көһитчө.
Бөһыд, гөһкө, шуөһөһ вөһөһ руыс һөһкыз оз пөһ,
а те, том мөһт өһн вөһөһы мыһтөдчөһыны зү-
өһы!

Бөһөһи ышлөһөһыс да чөһтөһртис јүрөдөһ јөһөһ-
лөһ, кутис гөһөһ дөһөһөһтөһы асөһыс дүһсө. А
пожөһм јывјас көһтти аһөд, бөһөһөһн-мөһз чирдөһ-
лыс лыдтөһм козув.

— Лука Öһдрөһјөһс ыстисөһы трактор курс-
јас вылө. Öһһөһпөһс скөт дөһөһөһитөһн курсөһс
вылө. Иван Öһлөһөһс вөһөдөһөһы шөһөдөһи вөһөһн

*) Заводитчөһсөһи вөһөд 4-өд №-ыс.

заводо јуралысө. Ёма Прокдос стрөйтчан курсјас ыло. Те сјдс гөгөрвоан он? Ондреј Мшкдө кыз вт ардз өвйаын кер вчлм, а неважон плөмө воис, мөд во-пө велөдча, ин-жнсеөн регмд пета. Инжнсерөн-пө!! Кытыс вө сјдө кывлн? Санодд мужк—инжнсер. А Мкит таждс оз адзы...

Свежов јурнас катовтс Мкулајы, ошкыштс да нодја вомөн вујдс Мкитлаы.

— Мкит, кывзан мојд?

— Кывза ферт. Вгстав вай, тырмас-нн полткато нокны. Сјдө абу мјан мог.

Сјдө вставас дыр, і небыдк војыс, і Мкит, і ставныс вөліны бытө вөјомаөсө чумөдан мојдас, ез качавны кадыслыс мунөмсө, ез адзыны мөда-мөднысө і ойнвозаныс вөлі сөмын өвн мојдкыв серпасјас. Сјдө всталаіс ыжыд тышјаслыс, уна шогјас да впрөя взым-таа ју јылыс да тышкын перјөм нмкод да гаж јылыс. І кор кутс помаөны всталам, Бөріс лептышгаіс јурсө да тешкофа вчөдліс Свежов ыло, бытө ез ескывөы сылаөн кыв-ылыс аддө сјдө алі збыл.

— Кытн гажтөм да жарөтөм возынсө вөлі,—гаж сетчө ваясны. Пөртјын моз оломыс учас. Колас неыжыд кад і те он төд сјдө інсө. Шудма: Лопн ју весавны, кыт сурө вескөдны, ақсө вч ыло весавны, вайны гырыс пөрдөдаа мөсјас, вөвјас, гагажык инө гырыс керкајас шупны. Сен мөдасны овны вөр бердын ужалыө јөз. Ловө сек уж, ськөд і гаж...

І дыр-на, бн дорын кујыөјас мөвпаісны аслааныс, возын вчдысан олом јылыс і небыдк војыс ез торк најөс, качајтс лебалан кокнөдк мөвпјассө. Сөмын Мкит частөдкык бергаіс, вежлаіс өвн боксө мөдвылас, бытө лежнөгассөма да оз өшјы места ылас. Сөса-і сјдө увмовөіс, дугдс кышакывны.

Зажјалөжөн ломалө нодја. Паскыд вөр—саріз нөшта на пөмдс. Бн југөр, бытө сүв-төдөм часөвөј вчө учыөјасөс. Сек косттн ылын-ылын мурдөжөн матысетчө зер. Вөвтнс ннн козувјасөс, зрдыштс чард бн. Лөгыс мурыштс јенеж.

— Јөртјас, зерны көсјө, көтөдас. Шалаш тор ковмас вөчны—уөдм јылыс четчг моз шуөс јөртјасыслы Свежов, ачыс термасөмөн мөдс вөчныс вожа пујас.

— Сјдө-і ем, зонмө...—четчыштс Мкулај.

Мкит дыш пырыс лептывалаіс јурсө, вчөдліс Бөріс ыло, мыкө нырувтас бротн-тс да бөр водс.

— Зерны-таж көсјө!—пукобм бөрын шуөс Бөріс бытө сы кыячө некод оз-і төд, мыј збыл—зерас мыкө, кокыдыка мөвныштөмөн

вчөдліс кыз пожөм дн ыло, шалаш вөчме-јас ыло, нөшта Мкит ыло да бөр водс мөвпаөмөн „Мкитыс таж оз жө вөч“.

Чардбн нөшта прожөктүрүјтс асыс учас-токсө. Пөл чунавмөн сетыштс гымшы да гырыс вөртјасөн мөдс шпоргыны зерны.

— Сјдө көв бур, мыј шалашыс лоөс— Свежов ыло вчөдөмөн, ун зл пырыс шуөс Бөріс шалаш улын сулаагөн.

Мкит вегыл моз нгылтчөма кыз пожөм днө лантөдчөма.

— Мкит, теөд зерө оз?—шмонөтө Бөріс, ескөн ачыс лабаз улын да көтаөма.

Мкит сөмын мурыштс аслыс.

Асыс дорыс бара нн наркјө-сетчө кус-лөм бпур. Војбнд пөтөм шалаш улын су-лалөм бөрын чорыда учыөны. Сөмын Мкит војја эвер моз оз уч. Сјдөс јрөны сөкыд думјас, нөналөны сөдөмсө јөртјас ыло друг кыптөм лөгыс машинаөјө матыштчө бпур дшө. Сөса, кыз таж вошлом мөрт туј пас адөм мысөвн терыба бөстс мед јона огыра-гөм пөссө да пуктс Бөріса-Свежова көстө. Зөв ыжыд окота бөстс адзыны, кыз қутас-ны четчавны ыпјалан гөловнаөн „јар стрөй-телјасыс“. Кодјас зырым бөфјас көсјөны вежны оломсө! Јөс серам кыптс пышсаыс, оінјассө лөзлытөг бөр бөрынтс пожөм улас.

Впр гөрдөж гөрдөдснны мышкујас Бөрісөдн да Свежовөн. Со шынасөөнн-нн... нөшта дук... Сөса ыпнөтс бн, нулыштс паскөмсө учыөјасыс.

— Ух! сотчөм! Кусөдө!—Уф!—четчыштс Свежов да бытө возвыв дөстөма, ызгм-өіс ва гөптө.

— Ој, ој! сотчөм!—впрдыштс Бөріс. Мыш-куыс сөмын наркјө—сотчө:

— Пөртчы кышантө, Бөріс, пөртчы!—лок ногыс равзө Мкулај.

— Тажө шуөс тревогабн—шыасөс Свежов. —Ме өд водгөн мөвпаі, мөса мед жө көв оз быгылтчы мјан ыло пөскыс...

Мн өтчыд вөралгөн муртса-жө егө сотчө —повөдм Бөріс чужөм ылын тыдалө-нн нумјалөм.

— Тажө ннөм менам кык-куімлатн сөмын ічөтөкаөн кылө сотчышталөм.

— А менам өвлатн да јона. Прамөја кылө зөлітө—Бөріс інмөдчыліс чуынас куш мышкуас вот, Мкит пөдлннө нн оз сотчы. Мкит, сотчн!—гораа сералг тыр горзө Бө-ріс, важ моз шмонөтө Мкиткөд ез чөтны мыј тажө Мкитлөн уж, мыј Мкит өнн купнас оз төр, вчөдлыны оз лыөт.

Шондн пөтөм бөрын гөгөр бара на ловзс, гажмс. Быд пу кост, му плас тор меліа кыскө ас дінас. Сөстөм сынөдтн јургө көклом

көкөмыс. Кадён гажаа саркитлө серам шай пуудан би дорсаң.

— Сиз-кө, талуун пыжон катны ковмас мем.— Нимкод пырыс шуис Бөрис.

— Kodi шуо?—дрөг мувиг моз жуалис Микит.

— Kodi шуо?! Онёмөй адзы. Ачым шуа. Те гашкө таво наздөн мөдан катны-да, сесса видчыс тенё... Колө ударнөжа ужавны, кызи фабрик заводжасын!.. А, те...—өвтыштис кивас Бөрис.—Төрыт мижанө-нын колис воны, а те вөсна аски на огө воө. Хы! зонмө, бытвө старик лөгө!

Микит сөмын гөрдөдис да шуом пырчы өтдортчис пожөмжас сажө.

— Мед колөкө і лөгалас—суемис Бөрис, а первој луижассө вөлі отарө долө: „Некыт-чө термонысө мижанлы. Лун војыс кө колө да өөм торыс воас-і“.

— Молодеч, Бөрис! Ме талуунсаң-жө ачы-мөс шуа ударникөн—ошкыштис Бөрисөс Мику-лај.

— А ме Микитөс кутчөва буксир вылө боотны!

— Кызи буксир вылө?—шензөмөн жуалис Бөрис Свежовлыс.

— Сиз-жө! Велөдны бур торжө, мездыны важ мөвпжасовыс...

— Ме Свежов ог гөгөрво тенө? буксир вылө?!

Воэө каяөм Лопі куза—сөдтө озырлун. Азжасті бырис гырыс козја вөр. Сөмын лөмп-пу, лопу, да бадеук оујөма паокалыс азө. Свежов отарө гажмө, инструментлөн өдјөжык ватерпас сувтө. Компас порјавтөг вој вылө индө. Стал лента суужыка кресталө азсө.

Бөрис сојжассө пужөма, гырыс лөп чукөр динын видчюө јортжассө. Со, кылө воөны нин, поэө гөгөрвоны быд кыв. Горытө Свежов.

— Ме нөшта вистала теныд, Микит, мыј те зикөз сурөмыд лок јөз влјаннө улө. Тед колө ас мывкыдөн нин овны. Од мијан батманмыжас өнөјзна, кызи те, асланыс пемид лун вөсна оз вермыны гөгөрвоны выл ногса олөмысыс колануносө. Зев кокныс сурөны кулак влјаннө улө. ми том јөз, өтвылыс возын мушыс ужалыс јөзкөд, парвја вескөд-лөм улын, могаөс кыскыны ас бөрсаным гөгөрвотөм јөзсө...

— Гашкө і сизі—пыди мөвпалөмөн кыв-визіс Микит.

Бөрис, мед сижөс аджасын гораа шуөптис.

— Но-о-о, те, зонмө, Бөрис, сува! Ми чајтм бөрыла—шензөштис Свежов—Важө шојтчыштамөј.

Бөрис нимкофасөмөн матыштис јортјас динас—өблөмыс ыпјалө, чужөмыс дөн.

Пионерка-ударница К. Зхарова (массовјөй ФЭС)

— Видлин, кушөм катнысө, јона ышнасин да?—Бөрис вылө век-на лөг, жуалис Микит.

— Ог јона кусмас!—ошјысөптис Бөрис.— Асыв мијан визјас вылө ним воам.

— Кымын километра сысаң гортөзүм.— Жуалис Свежов.

— Бачө тај аслас восковнас кыз сөдс лыддө-а.

— Сиз-кө, кык километра ловө.

— Гашкө і ловө—мөвпышттөг шуис Бө-рис. Сесса пыж вылө визөдліс.—Ме ескөм талуун асланым увтөз ката-на.

— Мөвпалан, ми огө вермө?—бытвө воэ-выв нин дастөма, шлоккөптис Микулај Све-жов вылө визөдлөмөн.

— Сы вылө пыр дас!—горөдис Свежов пукалан иныс четчиг моз.

„— А, ме-нө? ог али вермы?—југытис јурас Микитлөн. Сөмын вужжасөөм лөгыс пышкөссөң кутыштис шуөмыс. Микитлы јан-зім гораа шуны асыс мөвпжассө.

Рыт сөр келжө воискы Бөрисјас виз вылө.

— Мива воамө!—Сдук келжө нимкофа-сыштис Бөрис. Гөгөрпөв визөдліс. Чужөм вы-лас гөдчымөн вежөс

— Мыј-нын мөвпыштис Бөрисным мијан?—суе сивјаснас гөгөрвоис Свежов.

Нинѳм ег.—Гортѳма шуыштіс вѳча да бара вѳјтчіс мѳвн пыщкѳ.

„Кызі-нѳ таяѳ? Өнѳѳ-на мед муса віз таяѳ вѳлі. Талун лок, векні, мырѳѳжык. Таяѳ весас віз вѳснаыс неважѳн-на локыс венчѳм кодлы јуклігас сурѳ, а талун.. Талун гажтѳм татѳні!!

— Талун кык мында мунѳм—вістѳлѳ Свежѳв—кад нѳн дугдыны.

— дугдыны?—повѳѳмѳн код јуалѳс Бѳрѳс—талун ѳд пес-тѳ керавны оз ковмы.

— Аттѳ, зѳвмѳ, Бѳрѳс! ѳлѳма-же те морт вѳлѳмыд. Ме чайтѳ, меса-ѳд гортлааныс да сѳјѳ термасѳ-а. Вѳлѳмкѳ збылыс уж вѳсна термасѳ. — Чѳгарка гартыштѳг моз шенчѳ Мѳкулај.

Мѳкѳт вѳр јылѳ пуксан шѳндѳ вылѳ візѳд-ліг моз, век мыжа пырыс гортѳма шуѳс: — нѳшта поѳѳ муныштыны.

Таяѳ кывјасыс сѳшѳм вѳдчѳѳтѳмѳс вѳлісны, мыј јортјасыс ѳтпырѳѳ бергѳдѳсны Мѳкѳлаан јурјаснысѳ, сеса візѳдлісны мѳда-мѳлныс вылѳ. Кыв сеттѳг мѳда-мѳдлы сетѳсны тѳдны „Мѳкѳтѳм таяј мѳјанкод-жѳ“.

ПѳЧИНОКЫН

Вылын, Лопѳ јуѳ летчыс шор кыр јылын, важыкѳк пощѳса јѳрын тыдовтчіс лѳпкыѳк, ѳтѳк вежѳса керка. Пѳрыс-нѳн тыдалѳ, вевтјасыс ѳѳѳѳѳмны, кытсурѳ нѳшкаѳмны. Керкакѳд ѳтшѳмса нежыд керка: бокынжык жытѳк. Улынджык шорлач—пывса. Сен-жѳ, козпу мајѳгјас вылын трѳнвіѳѳ вѳрѳч.

Рытја езыс шѳндѳ вѳр сарѳз дорсан кѳсѳја јурѳѳѳдѳ пѳчѳнокыс куш плѳшсѳ. Куз вѳр вузѳрјас косттѳ ѳшѳнув јѳрын муртса пыскылтѳѳ, жебынѳк, кыт сурѳ куштѳлѳс ѳу ѳзім. Картупель корјас полѳмѳн мытѳѳны блѳдынѳ чужѳмсѳ. Гѳгѳр чѳв. Бытѳѳ тѳв ныра зер вѳзын лѳнѳма. Сѳмын кад кѳжлѳ зугышталѳ кос пун таркѳѳѳѳм ѳзілѳн да нѳраа тылјѳдлѳ пучѳј суртѳмла гѳрд јура тылка.

— Гажа абу-нѳ мѳјан олан ѳныс, Свежѳв? —кѳлчѳ помѳ матыстчѳгѳн јуалѳс Бѳрѳс, ачыс тѳрыт-на кѳсјѳс ѳшјѳны местанас, вылын мылкнас, кѳн сулалѳ керкаыс, а талун ез сѳјѳ вѳмсыс пет. Аслыс ез ескы—јуалѳс Свежѳвныс—гажаѳ-пѳ.

— Рас козјас увт дорыд, тѳѳѳмыс, татѳнѳ гажажык—кыв візіс Свежѳв, ачыс гѳнјалѳ быд дорѳ, мыјкѳ сѳнјаснас корѳѳ, кушѳмкѳ выл тор, адзвалытѳм тор.

Кѳнкѳ, вылаанын увтыштіс пон.

— Тыдалѳ абу гортывѳс...—ѳзѳс востѳг моз шуѳс Бѳрѳс. Өзѳс пѳв вылас пѳлквѳзіс ѳрѳн мавтѳм крест. Керкаѳ пыран ѳзѳс кѳ-ѳак јур јылын дорышнас чурвіѳѳ коса...

Свежѳв, пырѳм бѳрын, пѳртчысѳг моз,

зѳннас-нѳн візѳдліс керка пыщсѳ. Пач вѳз лан, кѳјмѳд ѳшѳн вѳзын, неуна пѳлѳстчѳма кам візѳ дѳра кыан стан. Тувсов пѳс уждыс, буракѳ талаѳма кыѳмсѳ помавны. Јѳнув пѳлѳсын пемыда поздыѳма јѳнчѳмјѳ жуглаѳѳм стѳклѳа ѳбраз. Рѳч гѳрд дѳраѳн дортѳмс мѳчмѳѳма, бѳкјасас ласјѳдлѳма поснѳдік јѳнјас. Залавка вылын жуглаѳѳм тастѳ-пан, гор-вѳзын важ, нѳктѳвтчалѳм бѳкјаса самѳвар. Кѳнсурѳ пыр новлан кѳлуј. Јур вѳстын жаж.

Гѳѳѳч вылас, мыјкѳ, вѳрчыштіс.

—Кодѳ-нѳ сетѳнѳ?—вѳдлыны каѳг моз шенчыштіс Бѳрѳс. Сруг, немвѳдчыстѳг, кѳлуј пыщкыс весѳѳѳрѳм гѳлѳсѳн кыліс бѳрдѳм-горѳѳм.

— Вауш, те ѳмѳј? Вауш? Ен пов, јѳ-јук! Мѳ-ѳд абу шышјас, тѳнад вокыд, Бѳрѳсѳд... Вауш понала горѳѳ. Бѳрѳс летчѳдѳс жѳжѳ ар вѳт-квајта, куз дѳра дѳрѳма, куз јурѳѳа дѳтинаѳс. Сѳд сетѳр сѳнма, адзѳс Бѳрѳсѳс да лантыштіс.

— Ен пов, Вауш! Мѳ тежыд кѳч гѳнѳч вѳјѳмѳ—кучѳк сужкаыс сакар тор перјѳг моз мелѳлѳ Ваушѳс Свежѳв.

Вауш бѳстѳм пыдѳдѳ песѳвтчіс да мын-тѳдчѳс вок кѳпѳд улыс. Југнѳтіс паччѳр вылѳ. Сѳтысан сеса брус костѳдыс сѳнпѳвнас мѳдѳс візѳдны тѳдтѳм јѳз вылѳ.

— Ваушыд-нѳ ѳтнасѳн і олѳ?

— Өтнасѳн. Тавѳ-ѳд вѳт ар-нѳн тырѳс... Колѳм во ѳтнасѳн ѳвлѳс-а... віз пуктѳг чѳж. Ігналамѳ вѳлі уѳг костѳыс, нан тор коламѳ пызан вылѳ і олѳ. Воам, бара-нѳн уѳѳ. Сѳ-мын вот, тавѳ повны мѳдѳс. Мукѳд дырја воамѳ уж вывоыд—некѳнѳ абу. Корсан корсан, муртса і адзан, кыскѳ, сарајыс, гѳѳѳчыс мѳѳѳ. Өтчыд вѳлі кѳјма пывоан јѳркѳ да ѳнмѳвсѳма. Вошѳг-нѳн чайтѳмѳ. Сеса војнас савтѳма, савтѳм шысѳ Собѳл кылѳма да увтны мѳдѳс. Бѳртѳ Ваушѳс мѳ адѳјѳмѳ. Кѳ-нѳр, лѳзѳдтѳзыс кынмѳма, муртса і вѳрѳ вѳлі.

— Візысыс-нѳ абу ѳмѳј?

— Кодѳ-нѳ візас, ужѳвны-ѳд колѳ. Ем ескѳ дас арѳса вок, Ілма-да, да дас сѳзім арѳса чѳј дај Өдук. Сѳмын-ѳд налы батмамыслы колѳ ѳсавны.

— Сѳз, сѳз ѳнѳ,—лантыштѳм бѳрын шуѳс Свежѳв.

Та бѳрын зѳв, вѳдчысѳмѳн посвозѳсан кодкѳ шаркнѳтіс керка ѳзѳсѳ, ѳѳла моз пѳс-кѳптѳс. Вѳча паччѳр брусјас сѳјын куліс Вауш вѳмгѳрулас кылѳ мыјкѳ шуѳс да нѳв-јѳн лыбыштіс посвоѳѳ.

Посвозын лѳмбіс мортлаы гѳгѳрвѳтѳм зык. Вауш кылѳ дугдывтѳг шуалѳ: Тѳбол, Тѳбол... Собѳл сылы вѳча кѳксѳ, гыжјаснас шаркјѳдлѳ жѳжас. Свежѳв матыстчѳс ѳзѳс дорѳ да шы сеттѳг кѳлкѳдыштіс ѳзѳсѳѳ.

Фрөг муні сёлөмыс сыаён. „Поньид Ва-
нушто куртчалә“ көсјіс горөдны, сөмын пы-
рыс-пыр гөгөрвоіс, мыј на костын мунө ме-
ласөм. Вануш ылаө-ылаө четчалә Собол
возын, окалә, сығјалә. А Собол пелјассө
шынгөдөмөн, бөжнас өвтөмөн, көјін моз
паскөдөма вомсө да нула куз кывнас Ва-
нушлыс ныр і вом. Вануш өтарө гажид,
сералә, чіктывлә радысла. Кор Собол кыс-
кыштлас кывсө вом пышкөсас, Вануш, кыс
бөрсайс, вөснөдік сојјаснас пөлпомөзыс пы-
ралас чуң куза стальөј піңјаса Собол вомө.
„Вот, вот пазөдас кісө, калекаөн нем кезлас
вөчас!“ Свежовлаөн бара сөдөмыс јукмунас.

— Волө, волө—вашкөдөмөн јортјассө ко-
рис Свежов.

Најө відчытөг, шумөн воісны өзөс дорө.
Собол—вөла ывв эвер моз ерыштис, шөвсө
сувтөдөмөн уекөдчис өзөс крукөд кутан Све-
жов кырым ылаө.

— Ој, ој... Шығ! Боріс мезды...—горөдіс
Свежов, ачыс вескыд кырымнас шапкіс Со-
болөс шошабдыс. Лыбіс ыжыд зык. Мыј
ескөв-і лоі Соболкөд—ез-кө адзы Борісөс.
Нөшта ерыштис да лөг сінјасөн нуждөчис
лабич улө.

— Ок те, пез вом! Мыј те вөчин мортсө?
а?—термөдлә Соболөс Боріс.—Вај, пет та-
тыс!—Собол бөжсө лунгөдөмөн мыжа пы-
рыс петис ылаө.

— Јонаөд, каналлөбид, лок...

Керкын здук кезлә лөңыштис. Сөмын
самбар, торкөбм грапопн пластінка моз
керкатырөн вјжітө.

— Со, і вооны—өшің пыр вјзөдліс, індіс
батысјас ылаө Боріс.

Ставныс өтырјө бергөдчисны јөрлаң.

Векнөдік тропаөд ныршөкалә Боріслөн
батыс, сөд тошка, гырыс лысөма, мыркөд
сөдаөм шабура морт. Сы бөрын сој ылаас
Ванушөс шамыртөмөн, воө мамыс, шөр тушаа,
косынык чужөма нывбаба.

— Ванушөс ме чајті кыткөкө зөбогөн, а
вөлөмкө сјө паныд котөртлөма,—кыв сетіс
јортјасыслы Свежов.

Мамыс бөрсө Ілла. Сы бөрын Öдук, то-
мөк сөд сінкымјаса ныв. Недыр мысгі
трінкнөтис посвозын чер.

— Волытөм гөстјас тај емөс—пырөг-моз
шуіс Боріслөн батыс.

Мыјла волытөм? Ме тај колөм төв-на волі

— Мікулај, те өмөј?

— Ме, ме, Прокопөј Гавріловіч. Сорөз,
зонмө, ті ужаланныд.

— Сіз тај, мыјкө... вјзторјас да мыјда
вөчышталам.

— Боріс, те тај воөмыд!—пач воэлаңө
мунігөн вјзөдліс піыс ылаө мамыс. Ілла да
Öдук полана сінјасөн термасіг тыр кајисны
паччөрө.

— Котласад кывтөм пығди ме бөр гортө
сурі,—мөдіс вөставны Боріс—тајөјаскөд менө
індісны Лопі ју куза ныршөкавны. Те-пө
сеті төданжык.

Прокопөј шың керөмөн вјзөдліс төдтөм
јөз ылаө. Буракө німкөд лоіс, мыј смлаөн пі
ныршөк тујө ветлә. Öтшөш шыңмуні і Свежов

Ыжыд Вөчін вом-
дорын Нөкрасов
јортлөн бригада
пурјасө. Задав-
нө быдлуя тыр-
тө сөдтөдөн.

Фото Пөлмегов-
лаөн.

— Кушдөм-нө-нин олан, Прокопеј Гаври-
лөвич?—сорни панөм рады жуалис Микулај.

—Олөмыд-өд оз вөјл. Олам тај со, вөл-
нөј свет вылас мучитчам—Музөмөн кыв ви-
зис Прокопеј. Сесса калланө мөдис сөвтни
табак нисө, кос лөмпу корјас нисө.—Иһаныс...
һаныс вог оз тырмы. Тавојастө, визөдтө,
тылаторјымд ез артмы. Ыб вылө. ичөт кушыр-
да, оз-жө быдмы. Креґанындылы сөмын-өд
һаныды і колө. Нөшта щак да капуста-кө
артмас—сылөмөн вуҗан вөтө... Таво торја-
нын лок. Көн-на вөшта выл һаныс, а сојны
нинөм-нин. Вөв пөрысмөма да чаһ мөддәи быд-
тыны. Ок, кушдөм чибөыс вөлі!.. Лоис вөлөс-
тө летчөдны һаһ вылө.

— Омөл, омөл, Микулајушко, мијан оләм-
ным—сорнө өтүтчис гөтырыс.—Тилсөмтө
мыкө адзылан-жө... Асынад шөндитөг уҗ
вылө мунан. Уҗ вылыс пемыдөн воан. Пыр
Прокопејлы вөлі шуа: оғө мөј көв пөрысө-
немө да озырмышлө. Ег... Онө, озырмысөма-
нын—пөрысөмөм бөрад.

— Тыласө-нө уҗаланнөды на? — сорнө
көртасис Свежев.—Онө-өд вөрсө зев јона
визөны-да. Озыр лун сөјө мијан.

— Кушдөм те... Абу тыла. Визместајасө
да мыјда, кор оурө көзыштламо,—термасө-
мөн ылөдис гөтырыс, сесса Прокопеј вылас
визөдләмөн мөвпыштис: „Куз кывјыс ласкөд-
чө јөз дырјис. Штрапујтасны да мун таґајт-
чы сетөни“.

— Адзөмыд, зонмө, богатство!.. Вөр!—
Бива щакөн трубкасө өзтиг-моз скөрыс петис
Прокопејлөн. Вөр вөснаыс пөдамө татөни,
овны оз сет, быд дорөаһ личкө, а тед сөјө
озырлун! Абу-өд зарни. Адзөмыд озырлун...
Чукөрт да ну сөрыды.

Тажө кывјас бөрын ставныс лантисны.
Чужө лөсыдтөм чөв. Свежев нөби ез скөрмы,
но вөзө та јылыс сорни ез-нын нуөд. Сөјө
бергөдчис өшиҗлаһ да көөакөыс адзис уна
шупөдјас.

— А тајө шупөдјасыс-нө мыјөн-нин шу-
сөны? жуалис Свежев, өшиҗ көсак вылыс
шупөдјас адзөм бөрөи.

— Татөни кыҗ квајт виз—ышловзөмөн
һебыдҗык горөн-нын мөдис виставны Проко-
пеј. Тыдалө, сөјө сетчис Свежев лөґавтөм
возын.—Кыҗ квајт во ми татөни, төварыш,
өламө. Гырыс шупөдјас дорын поснөдҗык-
јасыс висталөны кымын төлысөн ез тырмыв-
лы асланым һаһ. Нөл во сөмын шупөдтөм-
ыд. Адзан, со татөни квајт шупөд, квајт тө-
лыс өләмө јөз һаһөн, һөбөмөн. Мөвпыштан
сөјө вөсө да өфләмыд нуқыртө. Бурҗык ем-
бурөс, паскөмөс ставсө лоис сојны. Но, а
сесса төлысө кујимөн, кыкөн, визөдтө, абу

тырмывлөма.—Сесса, визөдләс пызан вылын
паравоз ешдөн руалыс самөвар вылө да сөд-
тис:—Лока өвлөм төварыш.

Самөвар бокын ыҗыд чукөрөн шөралөма
һаһ. Пу тавти тыр колөм вөса сола щак.
Пукоалисны јуны щај.

— Батөј! Свежев јорт шуө, мијан вөр-
ваө-пө регмдја кадө лөсөдасны зев ыҗыд
производственнөј участок.

— Поэө... Мыјла оз?—мөвпышттөг кыв-
визис батыс, а сесса кост бөрын жуалис.

А мыјө пөјө сөшдөм торјис лөө?!

— Сөјө-пө со мыј лөб: Лопө аҗтө зев
бура весаласны турунаы быдмыны, сөјөс мө-
дасны ышкыны да вердны мөсјаслы, а мөс-
јассө зев гырысөс вөјасны!.. Уна-да. Турун-
сө мөдасны пуктыны шөш-и вөвјасөс вердөм
вылө. Вөвјасөс уна-жө-пө вөјасны. Јона мө-
дасны кер лезны-и. Сек, ме чајта, ґаґа лөб.
—Мијан местајастө ставсө выльмөдасны. Щај
чашкасө кырымыс пуктиг-моз нимкөд пырыс
виставлө батыслы Бөрис.

Прокопејлөн кујим чун вылын кутан щај-
нөј блудјыс торскөбтөмөн пукөис пызан
вылө. Чужөмыс вөрзыштис, сесса скөра ви-
зөдләс Свежев вылө, самөвар сајын пукалыс
Микит вылө, скөр пырыс јуавана чужөмөн
Микулај вылө да вежөм гөлөсөн, пыр өтарө
ыҗдан горөн мөдис виставаны:

— Коди тајө тјанлы шуис?.. Коди лытетс
воны менам участкајасө да весавны менчым
воласјас... Первојө мортсө-жө і лыҗла, коди
сөмын өтчид чуткас менчым вөрваөс... Татчө
өтүвја скөт?.. арвөлјас... Сесса, колөкө кол-
хоз, коммунајас вөчасны? Менө татыс вөт-
ласны... Менам комын вөса мырсөм вөшпөрө
вошас.. Понамы, порөсы.. Ог сет! Вөсөг ни-
өтчид чуткыны ог сет асөым вөрөс. Страм-
јас, пернатөм јөз... Хы, зонмө, мыј мөвпыш-
төмвы.

— Ог, ог лөзө татчө һөкодөс!—чалзөмөн
сузөдчис пач вөзсаһ Бөрислөн мамыс.—Көдкө
воө татөни җемлөмерјас волисны, став ас гө-
гөрсө му і ва мијанлы шуисны. Төтушка-нө,
Лопө ју мөдлапөвса паралөј прөсексаһ, кар-
тамышыв прөсекөз-да, колөкө, дас верст
куҗа Лопө азыс, ставыс мијанлы. Көҗајева-нө
абу најө вөр ва вылас? Тјан ног најө
кодјас?... да ме став мөсјассө і вөвјассө ви-
ләөн бышјөдла.

— Те, баба, лант! Кытчө оз јуавны ен
өуҗө,—скөрыс чөвтис өиҗассө гөтыр вылас,
сесса бергөдчис пөлаһыс:

— А те-нө пөјук, кушдөм јурөн радлаһ,
кытөни көсјаһ вөзө овнытө? Кытөни теһад
вежөртасыд?!.. Öд лун һи вој шөјтчөг ег
адзыв, мырөи тјан вөсна, тјанлы бур өләм

дәсәдәм вәсна. Те өд абу өтнад, а кујим вок,
нол паж вылао коло вөчны виэ да му, зон
овиөсјас, да көн тенад вежөрмд!? Коди велө-
дис тенө ташөм сорнијассө ләскөдны?!

Борислөн өдләмыс места вылас кылмис,
чужөмыс вежөис, сөмын видчыөд, кор-ын ба-
тыс шошаөдыс кыскас пызан сажыс.

Здук кежлә керкаын лөи чөв. Керка пе-
лөсјассан гуөи жөк шөрө петө рөмыд.
Илла да Одук Борисөн гаж жылыс висталөм
вылао пешјалөмыс дурдисны, веөиг некөн ез
тыдавны, зөбөмаө. Јортјас шытөв, шаж ју-
сөмбөрүн, төдчытөма четчылисны пызан сажыс.

Борислөн горт тајө, чуван му. Тајө пызан
форын быдмис, бөстис вын. Тајө, вөр банк
код керкаыс виэлис арја пөмыд војјасын, куэ
да көзыд төвјасын кулөмыс. Сөмын, тајө
турма код мортыды оләмыс матө торјөдис
эвер пөтка оләм диньс аслас гөгөрвоөм өе-
тан дуннас.

— „Кытөни-нө шудыс? Коди-нө веөкыда
сорнитө“—чөв мөвпалө Борис өшинөд виэөдиг-
мов. „Кодлыс-нө ескыныс? Бачөлыс-ө, Све-
жөв јортлыс-ө? Кодыс индасын мем веөкыд
түјс“?

Борислыс мөвпјассө зүгис ывлаын сорни
шы. Вөләмкө, Свежөв јортјасыскөд петөмаөс
ывлаө да мыјмокө венчөны.

„Ме петала-жө“—пызан сажыс четчиг-мов
мөвпшытис Борис.

— Пернапастө көв чөвт! Ен өмөј өөј...
Амвкүрист вуж. Те тај, сөвина, проч торкоө-
мыд... О, господи! Мыј тајө...—Жугыла, пы-
зан вылыс шаж јуан дөзмук идралиг мозшен-
чө мамыс Борислөн. Батыс сөмын бугжылөн
виэөдлис—ниөм ез шу, вөрэытөг лабичө колі.

— Но, мыј, Борис?—кывнас вөчаалис
Свежөв.

— Ме... Нинөмтор ог төд...—муртса
кывмөн, јурсө өшөдөмөн кыввиэис Борис.

Јортјасыс өөрөктисны:

— Том војтыр оз шогыны нинөмыс—
пасјыштис кодкө.

Первој назөникөн, сеөса горажыма мөдис-
ны јургыны-сывны паскыд да вына ылан-
кыс.

Гажтөм рыт медвозын ловзис. Лојјас ку-
эа јургө, паскалө јөләга шы. Кызкө көкнид-
жык лоі-і Борислы, но сывны ез сыв. Гола
пом гөрдзассөма сылөн. Пыдө мөвпјасө вөјт-
чөма, сулалө том јөз чукөрын.

Полөмөн килчө өзөс костти зургөны чоја-
вока Борислөн. Том өдләмјас корөны гаж,
ворсөм да серам.

Гөләс жыңјөи сорнитөны:

— Муса-жө-нын тајө, виж дөрөма төм
мортыс. Тыдалө, бур дај, Борисмд өз-ни-і
пов смыс.

— Ме, сөкө, аски-жө најөкөд ужавны муна.

— А, Борисмд-нө?

— Шөш мунас.

— Батыд-кө оз лөз?

— Ме ог төд, гөшкө...—падмис Одук.

Рөмалө асыв. Лысва розјасөн мист вылаө
өшјө, турунөс нукумтө. Колпикај садмөма-
нын—мичаа ылаө, нораа поткөдө вөрсө көкөмыс
көклөн. Борислөн мамыс пернапас чөвтис, би сү-
јис пачас да мысөыштөм бөрын өдләмыс
јурбитны мөдис. „Прөвөит менө, саритса не-
беснаја, вөр ва матушка. Ен мыжавс мијавс
ас пи пөв вөсна, јөз пи пөв вөсна... Мыжыс,
јен верујтгөмјасөс. О, господи!“—пөмалис.
Нөшта муниг-мов пернапас чөвтис да познае-
ны мөдис.

Шы-ни төв коркө і Прокопеј четчис, буг-
жылөн виэөдлис уэөөјас вылаө. Көмаөис.
Здук кежлә јен воэө сувтлис, молитва бор-
гыштис... Иллаөс, Одукөс шы-ни төв катис.

Садмисны јортјас.

— „Мунын-нин кад—шонди вылаө виэөд-
ләмөн шуис Борис.

— Пукав гортын! Нөкытчө он мув—
кымөс увсаньс жөлигөн гөрөдис Прокопеј.
Өрөг муни керкаын. Борислөн чужөмыс
сотчыны мөдис. Мыјкө паньда кыв көсјө
шуны, сөмын пыдын сјө. Ивлаө петис.

Свежөв сувтис.

— Прокопеј, те он гөгөрво, мыла скөр-
мин.—Борис ез ачыс мөвпшыт да вистав. Сіз
олөмыс өни мувө.

— Лант!. Аскодјастө велөд, а ме тө
велөдөма-нын.

— Но, те, Прокопеј, Бористө ен кут,
мијан ужным вермас сувтны, вермасны мыж-
дыны.

— Планныд..! Старука, кытөни мөнам
шабурыс? Колө уж вылаө муныны.

Борис сек кості пырис, өинјасыс лөсталаөны.

— Менө, те батө, кутны он вермы, ме
абу-нын ічөт.

— Мыј шуин?! да, мыј те батлы лыгтин
шуны!?

— Муна!—көрыштис вөча Борис.

— Он муни!

— Муна!

Прокопеј чөвыштлис, сеөса керкатырөн,
локыс гөрөдис:

— Буэ те сиз-кө проклат! Муна да гортө
сеөса ен лок!.

(Возө лөө-на)

ЛОЦМАН

Ызгө бушков море вылын,
Зивгө флугер квайтöд балл.
Гөгөр моге, бергө ылын,
Сөдö валјас вылө вал.

Җонъас сарің подув вөрö,
Пыжа моргылы мере—җаер.
Ыжыд ердывы сындö көрö
Скөрмөм бушков, лечыд зер.

Море дорыв, валјас вевса,
Чашјö, ергö сындö мыш.
Отнас море шбрын вевсö
Гыкөд, төвкөд баркас-пыж

Гашкө пөрö, ізјö тутас?
Оз-ö баркас назав жул?
Крепыд, топыд кибн кутö
Лоцман—баркас пыжлыс рул.

Пыжын ставыс повтöм сыныс
Кыс опаснөј оз мын.
Море сындö гыјас вылын
Смеллун, повтöм содтö вын.

Төвныр содö— нöшта лыблө
Море тötка—абу мам...

Лоцман кымын во-нин ветлө,
Төдö җвермөм море сам.

Із моз сувтöма пыж бөжö,
Сгн оз лапнит, рул оз вөр,
Пыж оз лукас ізја көжö,
Карбас гы костö оз пөр.

Скөрмөм җвер моз бвзö-горзö,
Резсö море вомыс дул.
Вөјтап гысер пыжлы корсö,
Лоцман важ-моз кутö рул.

Со-нин бергө ворсö бибн,
Важ моз море быгја веж.
Крепыд, повтöм лоцман кып
Карбас ва тујыс оз кеж.

Карбас вужö гыјас вомбн,
Көрпус топыд, крепыд кил.
Медса крепыд лоцман. Сомын
Кол берөгөз вит миль.

Бибн ворсö маяк јывјас
Сарің сындö быгја веж.
Возö возлаң баркас сывјö,
Лоцман ва тујыс оз кеж.

Ежва ју куча кытö кол.

Фото Пелмеговлөи.

КЫЛӨДЧЫГЈАСЛӨН БЫЛАНКЫВ

Мі војывы кыды јулдн быдтас
Геројјас раднн нуам плаг,
Ыжыд пландыс ыжыд лыдпас
Ог сдартб бөрвыс бти шаг.

Герпас Пөлмегөвлөн

Ежва гысер резбб вывті
Качајтб сплама, кывтб мох.
Јорт, вјзбб бура лыа дорті,
Мед бти лебдм кер ез ком!

Быд лебдм керпом, керпом јылын
Выл оланноглбн јолдун, шуд.
Ен унмовс, сплавцік, бербг вылын
Те багыр зумыджыка кут!

Лоцман ва тујыс оз кежбд,
Сінмбн вјзбб вјзув туј,
Мед оз ласкы лыа ббжб,
Мед полој вомб пур оз суј.

Те кіб верітбма чонбн
Став јбзлыс тбвса ыжыд уж.
Быд лебдм керпом мјан довз,
Ужрбмбн вескбдлыны куж.

Став кер мед бгына вомбд кывтас.
Ем сблбм кып, ем вына сој...
Стр-налбн, партјјалбн лыдпас
Победнбј знамја вылын збој.

Те кбжјас кості јургы, гыбав,
Гажа, звучнбј сыланкыв.
Оз прбста тбвјчв ветлы, шыблас
Герој-ударныкјаслбн кыв.

Ем керлы чбсјас: уна полој,
Із кбжјас, уна лыа коск.
Некущбм крепост мјан абу,
Мед большевісткбј вын ез бост.

Мі ужын абу первој војас
Кужам кутны багыр, чер...
Мі војывы быдтас—вбр геројјас
Ог костб лыа дорб кер.

Ог ворсб прбста лечыд кылбн
Код повзб ужыс, радыс пет.
Мед вблі ставнас Кардорулын
Быд мырјыс перјбм кубожетр!

Враг піскбс кіа, сінмбн вјзбб!
Враг пычкб ббрја вын да ош...
Выл оласногыс кыптан вјзбг
Некущбм враглбн вын оз пош!

Буткін—колхозчык-ударнык сьотвывса делегат (Лојна)

Вбла крепыд, вына сојјас,
Мі ставныс бтеблбма тан.
Мі ставымы звучныкјас геројјас
Карманов, Подоров Иван...

Кывтам Ежва кбжјас бокті,
Віз пблбн зорічалб веж.
Пурјас пурјас вылб локтб
Јорт лоцман, ватујыс ен кеж!

Победнбј знамја вылын сблав!
Геројскбј ужшы, ылбдз кыв!
Мі, томјбз—ужјітбд, ужсолбм,
Мі сылам ужвын сыланкыв.

“ОЛОМ ГЕР БЕРГАЧЈАС”

(ГІЖОДЫГ ТОРЈАС)

ТЫРМАС КՈԼТЫКАՂТЧЫНЫ

Тажо лун-војас абутом шондыс кутіс Зупік Павелыко оінсö жорны. Сіјö кок улын збылыс кутіс муткырасны жуыс... Кокко лунјас на ва дорын Павел кывзис пожасыс бабајаслыс сорні.

— Зелыд Жемöл-пö тај Зупік Павелыдкөд өз көсјы öтлаавны овмөссö-а—зöрдьыс кузчышјан шполöдіг моз алöј сура чышјава шөр нема баба.

— Мыј-нö сіз?—жуалöм выв сетчис мөдыс.

— Ласејовиавыс-пö тај шуö: „Синмөн-пö ог вермы віçодны Јарлач Марјамсыс быд кај кок вілöданінын шежөмсö да кикімерічөмсö.

— Сөрт, пöрыс мортыд оз-нін вермы віçодны сылыс вечмаөбитö—выисöдіс мөдыс.

Сө коді зугытис Павелöс. Но тајö сөмын-на вöлі öтi вомиз, кодөн норпаліс Павел, а машиннöј төварішествоыс сылөн?!

„Јона вісміс, гашкө кулөм вісöмнас-нін віөміс-да?“.—Стöчсö Павеллы јешшö өз-на тыдав.

Асывауи шонді... Увдор оіктлы самöј паныда—сіјö вöлі асываунаан паныдөн сулавлö да век тімбылтöма мышсö көзид рытыс војтöвлы.

Нуртöминіка öбöдајтыштöм бöрын Жеб Öльш мөдöдчис вевдор оіктö партијечјас чу-көртчылöм вылö. Мыјыжтöм кык оікт,—да кујим партијеч, а Öльшлөн јешшö колöм воөан-на чөптас лотјалö кандидатскöј карточка...

Мужік ставөн тувтчаліс Öльш, мыдн көсөјмјасөн сылөн домалöвы оінјасыс.

Сіктсајасысыс кывлаан-да:

— Кызi-нö,—сö, Жеб Öльш век пестујтчö дај оалö, да бытö нинöм сы вытi өз-i мун, жоғјасыд сылы өз-i төдчыны.

Недыр мыöтi оікт куза јісјаліс Зупік пі, таркөдаліс скөд вылö асыс—мын выјö вулөд-лөм шленјассö, таркөдаліс, почö шуны, быд-сöкыы чін сертвыс; мукöдысыс воөса рожа-банөн таркөйтас да шуас:

— Әмітріј Мікајлөвіч!—міјанö скөд вылö; а мукöдјасысыс оінманвыс віçодны полö да бокö кооыштас:

— Иван! Скөд вылö!

— Кытчö?—кывсас Павеллы öпінсөан.

— Міјанö!—Міјанöмс јона-на ышмөдіс тајö лунјас Павелöс, сіјöс кәјтöм бöрын кык мында вмиөн шавкөдас возö.

Лушпöр гөгöрын тырбура-нін воөаліс Павеллөн скөдыс.

Кызi-і колан лунвојјасас, век-на морөссö жежөддәіс Павел, первој кывтö некодлы-на өз сет віставны, заводітö век вокјасөан.

— Вокјас!—лабутноја панас асыс речсö.

— Мыјла вокјас?! Öтiк Öртөм таві ем тенад вокыд-да?! Мыјлакө сеөса воко воим!—Первој кывоаныс-жö кодкөлунја зорјөн уола-сөојас пыс öтiк відіс конјавны Павелöс...

— Но, сөлö сен пінасөлö, бабајас алі мыј сеөса ті, өо крiстос!—павкөдісны кодөурö пің паныөјасөс.

— Вот мыј, вокјас!—горажыка-нін мөдас Павел. Јітiс асыс орöм сорні сурөссö-да—міјан, вокјас, төварішествоным торкөкыны кутіс, што значіт зорјөз, чербөз, пуртöз воны?—зөв вылö лептiс вісталан тонсö.—Кујим лун сајын менö, кыз јураамсöс, вівы пондылісны. Неужелі сеөса рөзбөј шајкајас моз кутамö овны. Талуноан-жö ме тајö собраннö вылын пункта төварішествоыс вöтлыны: Берек Иванöс, Макеім Пөдöрöс, Вікуа Прокöбс да Сіла Пілабс! Сöгласнөс, шленјас?

Некод өз өмелітчы та вылö вочакыс өстыс Павеллы. Сөмын жыда долыштöм шыјас кылісны көн-өурö.

— Тавыја тазі, а возö вылö сеөса кутамöј зөв сöгласөн овны да машинајасөн вөдітчыны—руч најаналувыс төварішествоса шлен-јаслаан рувгыны кутіс Зупік піөак.

— Вот мыј, вокјас, регыджыка колö міјан мынтыоны вартан машинасымын... Непременнö колö арöз мынтыоны. А то міјан гашыс

абутом лавсö чуьмалас кредитиöй тöварише-
ствоид!

— Тырмас кöлткэйтчынд! Ешэ-тай
кöрöстүтчин-нын мир оыли вылад! — ува-ана
кутис кыввы, гөгөр шөвяснысö суьтöдисны
гöл жöз.

— Вернö, вокјас, черитöм јуква оз овыв-
лы, ешэ-тай куш васö паьалим-нын... Јöз дыр-
јыс јандыоа да нинöм-нын ог шу-а, те öд,
Павел Иванöвич, мијанöс шöктин мыјкö боотны
да ва паьыштны—кајтаис кодкö шуьлив
морт.

Тажö кывјас бöрас бытö куь звöз куьа
рöспуст тојыштисны, петана пырыс керка
тырмас прыонитисны-сөрöктисны Павеллöн ско-
дүйтöјасыс...

Павел зев увамыс кјас боотлас пызан вы-
лы бумага чуькöр, ки улас чамрöддас да ба-
рö... Чужöмас, зеригөн ва гуранö ва бол кып-
тиг моз-жö, кыптылöны сылөн жежыд печатјас,
а оянымыс вежөн-кошөн гөвкјалö, некытчö оз
оур сылы прамöјжыка зоргöмсö вуьјöдны.

Ыж карсөн карскајтис Павел, аслас пропо-
ведөн көсјис-на отбитны сінтöм гутјас моз
вувтыс мужікјасöс, но Павел вомкöд öтшöщ
қірывтыс воосіс керка öзöс да асыс шöр-
коддем тушасö пыртис Жеб Öльш. Кызі Жеб
Öльш пöдлалис керка öзöс, сізі-жö Павел
шамгіс суеа вöра вомсö, сінјассö ковалöддыс
мужікјас чужöм вывти, кодјаслөн вöлі-на ас
вывтыраымыс чырыжда көв-а, Павел вылö
ескöм... Көзүнд визлöбөн визлöддас кокчунјыв-
саныс да јурејылдзыс:

— Горт шöрын-кö парсавны кутас, гачсö
воросас—сін жежыдсö Павел чөвтліс Öльш
вылö.

— Час, вот, еялö!—авөстис кодкö.

— Еялö! Вот локтис тјанамы Öлексей
Прокопјевич. Сіјö виоталас, кытчö мијанам
лечсö öктöмаöс,—сіјö тöдö тјана-мијана
дорыс.

— Ноко, Öлексей Прокопјевич!—личлөзлы-
тöг горзисны öбженнöј шленјас Павел төва-
ришествоыс.

Суьтис пызан дорö Öльш, боотис јурөмс
картузсö да, мед оз ло публикаысыс пöра-
доксö торкöма, јуалис-на јешшö мортис.

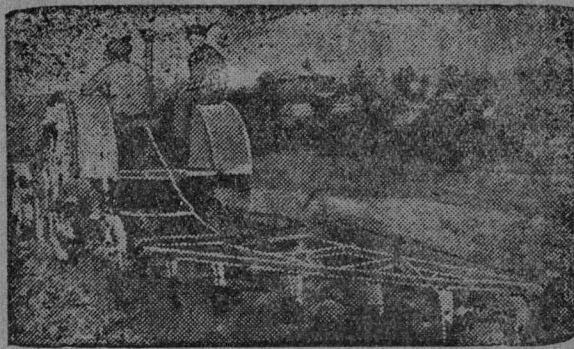
— Почö?

— Но-но-но?... Почтöг-öд оз ов, абу-öд
кушöмкö тани... Мыј-нö лоöма оз поч?—крав-
зисны бара көшас пелöсын лаживічысö јöз

Павел ескö ачыс предөдөвөлыс вöлі да
сöмын ыжыда вышловзис.

— Сіқкö инö, вот мыј, јортјас! Тан тјан
дөрт сөркіыс муно оз машинкöј тöваришество
јылыс, а кодлы ескö машинајаснас парсавны,
дөрт, көнкö сы јылыс ті тани мургаинды?!

Фото Пелмеговлөн.

Вічінса МТС-ын.

— да, да, да,—бара таркөдісны пуьмет-
јас-моз Павеллөн дөзмөдөм јöзсыс.

— Сіқ-кö öні вот мыј, талуи мијан вöлі
партијнöј собраникö, Вевдөр оіктын, көні лоі
відлалöма Павел Иванöвич вылö норасöмјас,
мыј сіјö-пö машинанас кывзыысö вöдйтчö öт-
насон. Сени зев-жö гырыс бузајас кыптыліс-
ны, сөрнісö миј тајöс петкөдлім шöщ оіктö-
вет пьенум вылö-і. Сени шум тöваришествосö
тајöс распуьвитыи да машинајассö сөтны
мöдä-мöдды отсасан комітетö.

— Төтö! төтö!—бөрја кывјассö неріс
Öльшлыс Зупік Öртем, өвиркөн кыпöдіс
кулаи тушасö жөжыс да кукаи јур ыжда
кулакнас каммітис пызанö.

— Вөскыд ылöг мужікјас! Вөскыд ялöг!
Көннö вöлі комітетис организујтчыс! Даө
вылö быдөн горштыооны! Тпу! Будты
проклатö јöз, дадöйд медбөрја грöшјассö
чуькөртис машина вылад...—шöккитöдіс јар
ораторöс да Öльш воыналис сіјöс бара.

— Сөтны дадöјаслыс-жö кутасны вöдйт-
чыны сөтны! Сыи сөрніыс оз вермы донны.

— Лантöј, јона мавјас!—донöдіс гөрд
порокодöз Öртем да кывјасыс оурав,
мыјкö көсјö шуавны-да.

— Тöдам, Öртем! Тöдам тенö! Еи јова
кыпöдчы да лепты!—

— Вернö шуөмаö!—

— Сөтам комітетисыс!

— Сөтам!

— Нинöм оз ло!—

— Ставсö чірсам, сіқ-кö кутасны!..

Нинöм он куь рөчниты, зев терыба код
дакөвјас-моз öтмөдар кырлөссаныс кутисны
резыи-да...

Шутікөн кутисы номырјас моз пукы-
ласны жөжса јöз, ставныслöм лужтö рожа

жөмдалан вөв моз кутас жөмдаломөн вистав-
шы... Сіз-жө талуң, јурас чукөртө висталан
торјассө да ыжыд нафеја лептө ас вылас.

Ез-на удит Жеб Олөш пырны мујөр слу-
дајас улө, сылы паныдөн слуда јывоан лет-
чис Чукаа Овдеј, вугырјасөн, Сөз ју омаогө.

— О-о-о!! — Олексеј Прокојевич! — вес оз
топав Овдејлөн вомыс—кјаоисны Олөшкөд
да пукоисны Омаог бужөд вылө...

— Мыј-нин сесса карас бурис, те-өд
көнкө бара-нын зев ува тор вылсө кывлаң...—
терыба зөрдисө Овдеј.

— Кывлаң... Кызі-жө... Кывлөм вылө-өд
і ветаң—моз сорлас лабутиөја Овдејлы
ныр улас пуктааис Олөш.

— Олексеј Прокојевич! Олексеј Прокој-
евич! Мыјкө нө...

— Мыј—лезыштіс воча Олөш.

— Етјі-нө... мыјкөмыд-нө мыј... Но,
машінајас јывомд, Зупік Павелыдые тај
мырфдалісны...—зілгіс Овдеј.

— А мыј! Төдан-өд мыј. Бур-пө, сізі-пө
і колө, дај і ми-өд сіјө карө лечавтөгыс вө-
лі төдам, колө мырфдалыны. А төдан, Овдеј-
ушкө, мыј јылыө сорнітісны пленум вылад?...
колхозјас јылыө! Сесса төвнэс татчө Комілес
локтас кер лезны, мөдлапөлын лоө трактор-
нөј база, а Русголландлесөс „под шеју да
гож воэ“.

— Но... Но... А сесса-өд і Зупік Паве-
лад довереннојјасыд оз кутны воывалыны—
нем думајтгөг артміс Овдејлөн.

Но Овдејлыө бөрја кывјассө Олөш ез
бост лывыв ні шөтыв. Олөш везөдіс Сөз
ју ковтыс вылө, кызі выл машина јургөм па-
көдыс ковтыс вылө.

Жеб Олөш, кызі ічөт, гөгөрвоны заво-
дітчыс кага, мамысыс нөһөды пукалөмсө
оз вермы терпітны, сізі-жө оз вермы терпіт-
ны Комілесө трактор воөм. Сылы мед ескө
тајө здукын мөдлапөлас өві трактор керјасөн
мөстраоис, а таладорас мөд, слуда јур јылыө,
му вывеыс ежмөм іңјассө пластајтіс, но тајөс
дыр лоө вјдчысны. Олөш зев бура төдіс,—
тајө абу өві лунөн вөчан тор, но оотаки
мед-жө ескө көв, Олөш думөн, талуң вөлі.

Жеб Олөш муз, сылы колө регыдчык
воөдчыны гөтүрөн корөөм пызан саяө да
норпалан паңөн шлемјыны пөс ағашыд да
мыјда, сытөг Олөшлөн музыс оз вескав.
Сөкма вөрзис Олөш омаог бужөд јылыө да
музөінсө пуктыліс Овдејлы мышкуас, јешшө
өтчыд төдмөдіс Овдејлыө помөз ужавны
вермытөма піновтчөм коссө...

— Но те-нө сесса, Олексеј, мөдін-нын—
вугыр јылө нзув пысалиг моз чатыртчис
бужөд шөроан Овдеј.

— Лоө-на ферт мөдны, кызсө докти-да
таті лоө-нын каячы—мөдыс муз коссө вескө-
діг моз Олөш... Жужыд Слуда увті мувигөн
Олөш век вөлі чатрасылаө Слуда нөрыс
јылө. Слуда нөрыслөн Сөз ју ковтыслан
гонгөдөм морөсыс зев гажаңөн кажитчыліс
Олөшлы. Век вөлі керка местанэс көсјө тат-
чө локны да сізі ез і удіталы, пөрысыс кутіс
тамавны морттө.

А өні ескө көв і дөза векуштчылөмөн
зевтлас бөрја вынјассө да некуйтчө.—Мој ві-
јіс тајө местыс Зупік Ортөм аја-піялы.

Талуң Олөш ез-нын кыпөдлы оңјассө
нөрыс јылөз. Ноңыс знатноја код-жө сесса
сылі шупсө увааң лезө дај, талуң гөгөр муз.
Олөш шына кылө көсјіс Орднөс чојпомө во
мыөві сөкыд ноңөн везыктыны сіктө, но ез-
на удит чојпомө воны, Орднөс јөрын кыпатіс
дорніпом адытөм зык, өві маткө, мөд бөр-
дө, којмөд мыј выныс кызсурө пінасө, ста-
выс тајө өтлаө гудрасө, нинөм некодыс оз
рознитчы, спөвал, сөмың—„Борган нурын“—
мөдлапөлын јөлогга бузгө.

— Кодјас мыј керөоны тазісө—бергөдчис
Олөш јурөд, кор сіјө адыс-нын піөтөн влоөм
рожа бана Орднөс јөрөс, кытөні вөлі венја-
лоны көн-сурөас көнкө-көнкө выл петөм
өзімјас да на костың каржа код, кос патчөр
код коекөм муторјас... Јөзлыс сакөөмсө Олөш
адыс Ларө му вылыс, код бокын вөлі дөза-
лөза пуритө куз су өзіма му Зелыд Јемел-
лөн.

— Мыј, јона матсө, ті тани, сьа-ныла,
вјөданныд, бугылынытө балгөдөмныд да...
адыанныд-жө-өд мыј вөвныд өзімсө лојө...
—горзис му јөр шөрын Зелыд Јемел...

— Со тај мыј, муыс тај вөлөм оз сүзөң
војтырыды, со мыјыс мургөны—төлкөсө ку-
тіс адыны-і Олөш.

— Сіз... Зон, сіз...—музвывеыс ышлолыс
петіс Олөшлөн,—өні-нын гөр-піанад ог тө-
рөј, а мөд во мыј лоө. Таво ар бара көсјам
јукалысны, а омөл, зон, делабы... Візмүтө
вөчны—морт ог ештылөј, век лоө важ омө-
лік олөмтө пестујтіг тырја кутны, кыс-нын
ескөн паөкөдчөмсө-да...

УЖАЧ

Сөз јулөн визулыс төрытјасө јөткааис аз
вывтис медбөрја пурјас. Төрыт Увдор өікт
увті шылыгыс Русголландеслөн көрөваныс.
Сесса таво кежаб оз нин гудыртны Сөз
јумд...

Копук П. М. Ярков (Палауз, „Рус“ бригада

Тажо кадсö дыр-нын зöрдис, видчыис Зельд Жемел, чүлөвйтчис чери кыжны. Но Увдор оиктын-öд абу-на быдсөн Зельд Жемел-яс. Васук Сандрö со, вот, төрыт-на воис пурjön кывтан ины-а, бара-нын ырасö-Піжанко өөртö летчыны-да сывјалан пујас улыс виэ ковтыс востыны. Эик воан луннад тај ез-жö мун, а мөдлунтö лунјыны некыч-нын сөлөмыс оз лепты, өдјөн-нын ырыјасыс, колана көлујас запасјас боотны да ју кывт-чөс шывкытны виэ вöчны, Піжанко өөртö... Сандрö аслас виэму вöчны уеласöмнас шензö-дö өиктсö. Унаөн мужікјас шулывлöны, „мыј-пö со сійö ачыс вöчö-а, вочасөн-жö лөö виэ-мутö обществоö јукалыны-а“... Сандрö ез сувт-лы ташöм кывјас вылö, сійö тöдис асөыс... Сандрö век шулывліс „көсјан-кө пö олысөн ловы, первој виэ-мутö дөбөд а, сесса вöліс мукөдторјыс мунас, виэмутöм бур овмөсыд“— пö сійö корö колöм јыс ылөдчыжык-на, он і тöдлы жöмдан да—сө мыј висталö Сандрö.

Вадөрö летчан туј вылын пукаліс көтасөм јурөн Жеб Öлөш, муртса-на вöлі пöо пыв-ганыс петöма...

Вадор чојөд зев ыжыд пөөтөрөн, пелыс-јасөн, піщалөн, черөн мөдис летчыны Сандрö. Сандрö өтщöщ быдмөм јорт Öлөшлөн. Сан-

дрöлы вöлі сөлөм вылас воö Öлөшлөн рети-ва удалöмыс, јөз костын асö бура кутöмыс, но төкөтö вöлі ыресö көрыштö сылыс Öлөш-лөн аспöрыс во вужны вермытöмыс. Сандрö-лы ескö колö вöлі, мед Öлөш ужаліс аслыс век өіноыс бі петмөныс, а ез мун Зельд Жемел да Зупік Öртемö. Тавис вöлі Сандрö мыждö Öлөшдө, но мыжсö бара-жö пыкö Öлөш овмөсыи вөскөдлыны вермытöм вылө... Öлөш јылыс вöлі Сандрö шулывлö: кујö ужавны Öлөш, но оз куј виэны нинөм, нинөм оз мун сылөн колава инö. Öлөш сіз-жö аслыс ног думажтис Сандрö јылыс. Сылыс ка-житчö вöлі, мыј Сандрö бөрја војасас ез-жö-нын вермы кутны асö, быд виэму лөстук вылö уеласö, нинөм абу вылас горшыс сылөн сылө...

Ташöм думјасөн мөда-мөдсö донјалисны кык крестьянин, көдјас талуи крукасісны өта-мөдас, дыр адзымелытöм бөрүн-нин.

— Пывсөмыд-кө, Öлөксөј Прокопјевичыс-а —чој горув турөдис Сандрö.

— На! Öлександр Ваоілјевич?! Мыј те керсан, кок пөвтö муртса-на гортад оујја-а, бара-нын кытчөкө ыжыд-ыжыд пөөтөрөн мөдөмыд?!—Зев ыжыд дивö кутіс мөвкјавны Öлөш өін воын...—

Дурды Öлексан; неужелі ез поз лун-мөд-сö шөйтчыштны?!...

— да-өд... да-өд... Со мыј, Прокопјевич... —Орјөдлыс Сандрö...—Час-нө-инö ме те динөз прамөја шөйтчыны пукосыла...—Сыліөмс пөртчаліс пөөтөрсө, піщалсö Сандрö да муз зумласö пуктис жек-вылө. Сөкыда ужалöмјасыс зев-нын јона Сандрöлөн гөгөр дојміс...

— Зумлатөммыны кути, Öлексеј.—
— Јешцö шу век на подјыд ез суэ-а? Етазі мыркігад?!—Сандрöлан еорні вожсö бергөдис Öлөш.

— Ружкуыд-өд тај оз јуав подсуэитö— панны көсјис Сандрö.

— да-а-а-а... Кыз те воэсö овны думаж-тав, Сандрö—орөдис сылыс Öлөш.—Виөтав, кызі немыса друг те менам лоан, ен рөд мөыс, вистав иөві пөрјасөтг сөлөмсыд, кызі вöлі ічөт-дырјид виөтавлывлан „Рытыввыс“ јөрөмд Јарөдылыс ооркніа мусö...

— Ме нө, Öлөксөј, мыј төда, ме-өд „сін-төм“ морт, те-жө мөыс бөлö вэданжык-а? Аслад зиллунөн чусасан-да?—дөрінкыв пер-јалис Сандрö.

— да-а-а-а! Јешцö-на ме өтчыд шула, „да-а-а-а“ Те, Сандрö, зев вөкода виэдан асланым олөм-вылө... Міјан олөмыд-өд тај Сандрö абу сешöм вөлөма, кущөйөн мі сійөс чайтам. Виөтав-жө вай, Сандрö, тазі воэö колт-

сөветса јуралыс кыпдөчс лабычы да ки мөзнас лөзсис пызан-вылө.

Но...—ружөктис сөкыда бостан вөдөн челик, вывти грузнө дод петкөдиг моз-да сижөи вырыс-пыр асланыс бергөдс скодујтыс јөзөс — Вот мыј, јортјас—панис воэө—собранныө лысда воеөдмөн, бөрјөј јуралысөс да ги жысөс!

— Аоныд-нө мыј? Сен тај пукаланныд!—горөдчс Пермер-Митреј.

— Öлкөсөј Прокојевич!—индс Чукла-Öвсөј.—Тырмас! Шаң лөб—лезалысны код сурө. Јуралысөи прөјдигис Öлөш, гижны за-ставитисны өктсөветса секретарөс.

Кор Öлөш сувтис јөз воэө јөзөдны соб-раңнө воэын сувтөдан сорнијас, өктсөветса јуралыс зев дөитана вырыс визөдлс Öлөш вылө, і сижө дывујтчөмсө јуралыс шыбытис јөз чукөрө.

Öлөш сувтис:

— Талуу сорнијас мијан лөбны тащөмөс. первој—коммуна организујтөм јылыс, мөд—мельница стрөјитөм-јылыс, којмөд—трактор базаны стрөјитөмнөј уж нуөдөм јылыс.

— Уна!—Кодкө горөдс пөдөбө воан гө-лөсөн луд вывсан.

— Аскі лун шөрөз али мыј көсјанныд соборунты, м-өд војколөн татчө ег локтөј—небыдика павкөдс Зупик-Павел.

— Ме ог төд—чатөртчс өктсөветса јура-лыс Öлөш вылө,—огө-кө теноыд сорнитө чинтөј, сижө өд зев дыр везјалас.

— Огө!—із ускөдс Öлөш да ез дыр сөсөа јуас, чинтыны м-не-м, боотис первој сорнысө, гөз-мөдыс кызөктис, сөсөа боотчс, кыз сижөс шубны Увдор өктсөјас—агитирујтвы

— Јортјас! Мијан асланым-нын ем вөтвөса план—Öлөш плевум вылыс карас кывлс висталөм, мыј вөтвөса план сижө асланым ро-бочөјлөн да крөстваналөн і век-на ез вунөд—вөтвөса план кодысө мө таво арнас өтө во помалам-нын. Сен вөлі индөма поснө крөстван-скөј өвмөсјас өтаавалөм-јылыс, тојес, кол-лективизатсја нуөдөм јылыс, кодө воэө туј востас мијанлыс өвмөсјаснымөс кыпөдны—зев еөкө гөгөрвоана көсјө виставны Öлөш-да, сен-жө зев унаөи кутисны шпынјассө зөблавны Öлөш шөгыс да негөгөрвоны сылыс сорни-сө—сөкө-і мијанлы—панис воэө Öлөш—өтвөтчыны пөра...

— Пөра! Пөра!—верпөчөтөг кутис сувт-чыны Ізө Пөдө, Гөд Саватөјлөн мамыс—.

— Мыјкө павид-жө-нын да вөчид-жө-нын. Гижөмныд-пө-тај сөтчө став гачтөмыс, сөсөа гашкө-і емајассө щөщ көсјанныд ылөфлыны-да?!

— Лавт, мамө! Те мыјкө төдан!—Вөжөра кычөиө мамысө увтыштис Сава.

— Есөјө, вапыр суналысөс—муткырчтис Öлөшлөн пуэөм-јурас.

— Ас веет мө зев бура төдам!—пизөсас аслыс кулаксө зөнгис Пөдөс, да кутис јамчы-ны,—мө асоывым ордым весавалөм, некыт мијан ез тырлы, нинөмыс-на мијанөс кыскы-ныс—мытчаснас!

— Тајө коммунаыд өнө абу-на сорнө—пөкөдчыны кутис Пермер-Митреј—мијанлы өтвөјөн овны?! Торјөмнас-на вөлнөј өветыс оз суэсы-а. Тајө ужыд мијан пијанлөн-нын, будө, лөас-а, толькө не мијас.

— Не сорнө сижө! Не сорнө!—Вөлісөи пуэис кунсуқ пөлсаыс, гөз-мөд кыв мыј вер-мө вөчны шөвккөд лөна пукалысө јөзтө. Öлөш мыј јурас гөлөснас пондылас вөтвөны да оз вермы, кинас шөналас—оз өвөным.

— Не сорнө.—

— Мед Жеб-Öлөш бабаыскөд өтвөтчас—горзисны јөз чукөрөан.

— Вөлі-нын тај мијан өтө дөвө, арфөлт чылаим.

— Јөз пөвсөан павис Зупик-Павел.

— Нинөм-на ез вөв өтвөтөма, сөмын ма-шинајас өтвөјөн нөбавалөм, і сен-на нинөм ез артмы, а заводиты кыс мыј сурө өтвөтныд.

— Сөз-өд і ем. Павел Иваөөвич—зев бура кылаө сөтчс Пермер-Митреј...

Жөб-Öлөшлыс бытөвө гөгөр бок кутисны куртчавны номјас, инас ез кут өшјыны. Адзисны Öлөшлыс гыжөаөмсө-да, чөскыд сөрамајас кутисны чужавны јөз чукөрын.

— Но мыј сөсөа, Öлкөсөј!—шердін пөста вөмөн сувтис өктсөветса јуралыс—оз, тыдалө-на, талуу тенад нинөм пуэы, дугдөв-ны-на лөб—.

Öлөш дывгөдчс, өтө торјөн кутис Төпик-тыны сылөн сөлөмыс:

— Те ен вермы кутны Зупик Павеллыс төваршествосө распусөитөмыс, а кыс-нын пощан коммуна организујтөмыс!—скөрыс өвк-нитис Öлөш пызанас.

— Мыј ме прөтив али мыј, сөмын тај мөса нинөм-на оз артмы талуу-а?—пыткыра-лис небыд кучика вөмдорсө Көщун Јогор-пө.

— Вај воэө!—корны кутисны јөз,—а тајө не сорнө!—

Тајө кывјас бөрас еөкө Öлөш зөк-нын көс-јис өктсөветса јуралысөлы ордынас чун рөчсө сујыны-да, кутчысөс, сөмын собраннөсө ез вермы воэыс нуөдныс да, өктсөветса јура-лысөлы аслыс лөі нуөдны.

— Öтө сорнө помалөм, сөсөа вуэам мө-дө—нуөдс сорнысө воэө јуралыс.—Вот, јорт-јас! Мијан вөзөпомощ улө шуисны бөстны

важ мельнічасо Зельд Жемелыс, да сы места стройтны выльс... сёмсө мыртөмкө сетас комитетыс, а сеооа быдсөнлы ковмас трудо-способнөй жүрө витунөн мельніча дорас ужавны. Уж кутас мунны өнө-жө, ужө петтөз.

— Кытчө нө мельнічасо?—Кодкө жөз пөвс-сан жуаліс.

— Жемел мельніча местаө,—віставла-нын тај—кыввізіс жуалыс.

Тајо вочакывыс журалысөдн вомдор курт-чымөнас мөртчисны Савалы, но Сава јавтөз өз радејталы мургыны.

— Мун, мун.. сорнінад! ау!—бара терыб сарганыс бергөдчіс Ізо Педбөдөн. Сіјөс шөщ-кучкіс тајо сорныс.

Јуралыс бостіс вилгун да голөдіс да голө-діс-да, неқыз өз вермы лантөдны Педбөдөс.

— Лант-нын Јома!—өз тырмы терпен-көыс журалысөдн.

— Јома! Јома!—Ті бурбө—неріс сіјөс Педбөс—ті сусөс, прөсужбө-да, быд ногыс көсјанымд мјанөс јөјтөдлыны—дыр на ескө колокө увгіс Ізо Педбөс да, мужікјас сіјөс скод вывоыс вөтлісны-а.

— Туу! Омөл сілајас!—Мужікјас кабы-рын сөласіс Педбөс.

— Өттө кущөм вичов!—сералісны унаөн.. Скөд поснідік воковјасөн мөдөдчіс воцө.

— Но, мужікјас, кыз тіјан ногөн?—

Мужікјас шуісны мельнічаөс стрөјітны.

Көјмөд сорныын јона өз желкөыны.

— Мед, шуас, вәјласны-і тракторсө татчө, вәјдөдлам што-за ввер?!—...

АСКОТЫР

Тувсов мвлэвыв зев суроа котөртіс го-жөмлаң, Зев-нын лөза му јөрјасын пурітісны—лөзалісны оу өзімјас, вјіам мунаы вјзввјјас јона конјавалісны воц асывоцса утка лыјлыс-јасыны бакіләа көкјассө...

Тајо терыбуныс тулысөдн јона термөд-ліс і Жөб Өлөшөс, вјз вылын ужавны зік-нын колө вөлі өтувтчыны, а страднаныс ыжыд тө-лөн локтан кымөр моз-нын валмаліс, лувыс-лун матыөміс. А страднөз колө-на вөлі вјцму жукалыны... даслун чөж шөдліс Өлөш. Тајо даслуннас сылы быдоама мортыс-жө кі улас сурлі, пөшти став сікас јөзыс сурлі, кущөмјасөс пөзө паныдавны дор ні пом вөлнөј оветыс.

Кор Өлөш муніс Чукла Өвдејө—сылы сөщөма өз кәжітчы Өвдејәлөн карактерыс, мыј сы ордө сеооа һөдел чөж өз пырав көк-помнас.

— Пырам,—шуас,—Өлөкөеј, комінаад; толко мед государствоыд, мыј корам сіјөс, і сетас.—Ташөм кутөдтөм мортыд, коді „на сплав“ лөзөдмөн кывтө,—өз во сөлөм вылас Өлөшлы. Пажун кад шөндіөн Өлөш ветліс јар вылө оу өзімјас вјдлавны да локтігас адзіс Терен Іванөс, көдјас кыкөн куткыртчө-маөс Зельд Жемел кер чукөр вылө да паж-најтөны, Мортјасыд вөлөм пучөјөсөөм шөгыс-көрсө воөоны. Асныс зев варөвбөс.

Кор на дінб матысмас Өлөш, Жемел вөлі орјавлытөг мојдө Іванлы...

— Важ јөз овлөмаөс, абу мјан моз лап-са вјзөмаөс. Важөн Чусоваын ужавлөма Тімө Паком да мортыс морт вөвлөма, кущөм-кө чөмлімерјасыс гусавлөма аролбіјассө да ачыс кутөма главнөй јесаул пыдөдыс ветлы-ны, асыс шајкасө боотөма да прөсөкјастө-пө вөлі вундасын да медбур керка шөрас вәјасын, „он-кө калымы мынты востваны ковмас“—тө мыј куца і вөлөм сетчөс олыс-јасыдкөд сорнітө Пакомыд...

— Каналлө јөз-жө вөвлөмаөс!—шеніс—лувгіс дул сорнас Терен Іванлөн.

— Да-өд і Півыд на ас месгаас морт вөвлөма, і тувсов војјаснад-пө-вомјөсө дырјыд һөкор кушад өз уцлы.

— А көннө?—терөбітө Иван.

— Көні?! Праму вөлөм ваас пырас-да, сені-і уцө...

Кыввиг тырја најөс орјөдіс Өлөш да ацывтөм улө-і вөчіс, зев ескө сылы вөлі колө Іванөс сорнөтөдлыны-да, Жемел дырјө өз вөв кывыв да сізі сновтіс сеооа-а.

Көз ескө-і өві сіктын быдмөм јөз, зік өтлаын быдмөм јөз, мукөддырјыс веөіг өві мам кынөмын нөбалөм јөз, өві мам ноң чур-скыојас, өтік сур ноңөн көрөстутчыојас, да оз вермыны лоны ас јөзөн—зік бытөтө мөд-мөд јөз. Кык чөј мунасны верөссәјө, өвіысмы сурас „прамөј“ мужік, кодлөн пшщәлыс бу-ра лыјө, і черыс бура керасө, а мөдысмы сурас „негугукод“ морт, немнас оз југдыв сіјөысмы вољөј светыс.

Сөщөмөс-жө јөз, гөна тошкаөс, јөз дорыс јона нөјтөны чөласөс, оз мылю вјзөдчыны і јөзлы пакөст вөчны, веөігас унаыс вөчлөны пакөстсө да најөс мыјлакө шуөны бур јөзөн?!

Сор вылө вөліны сөщөмјасыс-і Увдор өіктын.

— Мыјөн бур мортас воіс Зупік Па-вел?—

Унаыо вөлі ас воцас сувтөдлас жуалөм Жөб Өлөш,—Аслас вежавізтөмнас, кыс мыј сурө һөмжаліттөг гусөні і јавө сөмчіталөмнас, јөзлыс вјрјөүөмнас-да,—өві бөрсә мөд, куц-лөзөж локталасын вөлі вочакывјасыс.

Воліні олысјас, кодјаслы оломыс аслаас
чунон индіс Олошлыс-жө тујсө.

Ларө гөтырлы дум вылаас усны аскежа-
выс Машөкөд віч вылаас ужалөмјасыс:

— Пырам, Машө, көмінаас, Жеб Олош
таж корө, вагаган-нын гіжөбмао. Оз-ө ужав-
ныд коккөдышт. Шутка өмөј сојвудін
өрмөныд ветөшнад ышкыныд, коса дорыд
өз артымы, ва көс, лечтаалан да дорас пөрө,
лөбө піныс оз шылаваы лөсыд өмөј верман-
нысө-он јурјастө вајавныд да чөвтыныд... јеш-
щө вывбаба мортыдылы...

— Сен-өд јөз-жө кутасны ужавны, гашкө
коккыжыка... уванад гаж адза мувас, јөзыдылы
таж ышкыныд ветлан-да уванад мөда-мөд
вежмөвја-он-і төдламы віззыд уөө да.—Ма-
мыслыс вөлі возө нуөдө Машө. Збыл вөлө-
маөсө Олошкөд өтө кывја јөз, вөлісны өткода
оломөсө чөсмалысјас, өткода сузоытөм понда
завјалысјас.

Собраннө вөчымы мунігөн Олош зөптын
спісокын лыдымысө-нын вөлі дас коммунар,
кодјас талуи прімітасны устав да кутчысас-
ны вөвалытөм выл овмөсын ужавны.

Кор Олош воіс школа дінө, сені сылөн
вөліны-нын гөз-мөд коммуваө пырме морт,
кодјас зөв јона аскостаныс варовітісны.

— Мыјјас бара сөсөа возбөс кутасны
дікујтчыны-а? дыртө олігад быд дівөсө жө
төдлан. Сөсөа, со, көмінајасад кутім вөны
дај. Тажө гашкө мі коммуністјас-жө лоам-да?!

— Бурис, тоя, сымыс өгөј!—Ларө гөтыр-
лы вөча уркнітіс Терөң Иван.

— Олош, сөсөанө көмінаад пырам да
вічкоад ветлыны позны кутас оз?

— Мыјыс шөгө воөмыд? А-а!—лап-лап
керіс Жеб Олош Ларө гөтырөс мышкас.

— да-өд өнја дырјыдыд лөө повныд...

— Јерунда!—зөв вылым лов віра-нын
тажө лунаас вөлі Олош.—Вот візөдлөј, јорт-
јас, во-мөд мысөті ставныс бөжвысө јішкыл-
тасны-да, мјан дінө локтасны... Сек јешщө
ог-на кутөј бөстны да черјаслы моз јі до-
рмшө ковмас понөволунысө нөјтчыны. Мі вот
таво корам зөмлөустројтелөс да шывкнітам
аслыным медбур візмујассө, а мукөдыс мед
кыс мыј колө нувөсаны. Мі імеітам право,
кыс колө, сетыс і бөстны, мјанлы важөн-нын
сөвет госуларство чургөдіс вөскыд кісө, сө-
мын мі асным сыкөд кіјаоныс вөлі өгө кујөј...
Чөвлы, мед мјан кыптылас өтувја скөт ві-
заніныд, өтувја сојан-јуан іныд да, јешщө
мед оурас „Зөв му“-јөр керас вылө ежасө
ковавны Көмілөсө вајан тракторјасөс сувтөд-
лыны,—секі ме чајта і Зупік піјаныд кынысө
мјанлаң чургөдасын, не куш најө—секі,—

секі ставыс мјан дор лөө... Сөмын бөјөнөдкык
колө шөрны-мерны... Повны нінөм, кодкө-өд
первојөө ва вөмөныд вујаліс-жө. Од сөкө-і
вөјныд-і өні-на верман-да, пыгад пукоан да
бытөө сја-і колө,—вујан... Відлөмыс неку-
щөм лөк оз ло—дыр, кыз шуласны, Увдор
өіктөса бабајас, Олош, кокөдіс“ коммунар-
јасөс.

— Таво-өд мјанлы позас-нын машінаөн
ышкыны?

— Ен-на сөщөма коккөдчы!—јуаөісны
вітаөісны ас костаныс аскотыр.

— да, сені-өд, јортјас, Фөламыс сөрјөзюј,
мі візјастө сөкө бөостам Зупік Павел візјас
вылыс, сеті радөм „Оріна візоаныс“. Сіјө
өткө ноғөн-кө бур вөсөј, візсө Павелыс ма-
шінаөн-нын ышкываліс, да, со, мыјын лөкыс:
мјан машіна дінад ужалысјасыд-на абуөс,
вөвалі-өд јешщө төваріщөство да вөлөдчыныс
некод еа укіт, Зупік Павел өтнасөні кујө
быд машінаөн ужавны, а мукөдысмы ез кы-
лы көрыс-дај.

Өтитор-мөдтор варовітіг костті, ставныс
коммунаө гіжөалөм јөз чукөрмісны... Собра-
ннөн вөскөдлыныс некод-на вөлі оз саммы—
да, зөһнас ковміс аслыс вөрөчајтчыны Олошны

— Но, выл коммунарјас!—первој сөркіт-
ны заводітіс Олош.—Талуија луно мі татчө
чукөртчөм, топыда мөда-мөдкөд јітчөм мөгыс...
Мі көсјам пыаөны госуларство чукөстчөм
вылө—мі організујтам коммуна—зөв сөлөмыс
кывзөісны Олошлыс, көв төдтөм морт пука-
ліс—гөгөрвоіс, мыј сені пукалісны Олош-
лөн ас шөр кіпомөыс бөрјөм јөз...

Уставнө төдмөдөм мысөі, Олош нөшта-
на ыжыд настројөныөөн сөтас коммунарјаслы
кыпыдлуи.

— Ен мөдарө пешкылтчөј, снө кытчө
оурө лөзөј іскөвтын кыскыны заводітөм дод-
нытө! Мі смел јөз! Мі смел котыр. Мед-жө
чужө мјан коммуна „Смел котыр“!

Өтгырөс вөсковјасөң, өткод чужөм рожа-
өн разөдчөісны асөмыныс гөллунсө вермыны
котырчысјас.

Олошлөн первојја вөсковыс вөсковтчөіс,
сылөн ем-нын тајјас вылө надејаныс... Таці
чужө дас посны овмөмыс зөлаік коммуна,
пітор „Смел котыр“,—Олошлөн, кыці бур
батөн, дөзмытөг пывөөдөм-пөлаалөм помысө.

ЧІРКІСНЫ

Лун-лун ма усан луијас өшалісны Увдор
өікт јур вылыны. Мед ештан пөраыс вөјөвыс
мыркөыс јөзлөб, көскөмјас гудјөма, пурјас вы-
лыс коді кываліс вөалісны-нын, ужө петөвы
воз-на дај... Сөсөа вот і, возө думачтыс јөзыд
да мы-да, нароөнө бөрјөм ужјас ужалөвы.

Kodi ышнөй лөстук му виэ думнас пао-
көдө, kodi арвелчөмөн жукобм пысылы керка
шуло-да, лепто-да, вескыда тајо зера повод-
да бөрын шак петиг-моз выл қоромінајасыд
стокнітчалөны өікт помјасө-і, шөрас-і.

Вермана јөзыд „на выше Паш“ зөркјөдлө-
ны стрөјбајастө, квајт пелөсаөс да көкјамы-
саөс-да, Зупік Öртемлөн пыс јешшө, со,
көн-на і мыј, пукалап індыс кор-на і волас,
а төрыт даскык пелөса керкалы-нын пөшва-
сө лөөдөс батыс.

Жөб Öлөш керка сајын, өзім во помса
дөләжітчөм бөрын, дөләжітисны керка струб
Ферен Иванлы. Мамыс Иванлөн тің-өіңө бөрд-
зіс, кор кујим ветлытөм ыргөн денга, көјмө-
да-нолөда кер костө сујисны да куэ черіна-
ныө јөждіс сын чері чепөлтис:

— Господыс мед візас тенө, піөс, біыө
ваыө, кызкө, зонмө, татчөз господаыс отсааіс-
нын да.

Ферт, быдоамаыс емөө. Кодлы оз төдчыв
і даскык пелөса струб лептөмыд. Вөліны-на
і Увдор өіктын сөшдөм јөз, кодјаслы кујим
пелөса јурсујаніныс ез шед. Пур вылыс
воісны да таксаторјаскөд лөі мөдлапөв јагө
мунны, візіркааны-дај, өөд гөжөмсө кыңзі
аслааны уж вылө оз-і волмын.

Зупік Павеллы тајо лув-вој пөшти нінөм
вөлі вөчны. Пыс том-на, а стрөјбајаслөн
ыжыд кокчунныс-на оз віс... Відліс чері
кыңзы да оз шед мыјкө, да дугөдчис. Öнi
сөсөа коріс Чукла Öвдејөс да трегубеч кы-
ны доддаліс. Ачыс петіс өшік улас ветелјас
чөнтавны. Гумбыраөіс сен өві дук Павел да
вокыс воіс катыдоан.

— Чері кыңзы көсјан ветлыны?

— Көсјал—көссө веөкөдіс Павел.

— Да, төдан мыј, Павел?

— Мыј-нын бара кыті лөі?—ез тырмы
верпеннөмс Павеллөн.

— Непрјатвоот теныд бара, Павел, ваі.
Ме өнi кајлі вевдор өіктө да сөльсөветын
самөј вөлі муно чөмкөмөсіја, кыскө воөма
чөмлімер. Сен-жө вөлі Жөб Öлөш өіңсө југ-
јөдлө, коммуналы виэ көсјөны вундыны.

— Кытыс-но?—бөрдөм өктыс кага өшөн
јуаліс Павел.

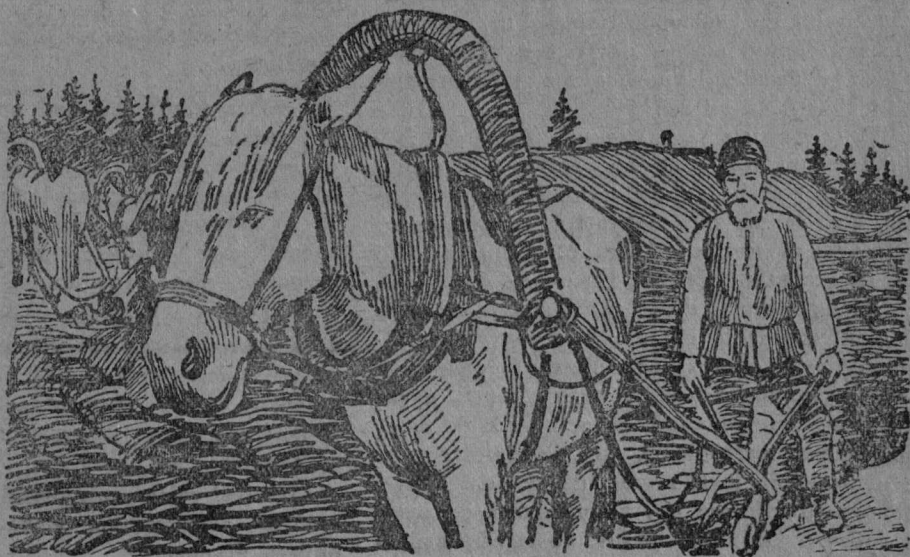
— Ме тај-і шуі-нын, непрјатност, міса,
ваі. Теныд машинаөн ышкылөм візтө көсјө-
ны „Оріна візөыд“ мјыштвы, „Сөта керөс“
горувті чөңнас планирујітисны бостны.. мөд
лун летчывны-нын көсјөны,—ез удит помав-
ны Öртем, кыңзі Павел братаныс кімлөбскыв
брыөнітіс рөжсө да велласан чужөмвас кы-
кыс-кујимыө відліс горөдны апастөм гырыс
кывјас, но воисө көсөсөмыө мi мыј-мi пов-
зіс да сіз лантіс бөр.

— Да сіз, зон-вокө, сіз!

— Adјас! Но-і adјас! Но і пөтаытөм ад-
јас! Мед-жө горшаныс тасөсөс фадөыдлөн
вір ыылөмыс!—лок горшөн авзіс Зупік пі да
ранітчөм көч моз кутіс стукјыөны өшінув
јөрас...

— Ог сет! Ог сет!—скөр чөзөгөн котіс,
ставнас пөмдіс зарні гажа ывлаыс, нінөм ез
кут пүтмыны. Төдө-нын вермасны бостны-а,
јешшө-на горзө „ог сет, ог сет, ог сет“. Ме-
нам виэ вылө-кө сувтасыны, аңылөмыд, чік
ышкыны-кокнысө керала!—бытөө зі поз ко-
салисны, звіжжітіс өтнасөн Павел...

„Коммуна ју-
гөр“ колхоз
петіс гөрын.

Серпас Без-
носөвлөн

— Керны ниньом! Керны ниньом!—кашкіс Павел да кымыж сурі, пасталис, көмаліс вылас тырыс да Каркоён верзёмён сотыштис „Орина віз“ выло. Кор воіс віз выло да четчыштис Карко вымыс, пыр-і кітырас нещыштис нөгил турунсө да Каркоыс воз наклааліс вомас.

— Збыл-омој, паскыд віз матушкаој, лебчан ме ордыс? Туруныс-од, туруныс,—нөк прамо... Нөк—векыда сінваыс дорсјасө Павеллөн.

Кышовтас візсө. Сінмөн сузтөм, а куза пукаліс тугја туруна віззыс сылөн, дад абу сіво сөса, војталө-кө сы выло дул наыд.

— Час, ме тјанлы көрөстутчыны ог на кол,—гартовтис Павел да зев өдіө кутіс чінтыны вота візсө, аслас ортча выл візлыс межасө вота віз шөрөзыс петкөдіс, зев веокы да мајог помјас да нөрјас сущјөдліс. Выл візсө боотөм выло Павеллөн надејамыс ез на вөв.

Рытја вылоз аслас віз вылын төрасіс Павел, ез еновтчысөы візсө, думнас надејтчө візмерајгысјамыс воөм моз да нивеју жегдыны, ассө дорјыштны кыјөдчө, колөкө межајассө оз кутны азыны да индалыштны ковмас і быдтор да...

Ылө новалөдө асыс гыјассө сөз ју. Сөз јуөн кышалаөм көж вомөныс унаыс вөјтчыло сөвјасөн,—кодјас костті кыпөдчалөны куш рөчјасөн, ловгөнтөм рөчјасөн ышкысјамыс кос музтан верөвјас. Ташөм ноптовјассө да рөчјассө орјөдліг тырјі жежыд јаг дорышлан кысөоны сөз јулөн кырјасыс і кор мышасөны јаг сібөд бердө, отарө-мөдарө куз сывјывваныс шеныштчөны-сузөдчөны возө. Ез вешөрө, кодкө војасад, віз јуклгад сөрнөіс воісны да Пермер Мігрејыд шуліс: „Өвакө-пө мельнча көж јуакөдө вылын віззыд сөса ем?!“

Тажө көж пластыс бара-жө кујлө өні Зуник Павел кыпөдөс вылын, кодөс быд немумлча суіг кежлө лөсөдчөма шөзыртны кітырас, но век-на-тај некушөм сешөм ыжыд немумлча оз некөн тыдав, а... Орина віз сіјө да, дејствітелнө, јукөдө Павеллыс сувпомсө.

Шонді летчан дор, тајө көжсө көбовтис өірпөн ујкөдлыс пыжа... Выл төс пыж кодлөнкө вевдор өіктсалөн. Пыж шөрын землеустроітелалөн көлујыс, көлуј бокына пукалісвы ачыс да чукла Өвдеј. Өвдејөс дневальнөјавны летчөдісны, віз орјөдлігјас-костті пуомны да пыж візны да мыјда. Өвдеј сіјө мукөдлатіс зік јөј, а мукөдлатыс-і вьвті прөсуж. Оз вөлі сіјө-өд вешөрө ошјыс „ме-пө став Увдор өіктсаысмыс і Вевдор өіктсаысмыс вөв-мөссө-і віз межа јассө төда“...

— Прімевіталөма коркө ныр рузсө гудјіг мөз. Төдвыв боотывлісны кодөурө.“

Пыж шөрөан рытја шонді выло өікчөвтліс Өвдеј:

— Талуи тыдалө војковтөг огө-нүн долөј!—ічөт челафлөн мөз артміс сылаөн.

— Волам-на-жө, Өвдеј, ме-тај катны-на думјата бөр-а!—шмонітис бөжалан пукалөс вьвоан Жеб Өлөш.

Жівгасны нөлөн, тајјаскөд шөщ јешшө вөлі земкомөсіјамыс мөдөдөм морт-дај. Мытчысис „Сота керөс“, сы гор улын кык верст куза вомыи, кытчө вөлі колө сувтны кывтөсјамы, катлысны да узмөдчыны пес керавны, керка ескө јона оз ков да кузкока рөднөјассыд шынастөгыд некыз-жө он мыи.

Сешөм-нүн уна сіјө сівоыс војвылаад тулыснад рөдчөда.....

Пыжөн вомыс-ви, кор најө катлысисны да мыј да, гажа тувсов ысла вьвнас гажөдчисны-нөмкодасисны да ставыс аслыныс уж адыалісны. Землеустроітел летчан шонді југөр улын өчкісө тіміг тырјі өзынө летчис вуграоны. Өвдеј өшөдіс пуыны, шыгјалөма-да пондіс шапкыны чорыд рузөгкөан шөрөм Өлөш комөсіјаса шленкөд довгісны віз відавны. Секі Павел гүмбыртис өзынө, да зев сіво төрјө мышасис, чорыда зев сылы парскіс. Асывнас-на Өвдејөс колөдліс трегубеч кыны, вердіс, бруніт ні браніт, а Өвдеј тани-нүн.

— Те тајнө, Өвдеј, тани-нүн?—

— Вајисны да быт лок—нантыра вомнас локыніка шыасіс Павеллы Өвдеј.

— Тјанлыс візтө јукны локтім—шошта сетчө содтіс.

— Кор-нө сөса көсјөны вундыныс?—зајгіс Павел.

— Аскі-кө-а?! Мем-өд кор вундөны, секі-і ладнө, ме, ез-кө вајыны, ег-і воыи.

— Аттө, аскі шуан, ме тајнө нан ег бовт-ні ниньом, адысны оз-нө межасө?...

— Мајбыр!—прыонітис Өвдеј да нан крөшкіјамыс вомыс толс-мунны землеустроітел вугыр таб дорөз.

— Полаи-кө, Павел Іваөвіч, чіркөмыс почө-і горөдлыны Өлөшјассө.

— Өлөкөсөј!.. Өл-өк-сө-өј!—вөр ва јывтис јуркнітис Өвдеј. Недыр олышт мыстөн кузтуруна віз куза кышкітисны віз відавныс ветаысјас.

Ниньом, тујас коммуналдыс тајө пластыс!—кінас өвтыштөмөн віталіс Өлөш комөсіјаса шленны.

— Нічөгө! турун піө ускөдіс мөдыс.

—Абу-кө ыңычо-өд адјаслөн та ыло
горшныд ез оыв ескө—аслыс ыаклалис
Павел да өнсө сујіс біпур пышкө.

—Мыјвө раксан!—Өвдејос төрөпітіс
Өлөш.

—Со, Павелыс, ачыс локтөма, гашкө-пө
таж віз межајассө он адјалөј-да.

—Но, абу-өд мутөм муыс локтөм јөз.
—нумыс петіс Өлөшлөн.

—Менам өд тани ыла віз ем, јаг бердас
да, сјі-өд оз подлөжіт вундавныс-на, ре-
волуцја бөрас-нын вөчөма да—јастысис Па-
вел.

—Мыј көв-і... Но зев кө полан вај вет-
ламөј, абу-өд-таж ылын, вічөдлам-дај...

Выла вота-а віз вежөсө воөм мысві
пыр і Өлөшлы јур көічаас зургіс: „мыјла-кө
межамс тајө зік зелөдөм суніс код-вескыд
вөлі, а өні зев ылоз көболөн ветлө.

—Но-ко, Өвдејушко, воы талаң—вічөд
со межамс абу-өд важ местаас—індіс Өлөш.

—Көн чөрт јылас-но, сымында-і төдөд
вөлөм, межа төдыс-јас бурмыс нисө локыс
горөдчис Павел...

—Еј, еј, еј, еј, еј!—дыр јурсө чука-өдіс
Өвдеј—межамс тани вөвлі зік вескыда етіјө
кычсамыс вужө ты јылас—кыч бокоан,
тылаң шеныштис Өвдеј.

—Таті. Со-өд кі улын төдчө, туруныс
весіг тани чорыд-і. Та выја і аскі швачнітам
вундам.

—Ажөј аргушјас! Нылөј! ловныд-кө леп-
тас.—дыр тымбыласис Павел скөр вывсыс
вөв ылас пукоігөн. Коркө-таж кышасис-жө
сесоа, а—„но только повнитлөј!“ грөзітіс да
јаглаң міртуј ыло скачітіс Каркоөн.

—Аттө, кан страстыс!—мышкас шм-
бытіс Өлөш—кодөс бара повчөдлө-а... Оз-өд
некод дрөжжіт, мыј полагајтчө вундасны-жө-
нын-а.

Аскішас, кор кутіс летчыны шонді, ыла
коммуналы віз вөлі ештөдөма-нын, дөр гө-
гөрыс межаалөма-і, быдгор. Сөмын відчыс
ватага јөзөс, кодјас діјасөмөи кутасны ыш-
кыны візлыс ногыла турунсө.

ДРУГЛЫ

Колоннаөн вослалё кадыс—
Гігантјасён грымёдö нем.
Мі текöд щöщ тувтчалам радые
Ыдыд колоннаөн—сен.

Міллонјаслөн кокшыыс зумыд:
Воčas партија—ленінскöј гран.
Днепрогес вестын муралам шумын
Платінаөн зымвёдö план.

Сіјö вөрöд бригадаөн мунö;
Сіјö—му вылын тракторлөн гор.
Сіјö восковтис тундраса чумö
да ловчöдис Јі море-дор.

Сіјö кыпöдис збој удлыс омлöм;
Сіјö ужшыын чужис выл морт...
І сіјö јургöмын сувтис медвылö
Індустріја јорт.

Коланнаөн вослалё кадыс—
Гігантјасён грымёдö нем.
Мі такöд щöщ тувтчалам радые
Ыдыд коланнаас—сен.

Гора сөикöя ме на пöвстö пырі,
Зілі лөчтыны ріфма і кыв.
Тажö радас мем квајт арöс тыріс...
Но сөиклыс тырвынсö ог-на ме кыв.

Өблөксөн сіја ШЫЛАДОРСА МШЛЫ

А ме көсја, мед бомбаөн потлаоис-укјис,
Med прожекторөн öзјаліс сөик.
Med блумінг дорö муніс да сувтис—
І смылы нужöдис асомс јон кі.

Медым домнаын лава моз пуіс,
Медым ізшом моз сөтис бi-жар;
Med боједјасöс коо вылö нуіс,
Вöлі шондікөд југыд да јар.

Медым кыліс радејтöм і ылаөм,
Медым кыпöдис выл јöзлыс уж;
Öвтис врагјаскөд тышкасöм вылö—
Намы отсаліс нещкыны вуж.

Тажöс ме тöда і сөлөмөн кыла:
Такöд јитчöма вежөр і вем...
Но сөик менам оз-на кыв гораа, мыла,
Медым быд кывјын јураліс нем..

І медым та выјöз кыпöдним асомым збој сөик,
днепрогескөд-жö вöлі мед вына:
Ме јіра несöмын наука-граніт,
А ковмас-кө—куртча платіна.

Мај,—1933 в.
Сыктывкар.

Вомынса колхозникжаслы

Колхозникжас, ті отувја јон вынөн
Ен повзбј... Пыр-жб петід кооб став:
Ті ыжыд большевистскбј тувсов сплав
Ас кадб, збоја нуодид Угдымын.

Збој објас вбсна ордымоом ті панід,
Јон тышкын перјид слава да почот.
Ті ужад оујид вына хозрасчот.
Мед сетны рапорт збылыс тырбм планбн.

Пыр возын муніс сталинскбј бригада,
Мед кыпыд оббн вбтаны став мол.
Ју кыркбщ дорб обт кер ез кол...
Таэ аслас ужбн сувтис медвоэ рабб.

Кор ыжыд косын муніс тіјан ужыс,
Кор зер, кбт слбта-обд ез чнлы там:
Феавык Канев орбдіс сек план
да сібн јавб врајас дорб вујис.

Кбт тбдіс сібб—ваыс обдјб јамб,
Но дугбдліс сек кылбдчан збој уж...
Кор ужбб ез поэ дугбдлыны суш,—
Сіз сібб вбчис јавб кулак самбн.

Те, Раков јорт, рајкомоан воін шапа.
Канев другыдылыс шбщ нубдім туввіз:
Ізмена вбчин мјан ужлы сіз,
Кыз дезервир, оппортунист і шлапа!

Таэ пелбс сајсан гусбн, скбрыс пурб,
Мед домавын ужмулыс ыжыд обд.
—Ударник! Сіббс бура адчы, тбд,
Кыз лептб јур кулацкбј агентура.

Кыз кбјим сібб кысбб јујас пблбн:
Вредительскбј коқшысб бытбб он і кыб.
І сашкас пурт, мед паскбдны прорыв
да нбббдны став ужбб ыжыд тблбн.

Таэ нужбдлб кулацкбј гыжсб зверлыс
Важ белогвардејскбј сіомбм пас.
Но паовартас да нырас мезмбм класс
Пез коласјасбб кулыс озыр класслыс.

Колхозникжас! Ті отувја јон вынөн
Вбр вбсна косын чегбј врагаыс борд,
Мед большевистскбј кылбдчбмлабн гор
Збој кыпыд оббн јургас ті Угдымын.

Герпас Безносав-
лбн.

Тракторјас гб-
рбны.

ПАВЕЛ ДОРОЊИН

(„Ветла швучка вѳрваті“...)

Ветла швучка
Вѳрваті,
Шурган расті
Лѳеасті.
Парма курті
Јегырті,
Ыл маті
Гѳгѳрті...

Бувган јаті
Серѳгті,
Еувган ваті
Берѳгті.
Роші дорті
Шор кості,
Чаша борті
Сортасті.

Муни локті
Шарѳбті!
Феланкаті
Баракті...
Вѳзеркаті
Прѳсекті—
Летчі кал
Косѳпті!

Шѳјта-којта
Вадорті.
Ежва вомѳн
Шаговті
Сыла вылын
Пуковті—
Туту јывті
Јуковті!

Виска сетча
Ју пѳлѳн...
Каја летча
Јурпѳлѳн...
Соба ныра—
Вугырта...
Гѳпгѳ пыра
Гудырта!

Пу кок улми
Тупласа.
Ју пос вылын
Нукласа...
Вужа јошча
Нѳјкѳда.
Кѳјн ошкѳс
Ојкѳда!

Ордым трѳпа
Вежмала:
Пыра пета
Гежмала.
Матка сѳтка
Куала...

Вѳрфронтвывса ударњык Цыпанов Пјотр.

Пуыс-пуѳ
Пуала...

Тѳлыс вылѳ
Шынгѳтча,
Шонѳі улѳ
Лынгѳтча...
Кымѳр вестѳ
Јакѳртча?
Кѳзув вестѳ
Чатѳртча!

Увјѳ лыскѳ
Крукаса
Муѳ вушкѳ
Лукаса.
Мышкѳн бокѳн
Бергѳдча
Вывлањ кокѳн
Чергѳдча!

GIM BAN.

ДРУЖЕСКӨЈ ШАРЖЈАС

[Серпасјас ВАЛЕНТИНОН П.]

ЖУГЫЛА

ШЫЛААОРСА МШИ

ЫМА ВЕҢ

ЊОБДИСА ВИТОР

ДРУЖЕСКӨЈ ШАРЖАС

Серпасјас В. ПОЛАКОВЛӨН.
Кывјас П. ЖГІНСКІЛӨН.

ВЫЛ ПАШ

Бордјаёс војас...
Трам-тара-рам!
Восладё збоја
Стік барабан.

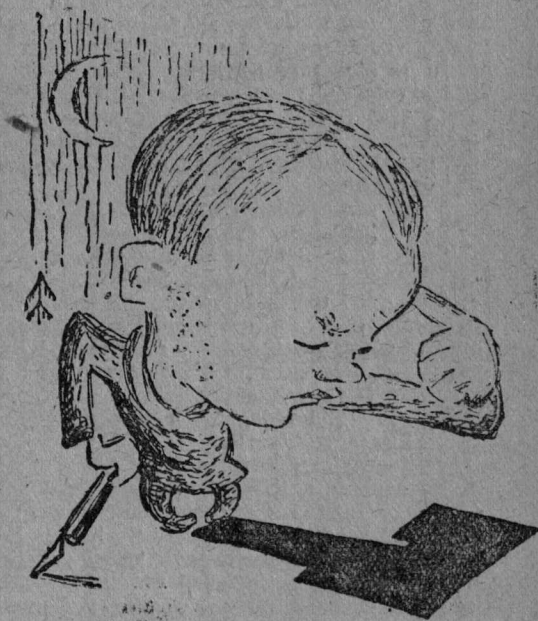
ГИМ ВАҢ

Фелјетонскөј пародеј
Сцена вывоан сылө.

ПЕД ГЕҢ

„Сіктса асыв“ вылын сіктө
Мөдіс гіжыө Педа Геҥ:
—Важө, другјас, пыр-жө ліктөј
Сіктө мунан тужө мен.

ІЗЈУР ІВАН

Ыжыд мөвпөи пөлтчис јур,
А јурын уна план:
Мыјжык гіжны медеа бур—
Пјеса лі роман?

Едбур пјесајас вылө конкурс нуөдөм жылыг

КОМИ ОБИСПОЛКОМ ПРЕЗИДУМЛОН ШУОМ

(1933 ВО МАЈ 13 ЛУНГА)

Коми национальнөй театрые тырмытөмунсө төдвылө бо-
стөмөн да сы возын сулалан гырые мөгјаскөд артасөмөн,
Коми театрөс ужалые јөз вылө политика боксаң ыжыд воз-
дејствујтан өруддөб пөртөм могые да ыжыд худојествоа
национальнөй формаа, социалистическөј пышкөса пјесајас лө-
сөдөм могые Коми Обисполком шуө:

1. Јавитны коми гижыејаслые конкурс медбур театрал-
нөй пјеса лөсөдөм вылө (тема—Коми област да Војвыв крај
оаьмые гижые бөрјөм серти, вөрлезөм, колхозјас јонмөдөм,
с. в.)

2. Конкурс вылө сетөм медбур пјесајасөс премірујтөм
вылө лөсөдөны Коми Обисполкомсаң 5 преміја:

өти преміја—2000 шајта:

кык преміја—1000 „

кык преміја—500 „

Конкурс вылө гижөдјас сеталан строк мај 1-өд лун
1934 во.

Пјесајас почө оставны девиз улын, либө вескыда ки-
мөз гижалөмөн.

3. Конкурс вылө воөм гижөдјас видлалөм вылө да пре-
мијас сетөм вылө индыны журі сешөм јөзјасые: БУЛЫ-
ШЕВ Ф. I. (Обкомын секретар), ТАРАКАНОВ Ф. Г. (Обис-
полкомын јуралые), ПАРШУКОВ Ф. (Оргкомитетын јуралые),
РОЧЕВ А. „(Коми Комсомол“ редактор), ВЫБОРОВ В. П. (ко-
ми театрын режіссор).

Редколлегия:

ПОПОВ Н. П.
РОЧЕВ А. Г.
ПОПОВ Ф. Ф.
ОСИПОВ И. А.

Вр. отв. редактора А. РОЧЕВ

НХЖ Коми
1-1

С У З Ъ Д Ъ

Л Ы Д Д Ъ

ХУДОЖЕСТВ.-СОВЕТСКОЈ ЛИБЕРАТУРА
КОМИ ЖУРНАЛ

„УДАРНИК“

ЛЕЖОНЫ ВКП(б) ОК-лөн КУЛТПРОП да
КОМИ ОБЛАСТУВСА СОВЕТСКОЈ
ПИСАТЕЛЬСАС СОЈУЗЛОН ОРГКОМИТЕТ.
ПЕТО БЫД ТӨЛЫГЫН ОТЧЫД

„УДАРНИК“ журнал петкөдлө Коми муын, Војвыв
крайын да СССР-ын социализм стрөитөм, төдмөдө совет-
скөј роч да коми художествоа либератураөн, тышка-
об классөвөј врагјаскөд да најө агентјаскөд парвја ге-
неральнөј тујвиç вөсна, нуөдө коо парвја национальнөј
политикаыс кежласөмкөд, великодержавнөј шовинизмкөд
да меставывса национализмкөд.

„УДАРНИК“ велөдө да быдтө том выл гижыөясөс,
„УДАРНИК“-ын печатајтөоны вистјас, кывбурјас, очерк-
јас советскөј коми гижыөяслөн.

Быд ударниклы, вөрлезыслы, колхоз-
никлы колө сузөдны „УДАРНИК“, дај гижны
сетчө аслыныс, кызи тышкасөны најө асланыс участка-
ныс промфинплан тыртөм вөсна, социалистическөј стро-
ителство вөсна.

ТЕРМАГОЈ ГИЖЫНЫ 1933 во вылө

СУЗЪДАН ДОН:

3 тдыс кежлө—1 сажт 50 ур | 12 тдыс кежлө—6 сажт

6 тдыс кежлө—3 сажт | Торја номерлөн дөныс 80 ур.

СУЗӨДНЫ ПОЗӨ БЫД ПОШТӨВӨЈ
ОТЪЕЛЕНЪӨЫС